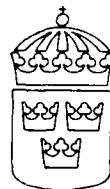


Regeringens proposition

1993/94:186



Ändringar i arbetsmiljölagen

Prop.
1993/94:186

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 1994

Carl Bildt

Börje Hörnlund
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram vissa förslag som rör arbete som utförs på arbetsställen över vilka den egna arbetsgivaren inte råder. Det föreslås bl.a. att samordningsansvaret på gemensamma arbetsställen preciseras. Vidare föreslås ett särskilt ansvar för den arbetsgivare som hyr in arbetskraft i sin verksamhet och ett i lagen preciserat ansvar för den som råder över ett arbetsställe i förhållande till dem som arbetar där utan att vara anställda av honom. Skyddsombud, som företräder arbetstagare som utför arbete på arbetsställe över vilket den egna arbetsgivaren inte råder, föreslås få tillträdesrätt till ett sådant arbetsställe.

Åtagandena enligt EES-avtalet innebär att det finns ett behov av förändringar av kontrollen av produktsäkerheten. Mot bakgrund av detta föreslås att det införs en möjlighet att ålägga en leverantör att återkalla redan levererade produkter eller att lämna varningsinformation. Liknande regler finns redan på konsumentområdet i produktsäkerhetslagen (1988:1604) och de nu föreslagna reglerna på arbetsmiljöområdet anknuter till denna lag.

I propositionen föreslås införande av sanktionsavgifter. Arbetsgivare som bryter mot vissa föreskrifter beträffande bl.a. provning och kontroll av tekniska anordningar skall kunna åläggas en sanktionsavgift. Förslaget bygger på ett strikt ansvar för arbetsgivaren och avgiften skall påföras den verksamhet där överträdelsen skedde.

I propositionen föreslås också att det görs vissa klarlägganden beträffande de grundläggande bestämmelserna i 1-3 kap. arbetsmiljölagen.

I propositionen föreslås slutligen en komplettering av bemyndigandebestämmelserna i 4 kap. arbetsmiljölagen. Ändringarna är föranledda av vissa tillägg till EES-avtalet och avser införlivande av direktiv som antagits efter den 31 juli 1991.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	5
2.2	Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	19
3	Ärendet och dess beredning	21
4	Grundläggande bestämmelser	22
5	Gemensamma arbetsställen	26
5.1	Ansvar för samordning och samverkan på gemensamma arbetsställen	26
5.2	Ansvar för den som råder över ett arbetsställe	30
5.3	Ansvar för den som hyr in arbetskraft	31
5.4	Ansvar för uppdragsgivare	35
5.5	Ansvar för lokal- eller markupplåtare m.fl.	36
5.6	Tillträdesrätt för skyddsombud	37
6	Produktsäkerhet	40
7	Sanktioner	46
8	Överklagande	53
9	Arbetsställebegreppet	54
10	Nya EG-regler på arbetsmiljöområdet	57
10.1	Skyldighet att upprätta planer och andra dokument	57
10.2	Ensamföretagares skyldigheter	59
10.3	Direktivet om gravida kvinnor	61
11	Författningskommentarer	63
11.1	Arbetsmiljölagen (1977:1160)	63
11.2	Kommunalskattelagen (1928:370)	76
Bilaga 1	Sammanfattning av Arbetsmiljölagsutredningens betänkande Översyn av arbetsmiljölagen (SOU 1993:81)	78
Bilaga 2	Arbetsmiljölagsutredningens författningsförslag	87
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	98
Bilaga 4	Sammanfattning av arbetsgruppens rapport Nya EG-regler på arbetsmiljöområdet (Ds 1993:82)	99
Bilaga 5	Arbetsgruppens författningsförslag	101
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	102

Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	103	Prop. 1993/94:186
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	118	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde			
	den 17 mars 1994	122	
Rättsdatablad		123	

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)¹

dels att nuvarande 7 kap. 8 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 3 kap. 1 § skall betecknas 3 kap. 1 a §, att nuvarande 3 kap. 12 och 13 §§ skall betecknas 3 kap. 13 respektive 14 § samt att nuvarande 7 kap. 9–11 §§ skall betecknas 7 kap. 8–10 §§,

dels att nya 3 kap. 13 § och nya 7 kap. 9 och 10 §§ skall ha följande lydelse,

dels att 1 kap. 1 och 3 §§, 2 kap. 1 §, 3 kap. 2 a och 5–7 §§, 4 kap. 8 och 10 §§, 6 kap. 10, 13 och 15 §§, 7 kap. 7 och 13 §§, 8 kap. 1 och 2 §§ samt rubriken till 8 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas nio nya paragrafer, 3 kap. 1 och 12 §§, 7 kap. 11 § samt 8 kap. 5–10 §§ samt närmast före 8 kap. 1 och 5 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i lagen närmast före 8 kap. 4 § skall införas en ny rubrik som skall lyda "Förverkande"

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 §

Lagens ändamål är

1. att säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur

Lagens ändamål är *att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.*

¹Lagen omtryckt 1991:677.

och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, och

2. att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

3 §

Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1-13 §§, 4 kap. 1-5 §§ och 8-10 §§ samt 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Vid tillämpning av 2-4 och 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om elever finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet

1 §

Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstider beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

3 kap. Allmänna skyldigheter

1 §

Bestämmelserna i detta kapitel skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap.

2 a §

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *säkerställer* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds *därav*. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *leder till* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds *av detta*. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner skall därvid upprättas.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det *på arbetsställe* i hans

Arbetsgivaren skall vidare se till att det i hans verksamhet

verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

5 §

I fråga om arbete som arbetsgivare själv utför skall denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter iakttagas i tillämpliga delar. Detsamma gäller när två eller flera för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan att ha arbetstagare anställd, dock ej om verksamheten bedrivs endast av medlemmar av samma familj.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd därav har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe.

Av 4 kap. 10 § framgår att föreskrifter får meddelas om skyldigheter även i andra avseenden.

6 §

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *samma* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *ett gemensamt* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Var och en av dem skall också se till att han inte genom sin verksamhet eller sina anordningar på det gemensamma arbetsstället utsätter någon som

7 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Om fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Ansvaret för samordningen kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att *samordning sker av skyddsåtgärder på arbetsstället*. Övriga arbetsgivare och de som arbetar där skall följa de anvisningar som *han lämnar i detta syfte*.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att

1. *arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,*

2. *arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,*

3. *allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,*

4. *ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och*

5. *personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.*

Övriga arbetsgivare och de som arbetar *på det gemensamma arbetsstället* skall följa de anvisningar som *den samordningsansvarige lämnar*.

Den som råder över ett arbetsställe skall se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han skall även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk.

Den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet skall vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete.

13 §

I 7 kap. 8 och 9 §§ föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som råder över ett arbetsställe eller upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme.

I 7 kap. 8 § föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme.

4 kap. Bemyndiganden

8 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skall följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.

10 §

Skyddsombud får *icke* hindras att fullgöra sina uppgifter.

Skyddsombud får *inte* hindras att fullgöra sina uppgifter.

Om ett skyddsombud företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket dennes arbetsgivare inte råder är den arbetsgivare som råder över arbetsstället skyldig att låta skyddsombudet få tillträde dit i den omfattning som ombudet behöver för att fullgöra sitt uppdrag.

Skyddsombud får ej med anledning av sitt uppdrag ges försämrade arbetsförhållanden eller anställningsvillkor. När uppdraget upphör skall arbetstagaren vara tillförsäkrad arbetsförhållanden och anställningsvillkor, vilka överensstämmer med eller är likvärdiga med dem som skulle ha rätt om han ej hade haft uppdraget.

13 §

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handlägges* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handläggs* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan

mot arbetstagare gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

mot arbetstagare *eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, mot den som råder över ett arbetsställe* gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

15 §

Vad som sägs i 5 § och 10-14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11-14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

7 kap. Tillsyn

7 §

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 11 och 13 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 12 och 14 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan Yrkesinspektionen sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får Yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

Även Arbetarskyddsstyrelsen äger besluta om åtgärd enligt 6-9 §§.

Även Arbetarskyddsstyrelsen får besluta om åtgärd enligt 6-8 §§.

10 §

För att säkerställa förbud enligt 7-9 §§ kan tillsynsmyndighet meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg.

För att säkerställa förbud enligt 7 eller 8 § kan tillsynsmyndighet meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg.

11 §

Den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§ kan, om det finns särskild risk från arbetsmiljösynpunkt, åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt. Därvid skall bestämmelserna i 7, 8 och 10-12 §§ produktsäkerhetslagen (1988:1604) tillämpas. Vad som där sägs om Marknadsdomstolen skall dock i stället avse Arbetarskyddsstyrelsen och vad som sägs om näringsidkare i stället avse den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§.

Åläggandet skall förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövt.

13 §

Den som har utsetts till skyddssombud eller ledamot i

Den som har utsetts till skyddssombud eller ledamot i

skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet *på arbetsställe* enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I *fråga om arbetsställen* i det allmännas verksamhet tillämpas i stället *för vad som sägs i första och andra styckena* bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

8 kap. Ansvar

8 kap. Påföljder

Ansvar

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år *dömes* den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7–10 §§. Detta gäller dock *ej* om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Till böter eller fängelse i högst ett år *döms* den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7–9 §§. Detta gäller dock *inte* om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av 4 kap. 1, 2 eller 4 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 3 eller 5-8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1-8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

Till ansvar enligt denna bestämmelse skall inte dömas om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift enligt 5 §.

Sanktionsavgift

5 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av

²Ändringen innebär bl.a. att första stycket upphävs.

en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1-3 eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligt eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften skall vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor.

6 §

Avgiften skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

7 §

Frågor om påförande av avgift prövas av länsrätten efter ansökan av Yrkesinspektionen eller Arbetskyddsstyrelsen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

8 §

Avgift får påföras bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut varigenom någon påförs avgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt 58 § 2-5 mom. uppbördslagen (1953:272). Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften skall lämnas för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

9 §

Frågor om påförande av avgift får prövas av Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen genom avgiftsföreläggande.

Avgiftsföreläggande innebär att den som antas ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift påförts. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

10 §

En påförd avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

De äldre bestämmelserna i 8 kap. 2 § gäller fortfarande i fråga om överträdelser som har skett före den 1 oktober 1994, dock får ej dömas till annan påföljd än böter.

Sanktionsavgift som avses i 8 kap. 5 § denna lag får påföras endast för överträdelse som har skett efter lagens ikraftträdande.

Härigenom föreskrivs att 20 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §³

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (bruttointäkt) som har influerat i förvärvskällan under beskattningsåret.

Avdrag får inte göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, så som vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

sådana kostnader för hälsovård, sjukvård samt företagshälsovård som anges i anvisningarna;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar eller kottar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

ränta enligt 8 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349), 52, 52 a och 55 §§ lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 32 § och 49 § 4 mom. uppborðslagen (1953:272), 5 kap. 12 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 13 och 14 §§ lagen (1984:668) om uppborð av socialavgifter från arbetsgivare, 30 § tullagen (1987:1065), 60 § fordonsskattelagen (1988:327) och 16 kap. 12 och 13 §§ mervärdesskattelagen (1994:000) samt kvarskatteavgift och dröjsmålsavgift beräknad enligt uppborðslagen;

avgift enligt lagen (1972:435) om överlastavgift;

avgift enligt 10 kap. plan- och bygglagen (1987:10);

avgift enligt 10 kap. 7 § utlänningslagen (1989:529);

³Lydelse enligt prop. 1993/94:99.

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982:673);
skadestånd, som grundas på lagen (1976:580) om medbestämmande i
arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare
och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;
företagsbot enligt 36 kap. brottsbalken;
straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;
belopp för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § upp-
bördslagen (1953:272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på
grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982:1006) om
avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;
avgift enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift;
kontrollavgift enligt lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig
parkering;
överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978:268);
vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot vat-
tenförorening från fartyg;
avgift enligt 3 § lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela
föreskrifter om in- eller utförsel av varor;
lagringsavgift enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja
och kol eller lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgas-
området;
avgift enligt 18 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmel-
ser om elektriska anläggningar;
kapitalförlust m.m. i vidare mån än som särskilt föreskrivs;
avgift enligt 13 och 14 §§ lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och
användning av vissa oljeprodukter;
ingående skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:000) för vilken det
finns rätt till avdrag enligt 8 kap. eller rätt till återbetalning enligt 10
kap. nämnda lag.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

Genom beslut den 22 augusti 1991 bemyndigade regeringen chefen för Arbetsmarknadsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av arbetsmiljölagen (1977:1160). Utredningen, som antog namnet Arbetsmiljölagsutredningen, avlämnade i mitten av september 1993 betänkandet Översyn av arbetsmiljölagen (SOU 1993:81). Betänkandet innehåller förslag till ändringar av de grundläggande bestämmelserna i 1-3 kap., förslag till vissa förtydliganden och ändringar beträffande bestämmelserna om gemensamma arbetsställen samt förslag att införa möjlighet för Arbetsarkyddsstyrelsen att ålägga en skyddsansvarig att återkalla en produkt eller att lämna varningsinformation. Betänkandet innehåller vidare förslag till införande av sanktionsavgifter, förslag till en ändrad instansordning vid överklagande av beslut i arbetsmiljöärenden samt vissa förslag som rör arbetsställebegreppet i arbetsmiljölagen.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. De lagförslag som läggs fram i betänkandet finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns att tillgå i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr A93/2182/AL).

Under hösten 1993 bildades en arbetsgrupp inom Arbetsmarknadsdepartementet med uppgift att göra en översyn av behovet av ändringar i lagstiftningen med anledning av de rättsakter på arbetsmiljöområdet som tillkommit efter EES-avtalets "brytdatum" den 31 juli 1991.

Arbetsgruppen överlämnade i oktober 1993 rapporten Nya EG-regler på arbetsmiljöområdet (Ds 1993:82). Rapporten innehåller förslag till ändringar av arbetsmiljölagens bemyndiganderegler.

Arbetsgruppens sammanfattning av förslagen finns i *bilaga 4*. De lagförslag som läggs fram i rapporten finns i *bilaga 5*.

Rapporten har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns att tillgå i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr A93/2653/AL).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 februari 1994 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 7 samt i författningskommentaren till arbetsmiljölagen under respektive paragraf och under rubriken Övergångsbestämmelser.

Regeringens förslag: I arbetsmiljölagens tredje kapitel införs en ny bestämmelse som klargör att de allmänna skyldigheter som anges där skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet. Ändamålsbestämmelsen ändras så att lagens syfte kommer till uttryck på ett tydligare sätt. I övrigt görs vissa redaktionella ändringar.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort med regeringens förslag (se betänkandet s. 45-54).

Remissinstanserna: *Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)*, *Arbetarskyddsstyrelsen* samt *Kammarrätten i Stockholm* har ställt sig i huvudsak positiva till de föreslagna ändringarna.

Flera remissinstanser, däribland *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)*, *Landstingsförbundet* och *Svenska Kommunförbundet* har pekat på att det av lagtexten bör framgå att kravet på en god arbetsmiljö skall vägas mot andra viktiga intressen.

Landsorganisationen (LO) och *Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)* har motsatt sig utredningens förslag om ett slopande av den del av ändamålsparagrafen som anger att lagens ändamål är att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Bakgrunden till regeringens förslag: Arbetsmiljölagen innehåller de grundläggande bestämmelserna för arbetsmiljöns utformning. Lagen är en ramlag och dess regler fylls ut av bestämmelser i arbetsmiljöförordningen och i föreskrifter som meddelas av Arbetarskyddsstyrelsen.

Arbetsmiljölagen är uppbyggd på följande sätt. I de tre första kapitlen finns bestämmelser om lagens ändamål och tillämpningsområde (kap. 1), arbetsmiljöns beskaffenhet (kap. 2) och allmänna skyldigheter för arbetsgivaren m.fl. (kap. 3). Bestämmelserna i dessa kapitel kompletteras dels med föreskrifter som regeringen eller Arbetarskyddsstyrelsen kan meddela med stöd av bemyndiganden enligt 4 kap., dels genom föreläggande eller förbud som tillsynsmyndigheten kan meddela med stöd av 7 kap. 7-10 §§. Av detta följer att de grundläggande bestämmelserna i 1-3 kap. främst skall bilda underlag för den kompletterande normgivning som kan ske enligt 4 kap. liksom för den i 7 kap. angivna tillsynsverksamheten.

Vissa av de grundläggande bestämmelserna i 1-3 kap. fick sin utformning genom ändringar i arbetsmiljölagen 1991. I sitt yttrande över förslaget framförde Lagrådet viss kritik (prop. 1990/91:140 s. 191). Lagrådets kritik gick ut på att flera av dessa bestämmelser fått en alltför kategorisk utformning. Lagrådet pekade på att det i 1 kap. 1 § sägs bl.a. att lagens ändamål är att *säkerställa* en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall. Vidare pekade Lagrådet på att enligt 2 kap. 1 § skall teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll utformas så att arbetstagaren *inte utsätts* för fysiska eller psykiska belastningar som kan

medföra ohälsa eller olycksfall. Lagrådet tog också upp 3 kap. 2 a § varav framgår att arbetsgivaren bl.a. skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *säkerställer* att arbetsmiljön uppfyller kraven i arbetsmiljölagen och i föreskrifter som kan ha meddelats med stöd av lagen.

Lagrådet framhöll att flera viktiga samhällsfunktioner – exempelvis transporter, sjukvård och räddningstjänst – inte kan fullgöras utan att arbetstagare utsätts för någon form av risk för ohälsa eller olycksfall. Vidare pekade Lagrådet på att av förarbetena till arbetsmiljölagen framgår att det är nödvändigt med en nyanserad bedömning när man ställer kraven på arbetsmiljön. De insatser som krävs för att förbättra arbetsmiljön får inte vara orimliga i förhållande till de resultat som kan uppnås (se prop. 1976/77:149 s. 253).

Enligt Lagrådet borde vissa av de grundläggande bestämmelserna ges en något mindre kategorisk utformning. Av lagtexten borde kunna utläsas att kravet på en god arbetsmiljö kan behöva vägas mot andra viktiga intressen. Önskvärt vore att lagtexten åtminstone gav någon antydning om vilken tyngd som skall tillmätas olika faktorer vid denna avvägning. Frågorna borde, enligt Lagrådet, tas upp i samband med en kommande översyn av arbetsmiljölagen.

Skälen för regeringens förslag:

Intresseavvägningen

Andra kapitlet i arbetsmiljölagen, som handlar om arbetsmiljöns beskaffenhet, inleddes ursprungligen med en bestämmelse om att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. I förarbetena till arbetsmiljölagen (prop. 1976/77:149 s. 220) konstaterades att hänsyn måste tas till arbetets natur när man ställer kraven på arbetsmiljön och att det finns för samhället viktiga verksamhetsfält där förutsättningarna i arbetsmiljöhänseende skiljer sig radikalt från andra områden. Innebörden av bestämmelsen var således att en intresseavvägning av den art Lagrådet pekat på skulle kunna ske.

I samband med 1991 års ändringar överfördes ovan nämnda bestämmelse från andra kapitlet till en ny ändamålsparagraf som kom att inleda det första kapitlet. Utredningen har, i syfte att tydliggöra den intresseavvägning som i vissa fall skall ske, föreslagit att denna bestämmelse flyttas tillbaka till sin ursprungliga plats. Dessutom föreslår utredningen, i samma syfte, att sambandet mellan 2 och 3 kap. görs tydligare än som hittills varit fallet.

I 3 kap. behandlas vem som har ansvaret för arbetsmiljön. Vidare ges allmänna handlingsmönster för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Det ansvar som preciseras i 3 kap. skall ses mot de krav som enligt 2 kap. gäller arbetsmiljöns beskaffenhet. Någon hänvisning tillbaka till bestämmelserna i 2 kap. finns dock inte i 3 kap. Enligt utredningens mening skulle det vara klagande om det i 3 kap. förs in en bestämmelse som

slår fast att skyldigheterna för arbetsgivare och andra enligt detta kapitel skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap. Hänvisningen kommer då också att omfatta den återflyttade bestämmelsen som uttrycker att en intresseavvägning skall ske i vissa fall.

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller har inte haft något att invända mot förslaget i denna del. SAF, som anser att intresseavvägningen bör komma till direkt uttryck i lagtexten, har dock anfört att uttrycket "med hänsyn till arbetets natur" inte tillräckligt tydligt anger att en avvägning skall göras mot andra viktiga intressen. Inte heller anger uttrycket att kravet på en insats i arbetsmiljöhänseende skall stå i rimlig proportion till vad som kan uppnås med insatsen.

Regeringen har dock inte bedömt det som en framkomlig väg att i lagtext närmare ange alla de motstående intressen som skall kunna beaktas. En sådan bestämmelse skulle inte kunna ges annat än en mycket generell utformning och skulle knappast bli till någon ledning för tillämpningen. Svårigheten att i lagtext precisera andra legitima intressen än arbetsmiljöns medför att det inte heller är möjligt att ange vilka principer som bör gälla för intresseavvägningen. Det nu anförda talar för att det nuvarande sättet att uttrycka intresseavvägningen bör användas.

När det gäller rimligheten av behövliga insatser förutsätter arbetsmiljölagen att det sker en avvägning. En likartad syn finns i annan säkerhetslagstiftning utan att detta har gett upphov till en uttrycklig bestämmelse. Enligt regeringens mening bör inte heller i arbetsmiljölagen införas någon uttrycklig bestämmelse om rimlighetsavvägning.

Regeringen delar således utredningens bedömning i ovan nämnda delar och förordar att ändringar sker i enlighet med utredningens förslag.

Ändamålsbestämmelsen

Genom 1991 års ändringar gavs första kapitlet i arbetsmiljölagen rubriken "Lagens ändamål och tillämpningsområde". Kapitlet kom genom ändringen att inledas med en ändamålsparagraf. Enligt denna är lagens ändamål 1. att säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, och 2. att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Arbetsmiljökommisionen angav i sitt betänkande Arbete och hälsa (SOU 1990:49) att arbetsmiljölagen saknade en uttrycklig ändamålsbestämmelse. Dess karaktär av ramlag, som i första hand syftar till att verka handlingsdirigerande på arbetsmarknadens parter, innebar – menade kommissionen – att detta ändamål behövde uttryckas klarare. Beträffande punkt 2 framhölls i propositionen (prop. 1990/91:140 s. 132) att eftersom en god arbetsmiljö förutsätter en ökad lokal aktivitet har bestämmelsen ett pedagogiskt värde. Visserligen föreskrivs i 3 kap. 1 § arbetsmiljölagen att arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Den föreslagna lydelsen sades dock ha ett vidare innehåll.

Den betonade nämligen att lagen skall ses som parternas hjälpmedel för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Regeringen delar allttjämt Arbetsmiljökommisionens bedömning att lagens ändamål bör komma till uttryck i en ändamålsparagraf. Emellertid krävs vissa förändringar av denna. Som tidigare nämnts har regeringen föreslagit att den andra delen av punkt 1, som rör att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, återflyttas till kapitel två som rör arbetsmiljöns beskaffenhet. Regeringen vill här hänvisa till den motivering som givits ovan.

Beträffande ändamålsparagrafens punkt 2 bör följande framhållas. En inriktning i arbetsmiljölagstiftningen är att söka få fram garantier för ett samspel mellan parterna på arbetsmarknaden och den offentliga tillsynen i syfte att åstadkomma goda insatser för arbetarskyddet (prop. 1976/77:149 s.189). Arbetsmiljölagen bygger också på tanken att samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare är en förutsättning för att man skall kunna skapa goda arbetsförhållanden. Utredningen har emellertid framhållit att samverkan inte är lagens egentliga ändamål utan ett medel att få fram en god arbetsmiljö. Bland annat mot denna bakgrund har utredningen föreslagit att punkt två av ändamålsparagrafen bör utgå.

Tjänstemännen *Centralorganisation* (TCO) har här pekat på att det är av vikt att ändamålsparagrafen får kvarstå i oförändrat skick. TCO har bl.a. framhållit att samverkan varit ett bärande element i 1991 års ändringar i arbetsmiljölagen samt att ett slopande av denna punkt skulle innebära en tillbakagång till ett mer statiskt tänkande. Även *LO* och *SACO* har motsatt sig ett slopande av denna del av ändamålsparagrafen. De har framhållit att det är av vikt att kravet på samverkan skall gälla allt vad arbetsmiljölagen kan innefatta. Detta förutsätter att bestämmelsen finns med i ändamålsparagrafen.

Regeringen delar emellertid utredningens uppfattning att samverkan ej kan sägas vara lagens egentliga ändamål utan ett medel att nå fram till en god arbetsmiljö och föreslår därför ett slopande av denna bestämmelse. Det är dessutom en fördel om ändamålsbestämmelsen är utformad på ett enkelt och slagkraftigt sätt.

Med hänsyn till vad ovan sagts, och med beaktande av Lagrådets kritik om bestämmelsens alltför kategoriska utformning, föreslår regeringen att ändamålsparagrafen i 1 kap. 1 § arbetsmiljölagen utformas så att den uttrycker hela syftet med lagen. Detta bör ske genom att lagens ändamål anges vara att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.

Övrigt

I 3 kap. 2 a § ställs krav på arbetsgivaren att han för att uppfylla intentionerna i lagstiftningen på ett genomtänkt sätt måste planera, styra och kontrollera arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet. Bestämmelsen rör den så kallade internkontrollen och kom till i samband med 1991 års ändringar. I ett avseende avviker bestämmelsens lydelse från terminologin i övriga

delar av tredje kapitlet. Sålunda sägs det i bestämmelsens första stycke att arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *säkerställer* att arbetsmiljön uppfyller kraven i arbetsmiljölagstiftningen. Enligt utredningen reser uttryckssättet bl.a. frågan om det med ordet säkerställa avses något annat än med de mindre garantiinriktade verb som används i övriga delar av 3 kap. Detta menar utredningen inte torde vara fallet. Utredningen föreslår därför att stycket ändras på det sättet att det där i stället anges att arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *leder till* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

LO och *TCO* har avvisat förslaget om en ändring av lagtexten. *TCO* har framhållit att det finns en risk för att den föreslagna ändringen uppfattas som en signal till en attitydförändring.

Regeringen delar inte *LO*:s och *TCO*:s farhågor. Någon materiell ändring är ej avsedd. I likhet med utredningen anser regeringen att den föreslagna ändringen gör att terminologin bättre står i överensstämmelse med terminologin i övriga delar av kapitlet. Regeringen föreslår därför att ordet "säkerställer" i 3 kap. 2 a § första stycket arbetsmiljölagen ersätts med orden "leder till".

5 Gemensamma arbetsställen

5.1 Ansvar för samordning och samverkan på gemensamma arbetsställen

Regeringens förslag: Samordningsansvaret i 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen preciseras. Vidare förs det i 3 kap. 6 § in en uttrycklig bestämmelse om skyldigheten för dem som driver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe att se till att de inte genom sin verksamhet utsätter någon som arbetar där för risk för ohälsa eller olycksfall.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort med regeringens förslag (se betänkandet s. 80 - 87).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller har inte haft något att invända mot utredningens förslag. *SAF* anser dock att den tveksamhet som finns om var skiljelinjen mellan samordningsansvaret och arbetsgivaransvaret går måste undanröjas. Liknande synpunkter har också lämnats av *Byggtreprenörerna*.

Bakgrunden till regeringens förslag: I arbetsmiljölagen finns flera bestämmelser som tar sikte på arbete som utförs på arbetsställen där flera företag samtidigt är verksamma. Det gäller 3 kap. 6 och 7 §§ om samordningsansvaret m.m. på gemensamma arbetsställen och 3 kap. 12 § jämförd med 7 kap. 8 § om ansvaret för den som råder över ett arbetsställe.

Även 3 kap. 12 § jämförd med 7 kap. 9 § om ett ansvar för den som upplåter lokal m.m. för arbete kan vara tillämplig i sådana fall.

Det karaktäristiska i dessa fall är att arbetsgivarna för de arbetstagare för vilka arbetstället kan betraktas som ett "främmande arbetsställe" saknar eller har små möjligheter att påverka arbetsmiljöförhållandena på arbetstället. Dessutom kan de olika verksamheterna sinsemellan påverka varandras arbetsmiljöförhållanden.

De ursprungliga bestämmelserna om gemensamma arbetsställen infördes genom 1973 års ändringar i den dåvarande arbetarskyddslagen (prop. 1973:130). När bestämmelserna överfördes till arbetsmiljölagen utvidgades samordningsansvaret även till den som råder över ett fast driftsställe (prop. 1976/77:149).

Arbetsmiljökommissionen pekade i sitt betänkande Arbete och hälsa (SOU 1990:49) bl.a. på en utveckling som innebär att verksamheter delas upp i fristående resultatenheter samt att entreprenörer utnyttjas i större utsträckning för arbeten som tidigare utfördes i egen regi. Kommissionen föreslog mot den bakgrunden att reglerna om samordningsansvar och ansvar för den som råder över ett arbetsställe, upplåter lokaler m.m. skulle ses över. Enligt kommissionen borde syftet med översynen vara att motverka att arbetsmiljöansvaret i praktiken tunnans ut så att arbetsmiljöförhållandena och möjligheterna att påverka försämrats för dem som arbetar på ett gemensamt arbetsställe eller på ett arbetsställe som den egna arbetsgivaren inte råder över. En strävan borde, enligt kommissionens uppfattning, vara att jämställa en uppdragsgivares ansvar med arbetsgivaransvaret så att både uppdragsgivare och uppdragstagare kan vara adressater för förelägganden och förbud.

Skälen för regeringens förslag:

Samordningsansvaret

Samordningsansvaret innebär enligt 3 kap. 7 § tredje stycket arbetsmiljölagen att den som har detta ansvar (i de obligatoriska fallen byggherre eller den som råder över ett fast driftsställe) skall se till att samordning sker av skyddsåtgärder på arbetstället. Övriga arbetsgivare och de som arbetar där skall följa de anvisningar som han lämnar i detta syfte. Den närmare innebörden av ansvaret utvecklas inte i lagtexten utan istället i förarbetena till bestämmelsen i fråga.

När bestämmelsen om samordningsansvar infördes i arbetarskyddslagen gjordes sålunda vissa uttalanden i förarbetena, vilka har legat till grund för tillämpningen (se bl.a. prop. 1973:130 s. 105 - 106 och 174). Mot bakgrund av dessa uttalanden kan samordningsansvaret delas upp i följande huvudsakliga delar.

Den samordningsansvarige skall

- bygga upp och svara för en lämplig organisation för att bedriva skyddsarbete i samverkan,
- tidsmässigt planera de skilda verksamheterna så att hälso- och olycksrisker inte uppstår på grund av att olika verksamheter stöter samman,

- se till att allmänna ordnings- och skyddsregler för arbetsstället utfärdas,
- själv låta ombesörja eller också se till att allmänna skyddsanordningar utförs och underhålls,
- göra klart vem som skall stå för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för visst eller vissa arbeten,
- ha överinseende över att kontroll sker av att tekniska anordningar är behörigen besiktigade och provade och
- se till att nödvändiga personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas.

När ett samordningsansvar infördes även för fasta driftsställen vid tillkomsten av arbetsmiljölagen framhölls såvitt gäller det ansvaret skyldigheterna

- att bygga upp och svara för en lämplig organisation för skyddsarbete i samverkan,
- att tidsmässigt planera de skilda verksamheternas arbete och
- att göra klart vem som skall stå för olika slags skyddsanordningar på arbetsstället.

Utredningen har med utgångspunkt i uttalandena i förarbetena föreslagit att samordningsansvaret preciseras i lagtexten i följande fyra punkter. Den samordningsansvarige skall se till

1. att samordning sker av arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall på det gemensamma arbetsstället,
2. att arbete tidsplaneras på sätt som behövs för att förebygga ohälsa- och olycksfallrisker till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,
3. att de åtgärder vidtas som behövs från skyddssynpunkt med hänsyn till att flera bedriver verksamhet på arbetsstället,
4. att personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Enligt regeringens mening har samordningsansvaret en viktig funktion att fylla när det gäller att få till stånd ett skyddsarbete i samverkan på ett gemensamt arbetsställe och för att undanröja sådana risker som uppkommer på grund av att flera företag samtidigt bedriver verksamhet på ett sådant arbetsställe. De oklarheter som finns om vilka skyldigheter som ryms i detta ansvar gör att det inte är så effektivt som det kunde vara. Oklarheterna bör därför, som utredningen föreslagit, undanröjas. Därvid bör det så långt som möjligt skapas en klar gränsdragning mellan vad varje arbetsgivare har för skyldigheter gentemot sina anställda när de arbetar på ett gemensamt arbetsställe och de skyldigheter som den samordningsansvarige har. Detta har också påpekats av några remissinstanser.

Genom en precisering av samordningsansvaret kommer klarheten naturligen att öka. Det är samtidigt uppenbart att det inte går att på ett rimligt sätt i detalj reglera ansvarsfördelningen i de olika situationer som bestämmelsen riktar sig mot. Utgångspunkten här liksom i övrigt när det gäller att fördela skyddsansvaret är att den som rättsligt och faktiskt har de största möjligheterna att vidta åtgärder också skall ha ansvaret för dem. En viktig uppgift i samordningen är just att tillsammans

med samtliga arbetsgivare och ensamföretagare, som skall bedriva verksamhet på det gemensamma arbetsstället, klara ut vem som skall stå för olika åtgärder.

SAF har anfört att det med utredningens förslag fortfarande kvarstår tveksamhet om var skiljelinjen går mellan samordningsansvaret och arbetsgivaransvaret och att ett exempel på det är kravet att inrätta personalutrymmen och sanitära anordningar. Regeringen delar här utredningens bedömning att den samordningsansvarige bör ha ett bevakningsansvar för att sådana gemensamma behov tillgodoses. Detta överensstämmer med vad föredraganden anförde när samordningsansvaret introducerades vid 1973 års ändringar i arbetarskyddslagen. Det är dessutom i regel endast den som råder över arbetsstället som kan disponera över utrymmen m.m. på ett sådant sätt att detta kan ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Med anledning av vad Byggentreprenörerna har anfört om att samordningsansvaret endast skulle vara vad man kallar ett "organisatoriskt ansvar" vill regeringen framhålla att detta ansvar, som framgått av redogörelsen ovan, består av olika delar. Utöver ansvaret att se till att en organisation för skyddsarbete i samverkan byggs upp, att tidsmässigt planera de olika arbetena och att klargöra vem som skall stå för vissa anordningar m.m., har den samordningsansvarige också att svara för att vissa åtgärder vidtas, t.ex. att om det inte ordnas på annat sätt "själv ombesörja att allmänna skyddsanordningar utförs och underhålls".

Det kan således konstateras att de skyldigheter som samordningsansvaret består av är av olika karaktär. Vissa av dessa skyldigheter innebär att organisera och planera samordningen och det gemensamma arbetsmiljöarbetet. Andra skyldigheter innebär att bevaka att åtgärder vidtas och att i vissa fall direkt vidta åtgärder på det gemensamma arbetsstället. Utredningen har valt att fördela ansvaret på fyra punkter där de i de ursprungliga förarbetsuttalandena angivna skyldigheterna sammanförts på visst sätt. De två första punkterna innehåller skyldigheterna att organisera och planera. Den tredje punkten kan sägas sammanfatta bevaknings- och åtgärdsskyldigheterna.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning av behovet av ett förtydligande av bestämmelsen om samordningsansvaret med utgångspunkt från uttalandena i förarbetena. Även med den av utredningen föreslagna utbyggnaden av lagtexten kommer det emellertid att finnas behov av vissa förtydliganden, i synnerhet om innebörden i förslagets punkt 3. Mot den bakgrunden har vi funnit att förtydligandet mer strikt bör följa förarbetsuttalandena och har utformat förslaget med hänsyn till detta. De skyldigheter som den samordningsansvarige avsetts ha att se till att allmänna skyddsanordningar inrättas och allmänna skyddsregler utfärdas har förts in i lagtexten. Vidare anges skyldigheten att klargöra ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten. Om det finns behov av ytterligare förtydliganden för den praktiska tillämpningen bör Arbetarskyddsstyrelsen med stöd av befintliga bemyndiganden kunna utfärda de föreskrifter som behövs.

Enligt 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen skall de som driver verksamhet på det gemensamma arbetsstället samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Enligt uttalanden i förarbetena när bestämmelsen infördes i arbetarskyddslagen avsågs att den skulle uttrycka en skyldighet för företagen på ett gemensamt arbetsställe att se till att de inte genom sin verksamhet eller anordningarna där utsätter någon som arbetar på arbetsstället för risk för ohälsa eller olycksfall.

Som har redogjorts för ovan skall, enligt 3 kap. 7 § tredje stycket arbetsmiljölagen, övriga arbetsgivare, dvs. andra arbetsgivare än den samordningsansvarige, och de som arbetar på det gemensamma arbetsstället följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar.

Vid en strikt tillämpning av bestämmelserna i fråga skulle arbetsgivare på ett gemensamt arbetsställe inte ha någon skyldighet att vidta skyddsåtgärder till förmån för andra än de egna arbetstagarna förrän den samordningsansvarige har lämnat anvisningar om sådana åtgärder. Detta kan inte överensstämma med avsikten med bestämmelserna vid deras tillkomst och ger inte ett tillräckligt starkt lagstöd för nödvändiga åtgärder.

Regeringen instämmer i utredningens överväganden och föreslår att det i den aktuella paragrafen införs ett mer direkt ansvar för var och en som bedriver verksamhet på det gemensamma arbetsstället att inte utsätta någon som arbetar på arbetsstället för risker för ohälsa eller olycksfall.

5.2 Ansvar för den som råder över ett arbetsställe

Regeringens förslag: Ett direkt skyddsansvar för den som råder över ett arbetsställe förs in i 3 kap. 12 § arbetsmiljölagen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 87 – 89).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning.

Bakgrunden till regeringens förslag: Bestämmelsen om ett skyddsansvar för den som råder över ett arbetsställe finns i 7 kap. 8 § arbetsmiljölagen. Bestämmelsen kan sägas ange ett indirekt skyddsansvar. Den ger nämligen endast en möjlighet för tillsynsmyndighet att rikta föreläggande eller förbud mot den som råder över ett arbetsställe, när denne inte är arbetsgivare för någon som utsätts för en risk på arbetsstället.

Bestämmelsen tillkom vid 1973 års ändringar i den dåvarande arbetarskyddslagen. Avsikten var att den skulle ge möjlighet att ingripa i första hand mot missförhållanden på fasta driftsställen vid lastkajer och

dylikt där t.ex. transporter från andra företag tas emot, dvs. framför allt med sikte på distributionsarbetarnas arbetsförhållanden.

Arbetsmiljökommisionen har, som framgår av föregående avsnitt, uppmärksammat ansvaret för den som råder över ett arbetsställe.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att den som faktiskt kan påverka skyddsförhållandena för en arbetstagare som befinner sig utanför arbetsgivarens rådighet, har ett tydligt ansvar för dessa förhållanden. Ansvaret bör bl.a. vara tydligt avgränsat mot arbetsgivarens primära skyddsansvar. Det aktuella ansvaret för den som råder över ett arbetsställe bör därför, som utredningen föreslagit, utformas så att det kan tillämpas utan att den avsedda innebörden behöver förmedlas genom ett föreläggande eller förbud av tillsynsmyndigheten.

När skyddsansvaret skall framgå direkt av bestämmelsen i lagen måste ansvaret närmare avgränsas. Ansvarets omfattning måste begränsas till vad den rådighetsansvarige kan råda över i de olika situationer i vilka bestämmelsen blir tillämplig. Det kan vara fråga om det tidigare nämnda typfallet med att lämna och hämta varor, men det kan också vara fråga om ett entreprenadarbete av kortare eller längre varaktighet eller verksamheter som bedrivs jämsides med varandra i gemensamma utrymmen. Bestämmelsen skall därvid också tillämpas jämsides med bestämmelsen om samordningsansvaret i 3 kap. 7 §.

De skyldigheter som alltid bör åvila den som råder över ett arbetsställe, där personer från flera företag/verksamheter vid ett eller flera, längre eller kortare tillfällen utför arbete, är att svara för fasta anordningar eller sådana anordningar som tillhandahålls på arbetsstället. För arbetsmiljöförhållandena i övrigt svarar arbetsgivaren i den mån de inte faller under samordningsansvaret enligt 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Den som råder över ett arbetsställe kan följaktligen i flera fall ha att samtidigt fullgöra både samordningsansvaret och ansvaret enligt den nu föreslagna bestämmelsen.

5.3 Ansvar för den som hyr in arbetskraft

Regeringens förslag: Ett särskilt skyddsansvar förs in i 3 kap. 12 § arbetsmiljölagen för den som hyr in arbetskraft.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 90 - 91).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft något att invända mot att det införs ett skyddsansvar för inhyrd arbetskraft.

Arbetsarkyddsstyrelsen pekar emellertid på att med det synsätt som ligger bakom förslaget blir det svårt att upprätthålla hittillsvarande praxis, som i vissa fall lägger ett arbetsgivaransvar på den som utövar arbetsledning över andra trots att dessa inte är anställda av det arbetsledande företaget.

LO anser att arbetsgivarbegreppet bör utvidgas till att omfatta uppdragsgivare som hyr in arbetskraft, oavsett om det gäller uthyrd personal eller egenföretagare. *TCO* har lämnat liknande synpunkter.

SAF anser att den avsedda fördelningen av ansvaret mellan arbetsgivaren och den som hyr in arbetskraft inte framgår av den föreslagna lagtexten.

Bakgrunden till regeringens förslag: Huvudansvaret för arbetsmiljön ligger enligt arbetsmiljölagen på arbetsgivaren. Lagens tillämpning blir därför beroende av vem som är att betrakta som arbetstagare och vem som är arbetsgivare.

Vid arbetsmiljölagens tillkomst gjordes vissa uttalanden om innebörden av arbetsgivarbegreppet vid tillämpning av arbetsmiljölagen, bl.a. med anledning av vad utredningen uttalat om den situationen att ett företag från ett annat hyr in en grävmaskin med anställd förare. I propositionen (1976/77:149 s. 195 f.) uttalade föredraganden bl.a. att det knappast var möjligt, och av hänsyn till begreppsbildningen i andra rättsliga sammanhang i varje fall inte lämpligt, att nå det åsyftade resultatet, skyddsbehovet i arbetsmiljölagen, genom att tänja begreppen arbetsgivare och arbetstagare. I stället hänvisades till bestämmelsen om ett särskilt skyddsansvar för den som råder över ett arbetsställe. Det påpekades att den bestämmelsen gav tillsynsmyndigheten tillräckliga möjligheter att ingripa när "arbete bedrivs med hjälp av lånad personal och hyrd utrustning". Det inhyrande företaget ansågs även i förhållande till den personalen kunna få ett ansvar "för att arbetsplatsen och dess anordningar är säkra liksom för beskaffenheten av utrustning som har hyrts".

Enligt 1935 års lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling var uthyrning av arbetskraft en form av arbetsförmedling och omfattades därför av lagens arbetsförmedlingsförbud. Detta synsätt vilade då på föreställningen att den inhyrda arbetskraften var underställd inhyrarens arbetsledning och även i övrigt arbetade under förhållanden som inte avvek från vad som normalt utmärker ett anställningsförhållande.

Detta ändrades år 1991 genom lagen (1991:746) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Denna ersattes den 1 juli 1993 av lagen (1993:440) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. De förändringar som är av betydelse i detta sammanhang gjordes redan i den förstnämnda lagen.

I 1991 års lagstiftning om uthyrning av arbetskraft (prop. 1990/91:124, bet. 1990/91:AU20, rskr. 1990/91:304) genomfördes bl.a. den förändringen att uthyrning av arbetskraft skildes ut ur arbetsförmedlingsbegreppet och legaliserades. Arbetsgivarbegreppet måste då klaras ut. För att åstadkomma detta infördes i lagen en definition på uthyrning av arbetskraft i vilken fastslogs att det är uthyraren och inte inhyraren som är arbetsgivare för den uthyrda arbetskraften. Med uthyrning av arbetskraft avses enligt lagen ett rättsförhållande mellan en beställare och en arbetsgivare som innebär att arbetsgivaren mot ersättning ställer arbetstagare till beställarens förfogande för att utföra arbete som hör till dennes verksamhet. Att ställa arbetskraft till beställarens förfogande innebär att denne disponerar över arbetskraften i olika hän-

seenden inklusive den direkta arbetsledningen. Trots att arbetsledningen ligger hos beställaren och detta vanligtvis brukar vara ett tungt kriterium på anställningsförhållande bygger lagen alltså på förutsättningen att uthyraren är den som är arbetsgivaren.

Det är emellertid inte uteslutet att det även med den nya lagen kan inträffa att exempelvis en domstol med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet finner att inhyraren är att betrakta som arbetsgivare. Verksamheten torde då inte längre vara att betrakta som uthyrning utan som arbetsförmedling. I propositionen (s. 26) nämns som exempel det fallet att anställningsförhållandet är så uttunnat att det inte uppfyller de krav som måste kunna ställas på en anställning eller att det är fråga om en skenanställning. I Arbetsmarknadsutskottets betänkande (s. 20) tas som ett annat exempel enmansföretagare "med kontoret på fickan". Vidare gjorde utskottet följande uttalande:

"För att ett uthyrningsföretag skall kunna betraktas som arbetsgivare - någon avvikelse bör i detta hänseende inte göras från vad som allmänt kännetecknar ett anställningsförhållande - måste enligt utskottets mening krävas att företaget utövar den mer centrala arbetsgivarfunktionen, såsom ledning och fördelning av arbetet. Det är således detta företag som beslutar t.ex. när och till vem arbetskraften skall hyras ut. En annan sak är att arbetstagaren när han utför arbete hos en beställare tillfälligt kan vara underkastad den senares arbetsledning. Därutöver bör företaget uppfylla de krav som i allmänhet åvilar en arbetsgivare i förhållande till sina anställda med avseende på bl.a. anställningsförhållanden och anställningsvillkor. Brister det i detta hänseende är det inte fråga om uthyrning av arbetskraft enligt lagens definition."

Arbetarskyddsstyrelsen har till Arbetsmiljölagsutredningen redovisat den praxis som har tillämpats när det gäller arbetsgivarbegreppet (betänkandet s. 74 - 76). Styrelsen har därvid uppgivit att i bl.a. de fall då en arbetsgivare hyr eller lånar ut en eller flera anställda så har stor betydelse fästs vid vilket företag som i praktiken utövat arbetsledningen och som därmed haft störst möjligheter att påverka arbetsmiljön. Detta har ibland medfört att som arbetsgivare i arbetarskyddslagens och senare arbetsmiljölagens mening har betraktats ett annat företag än det som egentligen har anställt arbetstagarna. Vid tillämpningen av denna praxis har styrelsen ansett att den som betraktats som arbetsgivare har det odelade arbetsgivaransvaret för de aktuella arbetstagarnas arbetsmiljö.

Utredningen har redogjort för de EG-direktiv som anger skyldigheter att vidta vissa åtgärder till förmån för arbetstagare på främmande arbetsställen. Dessa direktiv ingår i EES-avtalet, som trädde i kraft den 1 januari 1994, eller tillhör de EG-rättsakter som skall tillföras EES-avtalet genom ett tilläggsbeslut. Det gäller bl.a. EG:s s.k. ramdirektiv, 89/391/EEG, som innehåller bestämmelser om skyldigheter för den arbetsgivare som råder över ett arbetsställe mot utomstående företag och deras anställda när det gäller information och instruktioner. Ett annat EG-direktiv, om arbetsförhållandena för arbetstagare med tidsbegränsade eller tillfälliga anställningsförhållanden, 91/383/EEG, reglerar förhållandena i vissa uthyrningssituationer. Enligt detta direktiv skall in-

hyrarföretaget ges ett relativt långtgående ansvar för arbetsförhållandena för den inhyrda arbetskraften, utan att det inskränker det ansvar som uthyrarföretaget har enligt varje medlemsstats nationella lagstiftning. EG:s bygghetsdirektiv, 92/57/EEG, innehåller regler för arbetsplatser för byggnads- eller anläggningsarbete, bl.a. om samordningsansvar.

Som tidigare angivits har Arbetsmiljökommisionen uppmärksammat skyddsansvaret på arbetsställen över vilka den egna arbetsgivaren inte råder.

Skälen för regeringens förslag: Som har framgått ovan avsågs bestämmelsen om ansvar för den som råder över ett arbetsställe även gälla när arbetstagare hyrts eller lånats in för att utföra arbete i den verksamhet som bedrivs på arbetsstället. Samtidigt har med den praxis som arbetarskyddsmyndigheterna tillämpat på arbetstagare som stått under ett främmande företags arbetsledning, som arbetsgivare vid tillämpning av arbetsmiljölagen ibland betraktats det arbetsledande företaget.

Med 1991 års arbetsförmedlingslagstiftning har emellertid ett nytt rättsläge uppstått. Som har framgått ovan skildes uthyrning av arbetskraft ut ur arbetsförmedlingsbegreppet och legaliserades genom denna lagstiftning. Med uthyrning av arbetskraft avses enligt lagen att en arbetsgivare mot ersättning ställer arbetstagare till beställarens förfogande för att utföra arbete som hör till dennes verksamhet. Det innebär att inhyraren disponerar över arbetskraften inklusive den direkta arbetsledningen. Uthyraren är dock hela tiden arbetsgivare för arbetstagarna, dvs. även när de är inordnade i verksamheten på det främmande arbetsstället och där står under direkt arbetsledning.

Arbetsgivarens ansvar enligt arbetsmiljölagen för uthyrd arbetskraft kommer mot bakgrund av vad som nu sagts alltid att ligga på det uthyrande företaget. Detta företag saknar dock i stor utsträckning rådighet över de förhållanden som gäller för arbetet på det främmande arbetsstället. Arbetsgivaransvaret är därför inte tillräckligt som grund för att ställa krav på dessa förhållanden. Inte heller rådighetsansvaret är tillräckligt för att skydda den som utför arbete som inhyrd arbetskraft.

Mot den här bakgrunden bör ett nytt skyddsansvar, i enlighet med utredningens förslag, föras in i arbetsmiljölagen. Inhyrd arbetskraft är inordnad i verksamheten och står under arbetsledning på ett sätt som gör att de i mångt och mycket är att jämställa med arbetstagare i denna verksamhet. Detta skiljer dem i många fall från entreprenadanställda som utför arbete på arbetsstället. Sådant arbete är typiskt sett inte inordnat i verksamheten på arbetsstället.

Ansvar för inhyrd arbetskraft bör mot bakgrund av vad som sagts vara så utformat att det ger en vid grund för alla de åtgärder som avser arbetet på det främmande arbetsstället. Ansvar bör motsvara arbetsgivarens arbetsmiljöansvar, dock begränsat till det aktuella arbetet på det främmande arbetsstället. En sådan begränsning är naturligtvis nödvändig, eftersom arbetsgivaransvaret kommer att gälla jämsides med inhyrarens ansvar. Krav mot arbetsgivaren kan behöva ställas när det bl.a. gäller långsiktiga åtgärder, såsom utbildning och rehabilitering. Den nödvändiga avgränsningen av det föreslagna skyddsansvaret framgår av att det avser de arbetsmiljöåtgärder som behövs i det aktuella

arbetet. Det bör naturligtvis så långt som möjligt klaras ut mellan ut-
hyrare och inhyrare vilka skyldigheter var och en har, t.ex. när det
gäller sådan arbetsutrustning som medförs av arbetstagaren.

5.4 Ansvar för uppdragsgivare

Regeringens bedömning: Ett särskilt skyddsansvar för uppdrags-
givare bör inte föras in i arbetsmiljölagen.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedöm-
ning (se betänkandet s. 91 - 92).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft något att
invända mot utredningens bedömning. LO har emellertid ansett att upp-
dragsgivare bör få ett skyddsansvar för entreprenörer med anställnings-
liknande förhållanden. LO anser vidare att arbetsgivarbegreppet bör
utvidgas till att även innefatta uppdragsgivare som hyr in arbetskraft,
oavsett om det gäller uthyrd personal eller egenföretagare. TCO har
lämnat liknande synpunkter.

Bakgrunden till regeringens bedömning: Många arbeten utförs på
entreprenad, dvs. någon har genom ett avtal uppdragit åt en entreprenör
att själv utföra ett visst arbete hos uppdragsgivaren.

Arbetsmiljökommissionen ansåg att vid en översyn av arbetsmiljö-
lagens regler om samordningsansvar och ansvar för den som råder över
ett arbetsställe, upplåter lokaler m.m. bör det eftersträvas att jämställa
en uppdragsgivares ansvar med arbetsgivaransvaret, så att både upp-
dragsgivare och uppdragstagare kan vara adressater för yrkesinspek-
tionens förelägganden och förbud.

Skälen för regeringens bedömning: Som har redovisats under före-
gående avsnitt gjordes vissa uttalanden om arbetsgivar- och arbetstagar-
begreppen i samband med arbetsmiljölagens tillkomst. Enligt uttalande-
na var det knappast möjligt, och av hänsyn till begreppsbildningen i
andra rättsliga sammanhang i varje fall inte lämpligt, att nå det åsyftade
resultatet, skyddsbehovet i arbetsmiljölagen, genom att tänja begreppen
arbetsgivare och arbetstagare utöver deras civilrättsliga innebörd.

Den hittillsvarande utvecklingen har gått mot en mer vidsträckt till-
lämpning av arbetstagarbegreppet (Jfr AD 1985 nr 57). För närvarande
gör 1992 års arbetsrättskommitté en översyn av arbetstagarbegreppet.

Med de förslag som regeringen lämnar om ansvar för den som råder
över ett arbetsställe och om samordningsansvaret kan ett tydligare an-
svar införas bl.a. vad gäller förhållanden för dem som utför arbete inom
ramen för en entreprenad. Här avses både entreprenadanställda och
entreprenörer som är ensamföretagare.

Regeringen anser inte att det är lämpligt att åstadkomma en ordning
där uppdragstagare förs in under arbetsgivaransvaret genom att arbets-
tagarbegreppet utsträcks utöver det civilrättsliga arbetstagarbegreppet.
Bedömningen av om någon skall betraktas som arbetstagare skall emel-

lertid göras på grundval av samtliga faktorer av betydelse för rättsförhållandet.

Prop. 1993/94:186

Regeringen anser det vidare inte lämpligt att föreslå ett särskilt skyddsansvar för uppdragsgivare i denna deras egenskap. Som anfördes i föregående avsnitt finns det ofta en skillnad mellan den som är anlitad som entreprenör och den som är inhyrd arbetskraft. En inhyrd arbetstagare är fysiskt sett inordnad i verksamheten på det främmande arbetsstället och står där under direkt arbetsledning. Han arbetar där under liknande förhållanden som en som är anställd i verksamheten. Det är därför naturligt att i de fallen ha ett ansvar som liknar arbetsgivarens. En entreprenör däremot utför i många fall ett arbete som inte utgör ett led i denna verksamhet. Skälet till att en entreprenör anlitas är ofta att uppdragsgivaren själv saknar kunskaper om hur arbetet skall utföras och om vilken utrustning som behövs samt om nödvändiga skyddsåtgärder. Det måste även som utredningen framhållit finnas möjlighet för privatpersoner att anlita specialistföretag m.m. utan att därigenom få ett arbetsmiljöansvar i förhållande till den som anlitas.

5.5 Ansvar för lokal- eller markupplåtare m.fl.

Regeringens bedömning: Ansvar för den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme bör inte ändras.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (se betänkandet s. 93 - 94).

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot bedömningen.

Bakgrunden till regeringens bedömning: Enligt nuvarande 7 kap. 9 § (enligt förslaget 7 kap. 8 §) kan Yrkesinspektionen, om det finns något missförhållande i skyddshänseende beträffande en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord som har upplåtits för arbete eller som personalutrymme, meddela förbud mot upplåtelse till dess angiven åtgärd har vidtagits med lokalen, markområdet eller utrymmet. Yrkesinspektionen kan också förelägga en sådan upplåtare att undersöka skyddsförhållandena på platsen.

Ansvar enligt 7 kap. 9 § utvidgades genom 1991 års ändringar i arbetsmiljölagen (prop. 1990/91:140 s. 105 - 106). Bestämmelsen kom därvid att även omfatta upplåtelse av bergtrum och andra utrymmen under jord. Vidare infördes möjligheten för tillsynsmyndighet att förelägga upplåtare skyldighet att undersöka skyddsförhållandena på platsen.

Arbetsmiljökommissionen föreslog som tidigare redovisats att även ansvaret för den som upplåter lokaler m.m. sågs över.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen har övervägt om det finns anledning att, på liknande sätt som föreslås beträffande an-

svaret för den som råder över ett arbetsställe, göra ansvaret för upplåtaren oberoende av ett beslut av tillsynsmyndighet.

Som utredningen anger bygger regleringen i 7 kap. 9 § på att beslut om positiva åtgärder i verksamheten riktas mot den som driver denna samtidigt som ett förbud meddelas mot fortsatt upplåtelse. Beslutet om förbud mot upplåtaren blir då ett komplement till kraven mot arbetsgivaren. På detta sätt behöver tillsynsmyndigheten inte utreda vilka åtgärder den ena eller andra svarar för, något som ofta innebär svåra ställningstaganden i avtalsrättsliga frågor.

Utredningen har pekat på upplåtaransvarets omfattning och frågan om det finns möjlighet att ingripa med stöd av 7 kap. 9 § när ett missförhållande inte gäller själva lokalen etc. utan tillträdesvägen dit. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att som missförhållande i skyddshänseende även kan betraktas att en tillträdesväg till en lokal m.m. inte är lämplig för de transporter som måste ske, och detta utan att det uttryckligen behöver framgå av lagtexten.

Regeringen delar sammanfattningsvis utredningens bedömning att det inte finns anledning att nu ytterligare förändra ansvaret för upplåtaren.

5.6 Tillträdesrätt för skyddsombud

Regeringens förslag: Skyddsombud som företräder arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket den egna arbetsgivaren inte råder ges tillträdesrätt dit.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår en förtydligande regel som fastslår att skyddsombud skall ha tillträde till de arbetsplatser som ombudet behöver besöka för att fullgöra sitt uppdrag. Detta skall även gälla i sådana fall då ombudet företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe utan att vara anställd av den som råder på arbetsstället. Tillträdesrätten till främmande arbetsställen skall inte gälla för ledamot av skyddskommitté och en förutsättning för denna är att en underrättelse skett till den arbetsgivare som råder på arbetsstället. Tillträdesrätten skall vara skadeståndssanktionerad och beträffande talan mot den arbetsgivare som råder över ett arbetsställe skall gälla vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet (se betänkandet s. 94 – 98).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning.

Statens Arbetsgivarverk och *SAF* har dock framhållit att tillträdesrätten bör göras beroende av att tillträdet inte medför betydande hinder för arbetets behöriga gång. *SAF* har därutöver tillagt att det måste klargöras att tillträdesrätten inte är ovillkorlig såvitt avser hemliga eller på annat sätt känsliga anläggningar.

LO, *TCO* och *SACO* har anfört att de saknar ett förtydligande av att ett skyddsombud som finns på arbetsstället hos den arbetsgivare som råder över arbetsstället även skall ha rätt att stoppa arbetet.

Bakgrunden till regeringens förslag: Huvudregeln är att på arbetsställe där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts skall bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Vanligtvis utses dessa skyddsombud av den lokala arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal med arbetsgivaren. Möjlighet finns också att utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagare på arbetsstället (regionalt skyddsombud).

Skyddsombudet företräder arbetstagarna i skyddsfrågor och skall verka för tillfredsställande skyddsförhållanden. Skyddsombudets uppgifter – i den mån de inte begränsas genom särskild skyddsområdesindelning – spänner över hela arbetsstället med alla dess anordningar och ämnen.

Enligt arbetsmiljölagen får arbetsgivaren inte hindra skyddsombudet att fullgöra sina arbetsuppgifter. Med arbetsgivaren menas i detta sammanhang den som står i ett arbetsgivarförhållande till de arbetstagare som skyddsombudet företräder. Detta innebär bl.a. att skyddsombudet har en tillträdesrätt till de arbetsplatser som han har behov av att besöka inom arbetsstället.

Det problem som utredningen pekat på ser med ett enkelt exempel ut på följande sätt. Ett städföretag bedriver sin verksamhet på så sätt att de anställda utför städning på olika industrier. Den lokala arbetstagarorganisationen har bland de anställda utsett ett skyddsombud. För att kunna sköta sitt uppdrag som skyddsombud är denne i behov av att besöka de olika industriföretag där städningen sker. Enligt vad utredningen har inhämtat har det då inträffat att skyddsombudet vägrats tillträde.

Anledningen synes vara att arbetsmiljölagen endast anger att den egna arbetsgivaren inte får hindra skyddsombudet att fullgöra sina uppgifter, exempelvis vägra honom tillträde. Däremot sägs inte något om vad som skall gälla om en annan arbetsgivare hindrar skyddsombudet från att fullgöra sitt uppdrag.

Utredningen har framhållit att samma problem uppstår när det gäller inhyrd arbetskraft under arbetsledning av annan än den egna arbetsgivaren. Liknande problem uppstår, enligt utredningen, också beträffande gemensamma arbetsställen där den arbetsgivare, vars arbetstagare skyddsombudet företräder, inte råder över arbetsstället.

Skälen till regeringens förslag:

Tillträdesrätt till det egna arbetsstället

Utredningen har föreslagit att det i lagtexten införs en regel om att skyddsombud skall ha tillträde till de arbetsplatser inom ett arbetsställe som ombudet behöver besöka för att fullgöra sitt uppdrag. Utredningen har framhållit att visserligen får detta redan nu anses gälla beträffande det egna arbetsstället men att en markering kan vara värdefull inte minst med hänsyn till skyddsombudens behov av ledighet för att besöka olika arbetsplatser inom ett arbetsställe.

Regeringen instämmer inte i utredningens förslag i denna del. I arbetsmiljölagen anges att ett skyddsombud inte får hindras att fullgöra sina uppgifter. I detta ligger att den egna arbetsgivaren inte får hindra skyddsombudet från att besöka arbetsplatser inom det egna arbetsstället. Någon förtydligande regel i detta avseende, för att som utredningen framhåller trygga skyddsombudens behov av ledighet, anser regeringen därför inte vara nödvändig.

Tillträdesrätt till främmande arbetsställe

Utredningen har vidare föreslagit att i de fall ombudet företräder arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket den egna arbetsgivaren inte råder så skall skyddsombudet ha tillträdesrätt till detta arbetsställe.

Regeringen delar utredningens bedömning att det finns ett behov av tillträdesrätt för skyddsombud i den nu nämnda situationen. Regeringen vill emellertid betona att det bara bör röra sig om en ren tillträdesrätt som kan utövas gentemot den arbetsgivare som råder över arbetsstället. I övrigt skall skyddsombudet agera i denna sin egenskap i förhållande till den arbetsgivare vars arbetstagare han företräder. Regeringen anser att det i 6 kap. 10 § bör införas ett nytt andra stycke av innebörd att om skyddsombudet företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket dennes arbetsgivare inte råder är den arbetsgivare som råder över arbetsstället skyldig att låta skyddsombudet få tillträde dit i den omfattning som ombudet behöver för att fullgöra sitt uppdrag.

Skadestånd m.m.

Vad som sägs i 11 § om att arbetsgivare som bryter mot 10 § skall ersätta uppkommen skada träffar också den arbetsgivare som enligt det föreslagna nya andra stycket råder över ett arbetsställe och förvägrar skyddsombud tillträde.

Utredningen har tagit upp frågan om också ledamot av skyddskommitté skall tillerkännas tillträdesrätt. Utredningen har ansett att det skulle föra alltför långt. Regeringen delar utredningens bedömning att tillträdesrätten endast bör avse skyddsombud.

Utredningen har föreslagit att skyddsombud skall få tillträdesrätt först efter det att en underrättelse skett till den som råder över arbetsstället. Regeringen anser inte denna bestämmelse behövlig. Tillträdesrätten bör gälla i och med att den egna arbetsgivaren underrättas om att skyddsombudet utsetts. Skulle den arbetsgivare som råder över arbetsstället vara tveksam till att låta ett skyddsombud få tillträde kan han för säkerhets skull alltid ta kontakt med skyddsombudets egen arbetsgivare eller den fackliga organisationen.

Utredningen har slutligen föreslagit att lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister inte skall vara tillämplig vid tvister beträffande

tillträdesrätten mellan skyddsombudet, eller dennes fackliga organisation, och den arbetsgivare som råder över arbetsstället.

Lagen om rättegången i arbetstvister gäller för rättegången i tvister om kollektivavtal och andra tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Den innebär i stort sett att talan förs vid Arbetsdomstolen antingen i första instans eller om målet fullföljs dit. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att lagen om rättegången i arbetstvister inte bör vara tillämplig på en tvist som avser skyddsombuds tillträdesrätt enligt 10 § andra stycket eftersom tvisten inte gäller förhållandet arbetsgivare - arbetstagare. Talan i ett sådant fall mot den som råder över ett arbetsställe skall i stället prövas av allmän domstol.

SAF har uttryckt oro över att hemliga handlingar genom förslaget kan komma i obehörigas händer, att det kan utgöra en risk för känsliga anläggningar samt att tillträdesrätten av den anledningen inte bör göras ovillkorlig. Enligt regeringens uppfattning torde dock den sekretess som gäller för ett skyddsombud enligt 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen vara tillräcklig för att uppnå det skydd som SAF efterlyser.

6 Produktsäkerhet

Regeringens förslag: I arbetsmiljölagen införs en möjlighet att ålägga den som har marknadsfört eller levererat en produkt och som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8 - 10 §§ att återkalla produkten eller att lämna varningsinformation. Genom detta kompletteras möjligheterna att ingripa i en kontroll av produkter på marknaden.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 107 - 110).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning.

Bakgrunden till regeringens förslag:

Produktsäkerhet

Arbetsmiljölagen innehåller inte bara bestämmelser om arbetsförhållandena på arbetsställena utan även bestämmelser om produktsäkerhet, dvs. krav på att produkter skall erbjuda betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall. Produktsäkerhetsreglerna innebär ett leverantörsansvar för tekniska anordningar och s.k. farliga ämnen, dvs. kemiska ämnen eller produkter som kan föranleda ohälsa eller olycksfall. Arbetsmiljölagen har därmed en funktion som produktsäkerhetslag på arbetsmiljöområdet.

De grundläggande bestämmelserna om leverantörsansvaret finns i 3 kap. 8 och 9 §§. Bestämmelsen i 3 kap. 8 § innebär att den som tillver-

kar, importerar, överlåter eller upplåter en teknisk anordning skall se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall när den släpps ut på marknaden, avlämnas för att tas i bruk eller när den ställs ut till försäljning. Bestämmelsen i 3 kap. 9 § innebär att den som tillverkar, importerar eller överlåter ett farligt ämne skall vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skyddssynpunkt.

Produktsäkerhetsreglerna har ett vidsträckt tillämpningsområde. De gäller varje produkt som kan användas yrkesmässigt oberoende av användningen i det enskilda fallet (prop. 1976/77:149 s. 385 och 396).

I samband med 1991 års ändringar i arbetsmiljölagen fördes det in nya bestämmelser om information vid marknadsföringen samt om produktinformation vid avlämnandet, bestämmelser som avsåg båda slagen av produkter. I samband med de ändringar som gjordes år 1992 som ett led i införlivandet av avtalet om det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, EES-avtalet (Ds 1992:82, prop. 1991/92:170, bil. 9) fördes begreppet "släpps ut på marknaden" in i 3 kap. 8 §. Dessutom infördes en särskild bestämmelse om vilka villkor som skall gälla när en teknisk anordning ställs ut på mässor och liknande.

Produktsäkerhetsbestämmelserna i arbetsmiljölagen gäller framför allt för ledet fram till dess en produkt avlämnas till brukarledet eller släpps ut på marknaden. Genom 1991 års ändringar infördes emellertid också en skyldighet för leverantör att på en tillsynsmyndighets begäran lämna tillgängliga upplysningar om till vilka en produkt överlåtits eller upplåtits. Därigenom skall tillsynsmyndigheten kunna förhindra att en bristfällig produkt sprids vidare eller genom information eller andra åtgärder mot dem som förvärvat produkten kunna förebygga att den medför skada i brukarledet. De angivna ändringarna avsågs sålunda ge ökade möjligheter att ingripa mot levererade produkter. Tillsammans med bestämmelserna om produktinformation skulle möjligheterna att ingripa i leverantörsledet närma sig dem som produktsäkerhetslagen (1988:1604) ger på konsumentområdet.

Möjligheterna att med stöd av arbetsmiljölagen ingripa med tvångsåtgärder på produktsäkerhetsområdet begränsar sig emellertid till att kunna meddela förbud eller föreläggande enligt 7 kap. 7 § mot antingen leverantör eller brukare. Det kan handla om att förbjuda en leverantör att fortsätta leverera en produkt eller att förbjuda en eller flera arbetsgivare att använda produkten i fråga. Det kan vidare handla om föreläggande om märkning eller annan produktinformation eller föreläggande om information vid marknadsföringen.

Produktkontroll

Arbetsmiljölagen innehåller också bestämmelser om produktkontroll, dvs. bestämmelser om kontroll av att produkter uppfyller föreskrivna krav på produktsäkerhet. I 4 kap. 1 och 2 § finns bemyndiganden att meddela föreskrifter om provning eller annan kontroll av tekniska anordningar eller farliga ämnen samt om godkännande eller annat bevis

om överensstämmelse som krav för avlämnande eller marknadstillträde för en produkt. Generella bestämmelser om provning och kontroll m.m. finns dessutom i lagen (1992:1119) och förordningen (1993:1065) om teknisk kontroll. Denna lagstiftning innehåller bl.a. bestämmelser om riksprovplatser och andra organ som kan utföra föreskriven provning och kontroll.

Regelsystemet för produktkontroll utformades vid arbetsmiljölagens tillkomst med utgångspunkt från att krav på förhandsbedömning och förhandsgodkännande skulle kunna meddelas för vissa produkter. Med stöd av arbetsmiljölagens och även den tidigare arbetarskyddslagens produktkontrollbestämmelser har ett flertal föreskrifter meddelats om typgodkännande som förutsättning för avlämnande eller ibruktagande samt om godkännande vid s.k. första besiktning av individuella produkter som förutsättning för att de skall få tas i bruk. Godkännandeprövningen, som är en myndighetsuppgift, utförs av Arbetarskyddsstyrelsen eller av en riksprovplats. Föreskrivna krav på typgodkännande finns beträffande flera slag av maskiner, byggnadsställningar m.m. Godkännande vid individuell första besiktning krävs bl.a. för vissa tryckkärl, hissar och andra lyftanordningar och entreprenadmaskiner.

EES-avtalet

Det hittillsvarande systemet med förhandskontroll av produkter som en myndighetsuppgift håller nu på att omformas med anledning av EES-avtalet, och anpassningen till EG:s system för provning och kontroll.

EES-avtalet trädde i kraft den 1 januari 1994. Genom avtalet införlivas de principer för fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital som gäller inom EG. Vidare har Sverige genom avtalet åtagit sig att införliva de rättsakter som avtalet hänvisar till. Bland dessa rättsakter finns ett flertal s.k. produktdirektiv, dvs. EG-direktiv som anger de krav som medlemsstaterna måste ställa på produkterna i fråga för att de skall få släppas ut på marknaden.

För att skapa fri rörlighet för varor har EG inriktat sig på att ta bort de s.k. tekniska handelshindren, bl.a. skiljaktiga nationella krav på produkter och på förfarandet för kontroll av att produktkraven är uppfyllda.

Principen om varors fria rörlighet grundar sig på artikel 30 i Romfördraget. Principen, som efter ett rättsfall i EG-domstolen benämns *Cassis de Dijon*-principen, innebär att en vara som lagligen får marknadsföras i ett EU-land även fritt skall få säljas och användas i övriga EU-länder, om inte särskilda skäl kan åberopas för motsatsen. Detta innebär att särskilda nationella krav får ställas upp om det är nödvändigt för att skydda hälsa och säkerhet m.m. (för i artikel 36 erkända intressen) och regleringen inte är oproportionerlig i förhållande till det hinder för varurörligheten som uppstår.

För vissa produkter har EG infört och kommer att införa gemensamma regler som skall införas inom hela gemenskapen eller numera unionen. Detta sker normalt i form av direktiv, som numera beslutas med majoritetsbeslut enligt artikel 100 a i Romfördraget. Genom en rådsresolution 1985 har det lagts fast en metod, "the new approach", för

harmonisering av reglerna för produkter. I produktdirektiv enligt den "nya metoden" anges de krav som skall införas i de nationella reglerna för att en produkt skall få släppas ut på marknaden i form av relativt allmänt hållna "väsentliga säkerhetskrav". Direktiven är totalharmoniserade, dvs. de innehåller alla regler som skall gälla för en viss produkt och en medlemsstat får inte tillämpa avvikande regler. Det överläts sedan åt de europeiska standardiseringsorganen att utfärda harmoniserade standarder med tekniska specifikationer för produkterna. En produkt som tillverkats enligt en sådan standard skall förutsättas uppfylla de väsentliga säkerhetskraven. Den som har tillverkat produkten eller avser att släppa ut den på marknaden skall om produkten överensstämmer med direktivets krav förse den med ett särskilt EG-märke. Därigenom anges inte bara att produkten uppfyller direktivets säkerhetskrav utan också att den har genomgått föreskrivet förfarande för bedömning av överensstämmelse. En närmare beskrivning av bedömning av överensstämmelse inom EG och EES finns i prop. 1991/92:170, bil 11, s. 39 f.

Produktdirektiv utformade enligt den nya metoden av särskild betydelse för arbetslivsområdet är direktiven om enkla tryckkärl (87/404/EEG), om maskiner (89/392/EEG), om personlig skyddsutrustning (89/686/EEG) och om explosiva varor (93/15/EEG). Det sistnämnda direktivet har ännu inte införts i EES-avtalet.

Arbetskyddsstyrelsen har införlivat direktiven om enkla tryckkärl, maskiner och personlig skyddsutrustning genom olika föreskrifter.

Utöver produktdirektiv enligt den nya metoden finns det alltjämt äldre produktdirektiv, som har en annan utformning med mer detaljerade tekniska krav och varierande bestämmelser om provning och kontroll. De är i allmänhet utformade på ett sådant sätt att medlemsländerna kan låta bli att införa nationella regler eller ha avvikande regler, så länge produkter som uppfyller direktivets krav inte hindras att få tillträde till marknaden (s.k. optionella regler).

Sverige överger således med införlivandet av EES-avtalet det tidigare systemet med förhandskontroll av produkter som en myndighetsuppgift. Den provning och certifiering som i vissa fall skall äga rum innan en produkt får släppas ut på marknaden är i EG:s ordning – och därmed i den ordning som skall gälla i hela EES – av privaträttslig karaktär. Den grundar sig på ett uppdrag mellan tillverkaren och det provande organet. Dessa organ för provning och certifiering skall i och för sig uppfylla vissa kompetenskrav m.m. men de skall inte utföra kontrollen å statens vägnar. De skall dessutom konkurrera med varandra på en fri marknad.

Marknadskontroll

Med EG:s ordning kommer samhällets förhandskontroll att ersättas med en marknadskontroll. Denna kontroll tar sikte på kontroll av produkter som släppts ut på marknaden. Det förutsätts vara en statlig efterkontroll av att tillverkare och andra som har släppt ut produkter på marknaden har fullgjort sina förpliktelser.

EG:s produktdirektiv enligt den nya metoden förutsätter att medlemsländerna utför marknadskontroll. Detta tar sig uttryck i dels det grundläggande krav som finns i direktiven att alla nödvändiga åtgärder skall vidtas för att säkerställa att endast produkter som uppfyller direktivets krav och är säkra släpps ut på marknaden och tas i bruk, dels i de s.k. säkerhetsklausuler som direktiven innehåller. Säkerhetsklausulerna ålägger varje medlemsstat att, om en EG-märkt produkt skulle kunna innebära en säkerhetsrisk, vidta de åtgärder som behövs för att produkten skall tas bort från marknaden och för att förbjuda utsläppandet på marknaden och fri rörlighet för den. Vid ett ingripande skall EG-kommissionen underrättas, varefter ett särskilt förfarande för information och prövning av ingripandet inleds.

I nyligen antagna riktlinjer för EG-märkningen (93/465/EEG) anges en skyldighet för medlemsstaterna att, om de upptäcker oriktigt EG-märkta produkter, se till att överträdelsen upphör. I sista hand kan staterna även enligt dessa riktlinjer bli skyldiga att vidta åtgärder för att förbjuda fortsatt utsläppande på marknaden och säkerställa att redan utsläppta produkter återkallas. Vissa ändringar har också gjorts i säkerhetsklausulerna med anledning av det angivna beslutet om EG-märket.

I EG:s allmänna produktsäkerhetsdirektiv (92/59/EEG) finns relativt detaljerade bestämmelser om marknadskontroll som kan bli tillämpliga i de fall det saknas direktiv enligt den nya metoden. Detta direktiv gäller för alla produkter som är avsedda för eller sannolikt kommer att användas av konsumenter för privat bruk och skall tillämpas i den mån säkerhetsregler saknas i de produktspecifika direktiven. Produktsäkerhetsdirektivet träder i kraft inom EG den 29 juni 1994.

Vad som nu sagts om tillämpningen av EG:s produktdirektiv gäller efter EES-avtalets ikraftträdande samtliga stater inom EES. Det allmänna produktsäkerhetsdirektivet kan antas bli infört i avtalet genom ett tilläggsbeslut till avtalet.

Den svenska produktsäkerhetslagen (1988:1604) ses för närvarande över av produktsäkerhetsutredningen (dir. 1993:46) bl.a. med hänsyn till produktsäkerhetsdirektivet. Ett delbetänkande om ändringar i produktsäkerhetslagen lämnades i september 1993 (SOU 1993:88). En lagrådsremiss om vissa ändringar i produktsäkerhetslagen har nyligen beslutats.

Regeringen har nyligen föreslagit vissa riktlinjer för organisationen av en marknadskontroll av produkter till skydd för liv, hälsa och miljö (prop. 1993/94:161). Förslagen och bedömningarna omfattar allmänna riktlinjer för bl.a. kontrollen, fördelningen av ansvaret mellan olika myndigheter, inrättandet av ett centralt samordnings- och kontaktorgan, vilka befogenheter och sanktioner som bör finnas i marknadskontrollen samt finansieringen.

Skälen för regeringens förslag: Genom EES-avtalet har Sverige åtagit sig att i svensk rätt införliva bl.a. de produktdirektiv som avtalet hänvisar till. Som har framgått av redogörelsen ovan har Arbetarskyddsstyrelsen också utfärdat föreskrifter som bl.a. införlivar de direktiv som beslutats enligt den nya metoden. Nödvändiga lagändringar för

införlivandet gjordes genom 1992 års ändringar i arbetsmiljölagen efter förslag i EES-propositionen (prop. 1991/92:170, bil 9).

Som har redogjorts för ovan innehåller produktdirektiven enligt den nya metoden bestämmelser som förutsätter en kontroll av säkerheten hos produkterna sedan de släppts ut på marknaden. Genom EES-avtalet får därför Sverige både en rätt och en skyldighet att ingripa mot EG-märkta produkter som är bristfälliga från skyddssynpunkt. Av direktiven och avtalet följer också att de åtgärder som kan sättas in mot en bristfällig produkt måste vara tillräckliga för att undanröja säkerhetsriskerna.

Genom övergång från förhandskontroll till marknadskontroll kommer samhällets kontroll att förskjutas till ett senare produktled. Även detta talar för att de medel som finns för ingripanden måste vara tillräckligt kraftfulla.

Marknadskontrollen delas ofta in i två skeden – marknadsövervakning och påföljdsskedet. Marknadsövervakningen handlar om att spåra upp bristfälliga och farliga produkter. I påföljdsskedet skall ingripanden mot sådana produkter genomföras. Följande åtgärder, huvudsakligen hämtade från det allmänna produktsäkerhetsdirektivet, bör övervägas att ingå i påföljdsskedet (se bl.a. prop. 1993/94:161 s. 20):

- Krav på varning genom märkning
- Temporärt förbud mot tillhandahållande
- Krav på information till personer som kan utsättas för fara, t.ex. genom publicering av lämpliga varningar
- Förbud mot försäljning av en farlig produkt
- Krav på ett effektivt och omedelbart tillbakadragande av farliga produkter och om nödvändigt förstörande av produkterna.

Arbetsmiljölagen ger i sin nuvarande lydelse möjlighet att meddela förelägganden och förbud som avser ingripanden enligt samtliga punkter utom två. Möjlighet att ingripa med krav på information till personer som kan utsättas för fara (varningsinformation) samt med krav på återkallelse saknas.

Arbetsarkivstyrelsen har i yttrande till utredningen påvisat behovet av bestämmelser om varningsinformation och återkallelse även på arbetsmiljöområdet. Det kan till att börja med konstateras att de möjligheter att ingripa med varningsinformation och återkallelse som produktsäkerhetslagen (1988:1604) ger inte räcker till på arbetsmiljöområdet. De produkter som är avsedda enbart för yrkesmässig användning eller som endast i undantagsfall kan komma till användning för enskilt bruk faller utanför den lagens tillämpningsområde.

Regeringen finner mot den här bakgrunden att bland de tvångsmedel som skall vara tillgängliga vid tillsynen enligt arbetsmiljölagen bör, som utredningen har föreslagit, införas möjlighet att kräva varningsinformation och återkallelse. I den utökade kontroll av leverantörer som marknadskontroll enligt EG:s modell innebär bör naturligtvis de tillsynsmedel användas som är mest lämpliga. Även med de nya tvångsmedlen till hands kan ett ingripande i många fall ske genom åtgärder hos brukaren.

Regeringen delar i övrigt utredningens bedömning om utformningen av de föreslagna tvångsmedlen. Bestämmelserna bör ansluta till bestämmelserna om varningsinformation och återkallelse i produktsäkerhets-

lagen med de anpassningar som behövs till leverantörsansvaret och tillsynen enligt arbetsmiljölagen.

Som utredningen funnit ger en farlig produkt i de flesta fall samtidigt upphov till överväganden om säljförbud och om varningsinformation eller återkallelse och övervägandena måste grundas på samma säkerhetsmässiga bedömning. Samtliga tillsynsmedel måste därför ligga i en hand, dvs. hos en tillsynsmyndighet enligt arbetsmiljölagen. Beslut om varningsinformation och återkallelse bör fattas av Arbetarskyddsstyrelsen.

Hur marknadskontrollen skall bedrivas i praktiken bl.a. vad gäller omfattningen av marknadsövervakningen och förfarandet när en farlig produkt påträffas bör, mot bakgrund av de beslut som föranleds av propositionen om Marknadskontroll för produktsäkerhet m.m., avgöras inom ramen för de tillsynsuppgifter som Arbetarskyddsstyrelsen och Yrkesinspektionen har.

Regeringen vill avslutningsvis beröra en fråga som avser marknadskontroll av maskiner. Som framgår ovan omfattar produktsäkerhetsbestämmelserna i arbetsmiljölagen varje slag av produkt som kan användas yrkesmässigt oberoende av användningen i det enskilda fallet. För att t.ex. en maskin skall falla utanför dessa regler måste den vara så beskaffad att yrkesmässig användning av den är utesluten. Detta innebär att i princip alla maskiner omfattas av bestämmelserna om produktsäkerhet i 3 kap. 8 § arbetsmiljölagen. Även t.ex. hushållsmaskiner kan användas i barnomsorgsverksamhet och i annan yrkesmässig verksamhet och faller därmed inom reglernas tillämpningsområde.

Vad som nu sagts innebär att marknadskontrollen enligt arbetsmiljölagen i princip kommer att kunna omfatta samtliga maskiner på marknaden. Vid tillsyn och kontroll av maskiner som även marknadsförs mot konsumenter bör Yrkesinspektionen och Arbetarskyddsstyrelsen samverka med Konsumentverket som central förvaltningsmyndighet på konsumentområdet. Den direkta marknadsövervakningen när det gäller maskiner som huvudsakligen är avsedda för privat bruk bör i stor utsträckning kunna fullgöras av Konsumentverket som vid behov av åtgärder i påföljdsskedet samråder med Arbetarskyddsstyrelsen.

7 Sanktioner

Regeringens förslag: Arbetarskyddsstyrelsen bemyndigas att föreskriva att en särskild avgift (sanktionsavgift) skall betalas om en överträdelse har skett av en föreskrift av visst slag. Avgiften skall påföras den verksamhet där överträdelsen skedde. Om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift skall straff inte kunna dömas ut.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag men utredningen har, till skillnad från regeringen, föreslagit att det på de områden där sanktionsavgifter kommer att införas fortfarande skall vara möjligt att väcka åtal och att utkräva personligt ansvar. Åtal skall dock få väckas endast om det av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt (se betänkandet s. 128 - 142).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller har inte haft något att invända mot förslaget.

LO, TCO och *SACO*, vilka alla tillstyrkt förslaget, har pekat på att tillämpningsområdet för sanktionsavgifter på sikt måste kunna utvidgas så att de exempelvis kan tillämpas mot arbetsgivare som brister i sin s.k. internkontroll.

SAF har avstyrkt förslaget. *SAF* har pekat på att utredningen inte på ett övertygande sätt undanröjt de invändningar som tidigare utredningar rest avseende främst svårigheterna att fastställa sanktionsavgiftens storlek.

Byggtreprenörerna, vilka också avstyrkt förslaget, har pekat på att med en sanktionsavgift som bygger på strikt ansvar och som påförs i verksamheten kan det personliga ansvaret minska vilket kan få negativa konsekvenser ur förebyggande synpunkt.

Bakgrunden till regeringens förslag: Huvudparten av föreskrifterna i arbetsmiljölagstiftningen är inte direkt straffsanktionerade. Ett direkt straffhot inträder i de flesta fall inte förrän Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen i det enskilda fallet har meddelat ett föreläggande eller ett förbud. Den som bryter mot ett föreläggande eller ett förbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Endast fysiska personer kan dömas till straff.

Föreläggen och förbud kan förenas med vite som sätts ut på förhand. Vite kan riktas mot såväl fysiska som juridiska personer. Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen kan välja mellan att sätta ut vite eller att meddela föreläggande alternativt förbud utan vite. Har vite inte satts ut inträder i stället automatiskt straffhot enligt 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen. Om vite har satts ut kan å andra sidan inte dömas till straff.

I arbetsmiljölagen finns också bestämmelser om direkta straffsanktioner som inte förutsätter föreläggen eller förbud. Straffbestämmelserna finns i 8 kap. 2 §. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år respektive enbart böter beroende på vilken föreskrift som avses. Liksom vid överträdelse av föreläggen och förbud är det endast den fysiska person som har det straffrättsliga ansvaret som kan dömas. Det rör sig här huvudsakligen om föreskrifter om vissa formella förfaranden och om preciserade villkor eller förbud som meddelats av Arbetarskyddsstyrelsen med stöd av 4 kap. 1-8 §§ arbetsmiljölagen. Utmärkande för dessa föreskrifter är att det föreskrivna handlingsmönstret är så fixerat att det är förhållandevis lätt att avgöra om en överträdelse skett. Direkta straffpåföljder i arbetsmiljölagstiftningen finns också när det gäller vissa bestämmelser i lagen, t.ex. bestämmelser om minderåriga.

I utredningen har redogjorts för viss statistik. Uppgifterna har hämtats från bl.a. sammanställningar som gjorts vid Arbetarskyddsstyrelsen

och Yrkesinspektionen. När det gäller överträdelser av direkt straffbelagda bestämmelser i arbetsmiljölagen framgår att domstolsprövning under 1992 skett i 47 fall. I det alldeles övervägande antalet fall, där prövningen lett till en fällande dom, har påföljden stannat vid 40 dagsböter eller mindre. Den vanligaste typen av fall har här varit bristande besiktning av tekniska anordningar. Av statistiken framgår vidare att ett stort antal anmälningar rörande just besiktningar av tekniska anordningar inte lett till annat än åtalsunderlåtelse eller att åklagaren inte förmått styrka brott.

I början av åttiotalet infördes i brottsbalken en ny förverkandebestämmelse som angav att om det med anledning av ett brott begånget i utövningen av näringsverksamhet uppkommit en otillbörlig förtjänst eller besparing, får värdet därav förklaras förverkat. I propositionen (prop. 1981/82:142 s. 77) angavs att den nya bestämmelsen på vissa områden kunde behöva kompletteras med sanktionsavgifter riktade mot företag.

Utän att lägga något lagförslag angavs i propositionen vissa riktlinjer som skulle gälla för ett sådant avgiftssystem. Enligt departementschefen skulle detta kunna användas på områden där regelöverträdelser var särskilt frekventa eller speciella svårigheter förelåg att beräkna storleken av den vinst eller besparing som uppnås i det enskilda fallet. Vidare angavs att avgifter endast borde få förekomma inom speciella klart avgränsade rättsområden, att det skulle vara möjligt att förutse hur stor avgiften skulle bli i det enskilda fallet, att ett strikt ansvar förutsatte att överträdelser på området inte kunde ske på annat sätt än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet, att något hinder inte skulle föreligga att låta de straffrättsliga bestämmelserna vara kvar vid sidan om samt att man i viss utsträckning skulle kunna överlämna åt de administrativa myndigheter som var verksamma på området att ålägga avgiftsskyldighet. Departementschefen betonade också vikten av att avgiftssystem på nya områden infördes först efter noggranna överväganden om behov föreligger.

Sanktionsavgifter har införts i lagstiftningen på flera områden. Exempel härpå är miljöskyddsavgift enligt miljöskyddslagen (1969:387), överlastavgift enligt lagen (1972:345) om överlastavgift, byggnadsavgift och tilläggsavgift enligt plan- och bygglagen (1987:10) och skattetillägg enligt taxeringslagen (1990:324). Från det arbetsrättsliga området kan nämnas övertidsavgift enligt arbetstidslagen (1982:673). Arbetsgivare som inte iakttar gällande bestämmelser beträffande övertid kan tvingas att betala en avgift som beräknas utifrån hur mycket otillåten övertid som tagits ut. Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan av allmän åklagare.

Skälen för regeringens förslag: Straff, dvs. i första hand böter och fängelse, kan enligt svensk rätt endast fysiska personer dömas till. För brott som begås i näringsverksamhet kan sålunda endast den fysiska person som har det straffrättsliga ansvaret dömas.

Överträdelser av arbetsmiljöbestämmelser görs ofta inom ramen för verksamhet där många människor medverkar. För att straffansvar skall kunna utkrävas måste utredning ske av den personliga skuld som en utpekad gärningsman har till det inträffade. Det är ofta svårt. Det kan

t.ex. vara osäkert vilket reellt inflytande över händelseförloppet någon som varit formellt ansvarig haft. Vidare är det ofta uppenbart att bristen i arbetsmiljön är resultatet av att någon inom företaget har gjort sig skyldig till en vårdslöshet utan att man kan peka på vem som gjort det.

Från åklagarhåll har vidare framkommit att en klar överträdelse av t.ex. ett besiktningskrav kan kräva en tidsödande förundersökning om var inom företaget vårdslösheten ligger formellt och reellt. Straffrättsligt är detta avgörande för domstolens bedömning. Resultatet av det tidsödande arbetet kan, trots att ett fel uppenbarligen blivit begånget, bli att inget ansvar går att utkräva. Ett på detta sätt ineffektivt sanktionssystem riskerar att minska respekten för de sanktionerade reglerna.

Mot bakgrund av dessa synpunkter förordar regeringen att det i arbetsmiljölagen införs en möjlighet att föreskriva sanktionsavgifter för överträdelser mot vissa föreskrifter. Härvid avses en konstruktion med strikt ansvar där avgifter kan påföras den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgörande för regeringens förslag är den effektivisering av sanktionssystemet som kan vinnas om man kan begränsa erforderlig utredning till att gälla endast själva överträdelsen. Tanken är därvid att man inte skall behöva mer eller mindre resultatlös satsa resurser på att belägga hos vem inom en organisation uppsätet eller oaktsamheten bakom överträdelsen närmast är att söka. Administrativt och processekonomiskt uppnås motsvarande lättnader. Åklagarens resurser kan mera användas på områden där större utsikter finns att nå påtagliga resultat.

Byggtreprenörerna har pekat på att med utredningens förslag till en strikt sanktionsavgift kan det personliga ansvaret i linjeorganisationen minska, något som kan få negativa konsekvenser ur förebyggande synpunkt.

Regeringen är medveten om att förslaget kan uppfattas som att det personliga ansvaret i någon mån minskar. Mot detta skall dock ställas att, såsom reglerna idag är utformade, saknas i många fall möjlighet att utkräva personligt ansvar trots att fel har blivit begångna. Med hänsyn härtill anser regeringen att övervägande skäl talar för ett införande av sanktionsavgifter.

Regeringen övergår härefter till frågan om på vilka områden sanktionsavgifter kan anses lämpliga. Regeringens bedömning är att effektivitetsvinster och motsvarande resursbesparing främst står att vinna när det gäller överträdelser av föreskrifter om formella förfaranden eller preciserade åtgärder. Det rör sig om överträdelser som är direkt straffbelagda i arbetsmiljölagen och inte förutsätter förelägganden eller förbud.

Enligt 4 kap. 1 och 2 §§ får Arbetarskyddsstyrelsen, efter regeringens bemyndigande, meddela föreskrifter om bl.a. produktkontroll beträffande tekniska anordningar samt krav på tillstånd i vissa fall. Enligt 3 § samma kapitel får Arbetarskyddsstyrelsen efter bemyndigande av regeringen meddela föreskrifter bl.a. beträffande skyldighet att föra förteckning eller register. Liknande bestämmelser finns i 8 § samma kapitel beträffande föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar

som har betydelse från skyddssynpunkt. Genom den ändring som nu föreslås beträffande denna paragraf (se avsnitt 10.1) skall föreskrifterna också kunna gälla upprättande av handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt. Regeringen har i arbetsmiljöförordningen (1977:1166) givit Arbetarskyddsstyrelsen nödvändiga bemyndiganden beträffande dessa paragrafer.

Regeringen anser att föreskrifter utfärdade med stöd av ovan nämnda paragrafer är lämpliga områden för sanktionsavgifter. När det gäller dessa föreskrifter kan man dessutom klart presumera att överträdelse inte förekommer annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet. Om det exempelvis konstateras att en arbetsgivare inte genomfört föreskriven kontroll av en teknisk anordning bör han alltså kunna påföras en sanktionsavgift.

LO, TCO och SACO, vilka alla tillstyrkt ett införande av sanktionsavgifter, har framhållit att det relativt begränsade området för sanktionsavgifter på sikt måste kunna utvidgas. *LO* och *TCO* har pekat på att sanktionsavgifterna borde kunna användas inom internkontrollområdet (3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen) beträffande bl.a. kravet på handlingsplaner m.m.

Arbetarskyddsstyrelsen har framhållit att de själva bör ges frihet att avgöra på vilka områden sanktionsavgifter skall få förekomma.

Regeringen anser det vara av vikt att sanktionsavgifter endast införs på ett avgränsat område där det relativt lätt kan fastställas om en överträdelse skett eller inte. Det nu angivna området uppfyller dessa krav. Att ge Arbetarskyddsstyrelsen frihet att helt bestämma detta område skulle enligt regeringen föra för långt. Regeringen vill också framhålla att sanktionsavgifter framstår som mindre lämpliga när det gäller upprättande av handlingsplaner och andra krav som avser internkontroll. Om ett system med sanktionsavgifter införs med sikte på internkontrollen riskerar man att intresset förskjuts från innehållet i kontrollen som helhet till de direkt sanktionerade förfarandena. Genom den tidigare nämnda ändringen i 4 kap. 8 § skall regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen kunna meddela föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt (se avsnitt 10.1). Bestämmelsen tar sikte på annan skyddsansvarig än den egna arbetsgivaren. Av liknande skäl som anförts när det gäller internkontrollen är också detta ett mindre lämpligt område för sanktionsavgifter. *Lagrådet* har föreslagit att möjligheten att meddela föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt förs in i ett nytt andra stycke i 4 kap. 8 §. Vidare föreslår *Lagrådet* att det i kapitlet om sanktionsavgifter beträffande 4 kap. 8 § endast görs en hänvisning till det första stycket. Därigenom kommer bemyndigandet att föreskriva om sanktionsavgifter inte att omfatta det nu nämnda området. Regeringen ansluter sig till *Lagrådets* synpunkter och har utformat lagförslaget i överensstämmelse med detta.

Regeringen föreslår mot bakgrund av vad som sagts att det i arbetsmiljölagen införs en möjlighet att föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1-3

eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Den skall påföras den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften bör inte vara avdragsgill vid taxering. En kompletterande bestämmelse om detta bör införas i kommunalskattelagen (1928:370).

Enligt regeringens uppfattning bör det på arbetsmiljöområdet vara ett oavvisligt krav att avgiftsbeloppet kan beräknas på förhand och inte fastställs i efterhand med utgångspunkt från omständigheterna i det enskilda fallet. Regeringen förordar därför en bestämmelse om att Arbetarskyddsstyrelsen, när styrelsen väl föreskriver en särskild avgift, anger hur avgiften skall beräknas. Viktigt är, enligt regeringens mening, att avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden.

SAF, som motsatt sig ett införande av sanktionsavgifter, har pekat på de svårigheter som kommer att finnas med att fastställa avgifterna.

Arbetarskyddsstyrelsen har också, trots att man tillstyrkt förslaget, framhållit att svårigheter kan komma att uppstå vid fastställande av kriterier för avgiftens beräkning.

Regeringen är medveten om att Arbetarskyddsstyrelsens arbete med att utfärda föreskrifter om sanktionsavgifter kan bli omfattande. Regeringen ser det emellertid som en fullt möjlig uppgift att på det begränsade område som nu föreslagits utforma föreskrifter om sanktionsavgifter. Arbetarskyddsstyrelsens tillstyrkande av förslaget måste också ses som en bekräftelse på att fördelarna med ett sådant system överväger nackdelarna.

Innan en avgift av förordat slag påförs behövs emellertid en prövning av om en överträdelse faktiskt har skett. Denna prövning bör i princip utföras av domstol. Eftersom avgiften ligger vid sidan om straffansvaret förordar regeringen att frågan om utdömande av sanktionsavgift prövas av länsrätt.

Det åsyftade resultatet med förslaget är att man skall uppnå en effektivisering av sanktionssystemet och administrativa lättnader. Detta resultat nås, enligt regeringen, bäst om talan om påförande av avgiften förs av Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen. Regeringen förordar att så sker. Tillsynsmyndigheten får ju antas redan vara insatt i ärendet och skulle under alla förhållanden haft att initiera prövningen. För åklagarmyndigheterna innebär det förordade förfarandet en resursbesparing, eftersom antalet av tillsynsmyndigheterna påkallade förundersökningar i arbetsmiljöärenden samtidigt kan antas minska.

Regeringen föreslog i remissen till Lagrådet att det i ett mål om påförande av sanktionsavgift skulle krävas prövningstillstånd för prövning i kammarrätt. *Lagrådet* har anfört att skälen för dispensprövning i de nu aktuella målen närmare bör övervägas och redovisas i propositionen.

Enligt ett förslag som föreslås träda i kraft den 1 oktober 1994 (prop. 1993/94:133) skall regler om prövningstillstånd i kammarrätt införas. Av propositionen framgår att det inte är fråga om att införa ett generellt system om prövningstillstånd. Frågan skall i stället prövas för varje måltyp, under beaktande av vissa allmänna principer. Ett krav på pröv-

ningstillstånd bör användas främst i de fall målet prövats av en förvaltningsmyndighet innan det prövats av länsrätt. Av propositionen framgår emellertid att det finns måltyper som lämpar sig väl för ett system med prövningstillstånd, även om det inte prövats av en förvaltningsmyndighet innan det når länsrätt.

Som tidigare nämnts skall frågor om påförande av sanktionsavgift prövas av länsrätten efter ansökan av Yrkesinspektionen eller Arbetskyddsstyrelsen. Som regeringen senare kommer till skall en avgift kunna jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund. Förslaget innebär således att sedan tillsynsmyndigheten konstaterat att en överträdelse skett skall myndigheten ta ställning till om det finns förutsättningar för att jämka eller efterge avgiften.

Numera krävs prövningstillstånd i hovrätten för bl.a. bötesmål. De nu föreslagna sanktionsavgifterna påminner om böter. Såvitt avser frågan om prövningstillstånd finns inte anledning att behandla mål om sanktionsavgift på annat sätt än bötesmål. Till detta kommer att det enligt regeringens mening är av stor vikt att reaktionen mot det företag som begår överträdelsen kommer relativt omgående vilket förutsätter ett lagakraftvunnet avgörande med viss snabbhet. Regeringen anser mot denna bakgrund att den nu aktuella måltypen är lämplig att omfattas av krav på prövningstillstånd i kammarrätt.

Frågor om påförande av sanktionsavgifter kan förutsättas bli enkla ur handläggningssynpunkt. Det får antas att en arbetsgivare, ställd inför det faktum att han brutit i exempelvis kontrollen av en tekniska anordning, inte kommer att ha några invändningar mot att han påförs avgiften. Regeringen förordar därför att avgift även skall kunna åläggas efter ett föreläggande av den handläggande tillsynsmyndigheten. Om föreläggandet godtas av den som föreläggandet riktar sig mot, skall detta gälla som lagakraftvunnet avgörande som meddelats av domstol.

Utredningen har föreslagit att de straffrättsliga sanktionerna skall finnas kvar även på de områden där det föreskrivits sanktionsavgifter. Åtal ska dock få väckas endast om det av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt. En sanktionsavgift skall också kunna efterges om det till följd av straff, företagsbot eller förverkande som följer på överträdelsen eller av annan orsak skulle vara oskäligt att påföra avgiften.

Arbetskyddsstyrelsen har framhållit att man inte ser någon anledning att parallellt ha kvar möjligheten att döma till straff på sådana områden där sanktionsavgifter införs.

SAF, som visserligen avstyrkt ett införande av sanktionsavgifter, har för det fall sådana införs motsatt sig att det parallellt skall finnas kvar en möjlighet att döma till straff. Om ett sådant system införs bör åtal kunna väckas endast om det av synnerliga skäl är påkallat ur allmän synpunkt.

Regeringen finner anledning att först ta upp de direkt straffsanktionerade reglerna i sin helhet. Av 8 kap. 2 § arbetsmiljölagen framgår att för brott mot vissa föreskrifter kan följa böter eller fängelse i högst ett år medan det för brott mot andra föreskrifter endast kan följa böter. Av den statistik utredningen redovisat framgår att under den aktuella perio-

den har aldrig dömts till fängelsepåföljd för brott enbart mot en i arbetsmiljölagen direkt straffsanktionerad föreskrift. Mot denna bakgrund framstår det inte motiverat att ha kvar fängelsepåföljden i straffskalan för brott mot nu aktuella föreskrifter. Regeringen föreslår därför att påföljden fängelse tas bort från straffskalan.

När det gäller frågan om att ha kvar möjligheten att väcka åtal på det område där sanktionsavgifter kommer att gälla gör regeringen den bedömningen att det allmänt sett är mindre lämpligt att ha två parallella sanktionssystem. När det gäller det väl avgränsade område som regeringen nu föreslår att sanktionsavgifter införs på får sanktionsavgiften anses vara en tillräcklig reaktion från samhällets sida. Avsikten är också att systemet med sanktionsavgifter skall erbjuda ett effektivare sanktionssystem än de nuvarande straffrättsliga sanktionerna. Det bör i sammanhanget framhållas att det alltid finns en möjlighet för Yrkesinspektionen att rikta förelägganden eller förbud mot arbetsgivaren för att få denne att rätta sig efter sina skyldigheter i fortsättningen.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det skall finnas en möjlighet att efterge avgiften. Utredningen har föreslagit att avgiften får efterges om det till följd av straff, företagsbot eller förverkande, som följer på överträdelsen, eller av någon annan orsak skulle vara oskäligt att påföra avgiften. Med hänsyn till att regeringen nu föreslår att det skall ske en avkriminalisering på de områden där det kommer att föreskrivas sanktionsavgifter måste den aktuella bestämmelsen ges en annan utformning. Möjlighet att jämka avgiften bör även införas. Regeringen föreslår därför att avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften. Det skall vara möjligt att jämka eller efterge avgiften om det skulle leda till uppenbart obilligt resultat. Bestämmelsen gör det möjligt att beakta arbetsgivarens goda tro och övriga omständigheter, såsom motivet för handlandet. Bestämmelsen bör dock tillämpas varsamt så att den förebyggande effekten inte går förlorad. En viss ledning bör kunna hämtas i Arbetsdomstolens praxis såvitt gäller jämkning av allmänt skadestånd.

8 Överklagande

Regeringens bedömning: Reglerna om överklagande av Arbetarskyddsstyrelsens beslut bör inte ändras nu.

Utredningens förslag: Möjligheten att överklaga till regeringen tas bort. Arbetarskyddsstyrelsens beslut skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningen skall börja i länsrätt. Prövningstillstånd skall krävas för prövning i kammarrätt (se betänkandet s. 152 - 168).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt att möjligheten att överklaga till regeringen ersätts med en domstolsprövning.

Arbetskyddsstyrelsen, LO och TCO har dock ansett att nuvarande regler på detta område bör behållas.

Skälen till regeringens bedömning: År 1984 drogs riktlinjerna upp för regeringens befattning med besvärärenden (prop. 1983/84:120, bet. 1983/84:KU23, rskr. 1983/84:250). Enligt riktlinjerna bör regeringen i så stor utsträckning som möjligt avlastas sådana ärenden som inte kräver politiska ställningstaganden.

Sedan 1952 är Sverige bundet av Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Enligt konventionen skall envar, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter, vara berättigad till en opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

Mot bakgrund av konventionen och för att tillmötesgå dess krav infördes den 1 juni 1988 lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut (rättsprövningslagen). Lagen ger möjlighet att få ett ärende prövat av Regeringsrätten om vissa förutsättningar är uppfyllda. Rättsprövningslagen gällde från början till utgången av 1991 men har därefter förlängts och gäller nu till och med utgången av 1994.

Rättsprövningslagen ses för närvarande över av Fri- och rättighetskommittén (Ju 1992:01). Kommittén kommer att avge sitt betänkande vid halvårsskiftet 1994. Kommittén skall enligt sina direktiv (dir. 1991:119) ta ställning till om den svenska domstolskontrollen av förvaltningsbeslut bör förbättras så att en generell möjlighet till domstolsprövning införs. I uppdraget ingår att överväga hur en framtida reglering bör vara utformad på området.

Regeringen anser att de ärenden det nu är fråga om inte omedelbart är av den arten att de enligt 1984 års riktlinjer bör avlastas regeringen. Regeringen anser tvärtom att det är av värde att regeringen kan påverka bedömningen av hur olika intressen skall vägas mot varandra. Om man bara ser till riktlinjerna från 1984 anser regeringen således att det inte finns anledning att ändra reglerna om överklagande.

Enligt regeringens uppfattning bör vidare Fri- och rättighetskommitténs kommande betänkande avvaktas innan en slutlig ställning tas till frågan om en omläggning till domstolsprövning av arbetsmiljöärendena.

9 Arbetsställebegreppet

Regeringens förslag: Någon förändrad avgränsning av arbetsställebegreppet görs inte. Vissa redaktionella ändringar görs dock.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 174 - 177).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft något att invända mot de begränsade förändringar som utredningen föreslår.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har understrukit vikten av att den naturliga ramen för det övergripande arbetsmiljöarbetet ej bör begränsas till arbetsstället utan bör omfatta företaget eller verksamheten i sin helhet.

LO framhåller att 1992 års arbetsrättskommitté i sitt fortsatta arbete noggrant skall pröva denna fråga i samband med översynen av samverkansreglerna i arbetsmiljölagen.

Bakgrunden till regeringens förslag: I första hand samverkansbestämmelserna i 6 kap. arbetsmiljölagen, men även bestämmelserna i den under år 1991 införda 3 kap. 2 a § om ett ansvar för arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet samt vissa bestämmelser om tillsyn i 7 kap. arbetsmiljölagen, utgår från ett arbetsställebegrepp.

Av 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen framgår att på *arbetsställe*, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts, skall bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Av 3 kap. 2 a § tredje stycket framgår att arbetsgivare skall se till att det på *arbetsställe* i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet. Ett ytterligare exempel kan tas från 7 kap. 5 §. Enligt denna paragraf har tillsynsmyndighet tillträde till *arbetsställe* och får där göra undersökningar och ta prov.

Enligt förarbetena till arbetsmiljölagen skall med arbetsställe förstås det lokala avgränsade område inom vilket arbetsgivare i och för sin verksamhet bedriver arbete, oavsett om detta utförs i arbetslokal, i det fria eller under jord.

Arbetsmiljökommisionen anför i sitt betänkande *Arbete och hälsa* (SOU 1990:49) att det kan ifrågasättas om inte arbetsställebegreppet i arbetsmiljölagen behöver kompletteras och utvecklas. När det gäller arbetsgivares och arbetstagares möjligheter att lokalt avgränsa arbetsstället anser kommissionen att det kan finnas behov av att i lagstiftningen utveckla vissa grundkrav. Arbetsställebegreppet, bl.a. som ram för partssamverkan, bör därför enligt kommissionen ses över.

Arbetsmiljökommisionens synpunkter togs upp i den proposition som följde på kommissionens betänkande. I sitt förslag (prop. 1990/91:140 s. 49) anknöt departementschefen till den i arbetsmiljölagen befintliga terminologin beträffande arbetsställebegreppet. Departementschefen framhöll dock särskilt att när det gäller anpassnings- och rehabiliteringsarbetet är det viktigt att frågorna behandlas både lokalt och i ett övergripande sammanhang. Hur man lyckas hitta lämpliga möjligheter till omplacering beror t.ex. i stor utsträckning på vilka olika arbetsuppgifter som finns tillgängliga. Här är det viktigt att inte låta organisatoriska eller lokalmässiga gränser försvåra arbetet. Finns det inom en verksamhet arbetsställen som ligger nära varandra kan det ofta vara naturligt att de samverkar eller bedriver gemensamt anpassnings- och rehabiliteringsarbete. Drivs de gemensamt, framhöll departementschefen, kan det inte anses nödvändigt att varje arbetsställe har en separat uppbyggd organisation.

Arbetsställebegreppet i 6 kap. arbetsmiljölagen

Samverkansreglerna i 6 kap. arbetsmiljölagen skiljer sig på flera sätt från lagens regler i övrigt. De sanktioneras genom bestämmelser om förbud mot att hindra skyddsombuds och skyddskommittéledamots verksamhet och anslutande regler om skadeståndstalan. Föreläggande eller förbud från tillsynsmyndigheten kan inte användas för att genomdriva krav enligt 6 kap. Reglerna i kapitlet kompletteras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter och alltså inte genom myndighetsföreskrifter.

Enligt sina direktiv skall 1992 års arbetsrättskommitté se över samverkansreglerna i arbetsmiljölagen och deras förhållande till medbestämmandelagens inflytanderegler samt föreslå de ändringar som föranleds av översynen. Arbetsmiljölagsutredningen har samrått med Arbetsrättskommittén om översynen av hithörande frågor.

I arbetsmiljölagsutredningens uppdrag har bl.a. ingått att utreda en avgränsning av arbetsställebegreppet. Att avgränsa arbetsställebegreppet i 6 kap. arbetsmiljölagen berör emellertid det sakliga innehållet i lagens samverkansregler. En sådan avgränsning bör enligt regeringens mening anknyta till de ändringar som kan komma att bli följden av Arbetsrättskommitténs översyn. Ändringar bör således anstå till dess Arbetsrättskommittén sett över samverkansreglerna i arbetsmiljölagen och deras förhållande till medbestämmandelagens inflytanderegler. Regeringen lägger därför nu inte fram något förslag i denna del.

Redaktionella ändringar

Bestämmelserna i 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen behandlar i första och andra styckena arbetsgivarens s.k. internkontroll (att systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten m.m.). Här används inte ordet arbetsställe, utan det talas om "riskerna i verksamheten". I tredje stycket, som behandlar arbetsgivarens arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet, sägs däremot att sådan verksamhet skall finnas "på arbetsställe i hans verksamhet". Denna utformning av 3 kap. 2 a § gör att användningen i tredje stycket av ordet arbetsställe kan föranleda tolkningssvårigheter. Det enligt regeringens bedömning bästa sättet att undvika missförstånd vid tillämpningen är att slopa ordet arbetsställe i 3 kap. 2 a §. Regeringen förordar att så sker.

I 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen ges regler om tystnadsplikt för den som deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på arbetsställe. I konsekvens med det ovan sagda förordar regeringen att ordet arbetsställe tas bort även ur denna paragraf.

I nuvarande 3 kap. 6 § talas om när två eller flera samtidigt driver verksamhet på "samma arbetsställe". För att undvika att sammanblandning sker med arbetsställebegreppet i samverkansreglerna i 6 kap. förordar regeringen att den ändringen görs att man i paragrafen i stället

anger att det rör sig om en situation där två eller flera samtidigt bedriver verksamhet på "ett gemensamt arbetsställe".

I nuvarande 3 kap. 7 § tredje stycket talas det om att det bör ske samordning av skyddsåtgärder på "arbetsstället" samt att arbetsgivare m.fl. skall följa de anvisningar som den samordningsansvarige ger. Av samma skäl som ovan anförts bör det i stället anges att det är fråga om "ett gemensamt arbetsställe".

10 Nya EG-regler på arbetsmiljöområdet

10.1 Skyldighet att upprätta planer och andra dokument

Regeringens förslag: Bemyndigandet i 4 kap. 8 § arbetsmiljölagen kompletteras för att göra det möjligt att föreskriva om skyldighet för andra skyddsansvariga än arbetsgivare att upprätta planer och liknande dokument. Förslaget föranleds av bestämmelser i EG:s bygplatsdirektiv och EG:s direktiv om utvinningsindustrin.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se rapporten s. 20-22).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning. SAF anser att det föreslagna bemyndigandet bör begränsas till byggarbetsplatser och utvinningsindustrin.

Bakgrunden till regeringens förslag: Arbetsgruppen har redovisat de EG-rättsakter i form av direktiv som berör arbetsmiljöområdet och som beslutats av EG efter den 31 juli 1991. Rättsakterna skall tillföras EES-avtalet, vilket innebär att Sverige kommer att behöva införliva även dessa direktiv i svensk rätt (se om införlivande av produkt direktiv i avsnitt 6).

Utgångspunkten för införlivandet är att detta även i de nu aktuella fallen skall ske genom föreskrifter från Arbetarskyddsstyrelsen med stöd av bemyndigandena i arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen. De flesta av de direktiv som förutsätts läggas till EES-avtalet kan införlivas av Arbetarskyddsstyrelsen utan att några lagändringar behöver göras. I detta och det följande avsnittet tas de direktiv upp för vilka lagändringar krävs.

Rådets direktiv 92/57/EEG om minimikrav för säkerhet och hälsa vid tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser (byggsplatsdirektivet) anger minimikrav på arbetsmiljön vid byggnads- och anläggningsarbete. Det föreskriver skyldigheter för den för vars räkning ett sådant arbete utförs, dvs. byggherren, "project supervisor", vilket närmast motsvarar ställföreträdare för byggherren, samordnare/samordningsansvarig, arbetsgivare, företagare utan anställda samt arbetstagare.

Enligt direktivets artikel 3.1 skall byggherren eller "the project supervisor" (byggledaren) utse en eller flera samordningsansvariga för

hälsa och säkerhet på en sådan byggarbetsplats där det finns fler än en entreprenör.

Enligt direktivets artikel 3.2 skall byggherren eller byggleddaren se till att "*a safety and health plan*" är upprättad i enlighet med artikel 5 b innan byggarbetsplatsen inrättas. Enligt artikel 5 b skall samordnaren upprätta eller låta upprätta en sådan plan, vilken skall innehålla reglerna för byggarbetsplatsen samt en beskrivning av de särskilda åtgärder som avser särskilt farliga arbeten. Dessa räknas upp i bilaga II till direktivet.

Vidare finns det två direktiv om utvinningsindustrin. Det ena är rådets direktiv 92/91/EEG om minimikrav för att förbättra skyddet för säkerhet och hälsa för arbetstagare i utvinningsindustrin med borrhavsverksamhet. Det andra är rådets direktiv 92/104/EEG om minimikrav för att förbättra skyddet för säkerhet och hälsa för arbetstagare i utvinningsindustrin med överjords- och underjordsarbete. De två direktiven har i stort sett likalydande innehåll.

I de två direktivens artikel 3.3 finns en identisk bestämmelse av följande innebörd. Den arbetsgivare, som i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis råder över ett gemensamt arbetsställe, skall samordna genomförandet av alla åtgärder som gäller arbetstagares säkerhet och hälsa. Denne arbetsgivare skall vidare i ett "*safety and health document*" redovisa syftet med samordningen samt åtgärderna och rutinerna för att genomföra dem. Samordningen skall inte påverka de enskilda arbetsgivarnas skyldigheter enligt ramdirektivet.

Skälen för regeringens förslag: De refererade artiklarna i dessa tre direktiv ställer således krav på att ett dokument av visst slag skall upprättas, något olika benämnt och med olika krav på innehåll i byggplatsdirektivet respektive direktiven om utvinningsindustrin. Skyldigheten att efterleva dokumentationskravet har i byggplatsdirektivet lagts på byggherren, ställföreträdaren för honom, respektive samordningsansvarig. I de två andra direktiven har skyldigheten lagts på den arbetsgivare som råder över arbetsstället.

Krav av det här slaget, dvs. krav av mer formell natur att upprätta dokument/handlingar, finns inte i arbetsmiljölagen för de nu aktuella skyddsansvariga grupperna. Ett sådant krav finns endast för arbetsgivare i dennes egen verksamhet. Genom 1991 års ändringar i arbetsmiljölagen (prop. 1990/91:140) infördes en ny bestämmelse i 3 kap. 2 a § med krav på vad som i regel benämns arbetsgivarens internkontroll. Enligt denna skall arbetsgivaren i den utsträckning som verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med den. Därvid skall handlingsplaner upprättas.

Dokumentationskravet skall gälla för alla arbetsgivare i deras egen verksamhet. Kravet har därför förts in som en generell föreskrift i arbetsmiljölagens föreskrifter om arbetsgivarens skyldigheter. Läget är emellertid ett annat när det gäller de nu angivna EG-rättsakterna. Dokumentationskravet har här inte samma generella räckvidd för de skyddsansvariga som berörs. De nu aktuella kraven gäller endast vid byggnadsarbeten och arbeten med mineralutvinning.

Det finns mot denna bakgrund inte någon grund för att införa ett generellt dokumentationskrav för de aktuella grupperna, dvs. för bygg-

herren, för den som råder över ett arbetsställe respektive för samordningsansvarig eller den sådant ansvar överlätits till. Det bör istället överlämnas till den föreskrivande myndigheten att i sina föreskrifter ange när dokumentationskravet skall gälla. Det närmare införlivandet av rättsakterna i övrigt kommer dessutom att ske genom föreskrifter från Arbetskyddsstyrelsen med stöd av lagens bemyndiganden. Genom att delegera normgivningen i detta fall till myndighetsnivån ges också förutsättningar för att på ett smidigt sätt införliva eventuella kommande dokumentationskrav i EG-direktiv.

Ett annat alternativ, som arbetsgruppen berör, är att i arbetsmiljölagen föra in ett dokumentationskrav för de aktuella grupperna begränsat till byggnadsarbete och arbete i utvinningsindustrin, med möjlighet till föreskrifter enligt bemyndigandet i 4 kap. 10 §. En sådan lösning, liksom den lösning som SAF förordar att begränsa bemyndigandet, kräver emellertid ändringar i arbetsmiljölagen varje gång det tillkommer nya dokumentationskrav i EG-direktiv som tillförs EES-avtalet. Detta ter sig opraktiskt i förhållande till en ren bemyndigandebestämmelse.

Vad som sagts leder fram till att ett tillägg bör göras i bemyndigandena i 4 kap. arbetsmiljölagen. Det som ligger närmast till hands är då att komplettera 4 kap. 8 §, som innehåller ett bemyndigande att meddela föreskrifter om förvaring av handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt. Arbetskyddsstyrelsen kan sedan utnyttja bemyndigandet med hänsyn till åtagandena i EES-avtalet.

10.2 Ensamföretagares skyldigheter

Regeringens förslag: Bemyndigandet i 4 kap. 10 § arbetsmiljölagen kompletteras med ett nytt stycke som gör det möjligt att föreskriva om utvidgade skyldigheter för den som ensam eller gemensamt med familjemedlem bedriver verksamhet utan anställd (ensamföretagare). Förslaget föranleds av bestämmelser i EG:s bygplatsdirektiv.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. (se rapporten s. 22-24).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan invändning. *SAF* anser att det föreslagna bemyndigandet bör begränsas till byggarbetsplatser. *Svea Hovrätt* föreslår att utvidgningen istället görs i 3 kap. 5 § arbetsmiljölagen.

Bakgrunden till regeringens förslag: I artikel 10 i byggsplatsdirektivet (se även föregående avsnitt) anges skyldigheter för andra än arbetsgivare. Enligt artikelns punkt 1 skall "self-employed persons", dvs. ensamföretagare följa de krav som anges i vissa artiklar i byggsplatsdirektivet, ramdirektivet, rådets direktiv 89/655/EEG om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av arbetsutrustning

i arbetet och rådets direktiv 89/656/EEG om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av personlig skyddsutrustning på arbetsplatsen. Dessutom skall företagaren beakta direktiv från den samordningsansvarige.

Enligt 3 kap. 5 § andra stycket arbetsmiljölagen är den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skyldig att följa vad i denna lag och med stöd därav har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och farligt ämne samt beträffande gemensamt arbetsställe.

I fråga om gemensamt arbetsställe gäller enligt 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen att de som driver verksamhet på arbetsstället skall samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Samordningsansvaret vid byggnads- eller anläggningsarbete samt vid fast driftsställe som är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter regleras i 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Enligt bestämmelsen skall de arbetsgivare som inte är samordningsansvariga och *de som arbetar där* följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar i samordningssyfte (se i fråga om detta ansvar även avsnitt 5.1).

Skälen för regeringens förslag: Ensamföretagaren är således i fråga om skyldigheter liksom även i fråga om skydd på gemensamt arbetsställe i nu angivna hänseenden jämställd med arbetsgivare. Dessutom måste företagaren följa vad som föreskrivits i fråga om teknisk anordning och farligt ämne. De skyldigheter som följer av artikel 10 i byggplatsdirektivet är emellertid mer långtgående än så.

De krav som ställs på skyddsåtgärder genom hänvisningen i artikel 10 innebär att ensamföretagaren måste, vid ett införlivande av byggplatsdirektivet, åläggas ett direkt skyddsansvar vid byggnads- och anläggningsarbete på ett gemensamt arbetsställe för sin egen hälsa och säkerhet. Företagaren skall vara skyldig att bära personlig skyddsutrustning, använda endast sådan arbetsutrustning som uppfyller vissa krav samt även i övrigt vidta direkta skyddsåtgärder (se bl.a. bilaga IV till byggplatsdirektivet).

Med hänsyn till att ett utvidgat skyddsansvar för ensamföretagare för närvarande endast är aktuellt för byggarbetsplatser men att det inte är uteslutet att det genom tillkommande EG-rättsakter kan bli aktuellt även för andra områden bör utvidgningen göras möjlig genom ett tillägg i en relevant bemyndigandebestämmelse. Genom en sådan lösning kan skyddsansvarets omfattning bl.a. anpassas till de åtaganden som Sverige gör i den fortsatta utvecklingen av EES-avtalet. Lösningen blir i princip densamma som valdes i föregående avsnitt. En sådan lösning överensstämmer med principen att det direkta införlivandet av EG-rättsakter på arbetsmiljöområdet bör ske på myndighetsnivån. Att som Svea Hovrätt föreslår göra den nödvändiga utvidgningen i 3 kap. 5 § ter sig mindre lämpligt och gör det nödvändigt att ändra arbetsmiljölagen vid tillkommande direktiv med bestämmelser om ensamföretagare av liknande innebörd som byggplatsdirektivet. Däremot bör det i denna paragraf göras en hänvisning till 4 kap. 10 § arbetsmiljölagen.

Regeringen föreslår i enlighet med vad som sagts att det införs ett nytt föreskriftsbemyndigande som ett andra stycke i 4 kap. 10 § arbetsmiljölagen. Bemyndigandet skall ge möjlighet att föreskriva att ensamföretagare skall vara skyldiga att följa arbetsmiljölagen och föreskrifter med stöd av lagen även i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket. Arbetarskyddsstyrelsen förutsätts även i detta fall utnyttja bemyndigandet inom ramen för åtagandena i EES-avtalet.

10.3 Direktivet om gravida kvinnor

Regeringens bedömning: De skyldigheter som åläggs genom direktiv 92/85/EEG om gravida kvinnor, den som nyligen fött barn och den som ammar föranleder inte några ändringar i arbetsmiljölagen.

Arbetsgruppens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (se rapporten s. 24–28).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat bedömningen utan invändning. LO anser dock att det kvarstår oklarheter om hur arbetsmiljölagen kan tillämpas på gravida kvinnor och deras foster.

Bakgrunden till regeringens bedömning: *Rådets direktiv 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa i arbetet för gravida arbetstagare och arbetstagare som nyligen fött barn eller ammar* är ett minimidirektiv och innehåller till att börja med regler om arbetsgivarens kartläggning och bedömning samt krav på åtgärder när det gäller risker på grund av exponering för farliga ämnen m.m., processer och arbetsförhållanden i övrigt (artikel 4 – 6). Artikel 6 innehåller förbud för den som är gravid respektive den som ammar att utföra vissa i en bilaga till direktivet angivna arbetsuppgifter.

Direktivet innehåller vidare bestämmelser om begränsningar av nattarbete (artikel 7) samt i övrigt arbetsrättsliga bestämmelser om ledighet i samband med nedkomsten och ledighet för undersökningar under graviditeten (artikel 8 och 9), förbud mot uppsägning i samband med graviditeten (artikel 10) samt regler om lön och oförändrade anställningsförhållanden under ledighet och omplacering m.m. (artikel 11).

Direktivet träder inom EU i kraft i oktober 1994. Till den tidpunkten skall medlemsstaterna ha uppfyllt direktivets krav antingen genom lagstiftning eller genom att försäkra sig om att arbetsmarknadens parter för in motsvarande bestämmelser i kollektivavtal. I det sistnämnda fallet skall medlemsstaten svara för de bestämmelser som är nödvändiga för att garantera resultatet av direktivets regler.

Som framgår av vad som sagts om innehållet i direktivet består det av bestämmelser av olika karaktär. Direktivet innehåller dels skyddsbestämmelser när det gäller säkerhet och hälsa, dels bestämmelser som rör anställningsavtalet och förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dvs. huvudsakligen rent arbetsrättsliga bestämmelser.

Skälen för regeringens bedömning: Även direktivet om gravida kvinnor förutsätts bli tillfört EES-avtalet genom ett tilläggsbeslut, varför det måste kunna införlivas i svensk rätt.

Införlivandet av direktivet berör, såvitt gäller skyddsbestämmelserna, arbetsmiljölagen. När det gäller de arbetsrättsliga bestämmelserna berörs ett flertal lagar, såsom lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. och lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Regeringen delar arbetsgruppens bedömning att direktivets skyddsbestämmelser, inklusive bestämmelserna om nattarbete, är sådana att de kan införlivas utan att några ändringar i arbetsmiljölagen behöver göras. Arbetsgruppen har emellertid tagit upp en särskild fråga till diskussion i det här sammanhanget nämligen behovet av regler till skydd för fostret. Frågan har väckts av LO i en skrivelse till Arbetsmarknadsdepartementet den 21 oktober 1992 angående arbetsmiljölagens tillämpning på den gravida kvinnan och fostret (A92/2319/AL).

Övriga bestämmelser i direktivet avser i stor utsträckning rätt till ledighet eller omplacering och villkoren vid sådana åtgärder. Dessa frågor behandlas för närvarande i Utredningen om ledighetslagstiftningen (A 1993:01, dir. 1992:98).

LO har i den angivna skrivelsen hemställt att den då pågående Arbetsmiljölagsutredningen skulle genom tilläggsdirektiv få i uppdrag att förtydliga arbetsmiljölagen så att det klart framgick att lagen omfattar gravida kvinnor och deras foster. LO framhöll att i uppdraget för utredaren även borde ingå att beakta EG-direktivet om gravida kvinnor.

Eftersom det aktuella direktivet finns bland de direktiv som skall läggas till EES-avtalet har den begärda översynen fått anstå till det nu aktuella arbetet.

Regeringen delar arbetsgruppens bedömning att det inte kan råda någon tvekan om att arbetsmiljölagen ger möjligheter att ingripa mot alla de risker som innebär ett direkt hot mot en gravid kvinnas hälsa och säkerhet i den mån hon är sysselsatt i en verksamhet som omfattas av lagen.

Frågan om skydd för foster berördes i förarbetena vid arbetsmiljölagens tillkomst (prop. 1976/77:149 s. 248 – 249) med anledning av att ett särskilt bemyndigande om föreskrifter om skydd för särskilt utsatta grupper av arbetstagare fördes in i arbetsmiljölagen. Enligt vad som därvid anfördes borde risker för foster beaktas inom ramen för detta bemyndigande. Bestämmelsen finns numera i 4 kap. 6 §. Arbetarskyddsstyrelsen har med stöd av bemyndigandet utfärdat vissa föreskrifter, som bl.a. syftar till att skydda havande kvinnor och deras foster.

I EG-direktivet om gravida kvinnor anges i artikel 1.1 att syftet med direktivet är att införa åtgärder som stimulerar förbättringar av säkerhet och hälsa i arbetet för gravida arbetstagare och arbetstagare som nyligen fött barn eller som ammar. Av bestämmelserna i övrigt samt av ingressen till direktivet framgår inte direkt att direktivet skulle avse något annat än skydd för den havande kvinnan samt den nyblivna eller ammande modern. I bilaga I – som anger sådana faktorer, processer eller arbetsförhållanden som kräver arbetsgivarens bedömning och åtgärder –

anges däremot sådana biologiska respektive kemiska faktorer/ämnen som "endanger the health of pregnant women *and the unborn child*". Prop. 1993/94:186

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att EG-direktivet bör tolkas så att den havande kvinnan och fostret skall ses som en enhet ur risksynpunkt. Det finns inte heller något i övrigt i direktivet som gör det nödvändigt att föra in några ytterligare regler i arbetsmiljölagen om skyldigheter att skydda fostret.

Regeringen anser liksom arbetsgruppen med hänsyn till bl.a. uttalandena i förarbetena att det bör vara möjligt att med stöd av gällande lydelse av arbetsmiljölagen utfärda föreskrifter till skydd för arbetstagare som är gravida, där föreskrifterna även tar hänsyn till riskerna för fostret. Det bör därvid också vara möjligt att beakta de synpunkter som framförts av LO. Några lagändringar behövs således inte.

11 Författningskommentarer

11.1 Arbetsmiljölagen (1977:1160)

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 §

Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.

Paragrafen, som anger arbetsmiljölagens ändamål, har getts en ny lydelse. Motiven för detta finns i avsnitt 4.

I paragrafens första led uttrycks den grundläggande inriktningen i arbetsmiljölagen, nämligen det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Lagens ändamål i denna del är således att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

Arbetsmiljölagen är emellertid inte bara inriktad på det förebyggande arbetsmiljöarbetet. En god arbetsmiljö förutsätter också att mänskliga behov i vid bemärkelse beaktas (prop. 1976/77:149 s. 220). I paragrafens andra led sägs därför att lagens ändamål är att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.

3 §

Vid tillämpning av 2-4 och 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård in ställt utför anvisat arbete,
3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om elever finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

Paragrafens *första stycke* har justerats med anledning av att ytterligare en paragraf tillförts lagens tredje kapitel. Stycket har utformats i enlighet med vad *Lagrådet* föreslagit.

2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet

1 §

Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstider beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

Från 1 kap. 1 § p. 1 har till denna paragraf, som ett nytt *första stycke*, flyttats bestämmelsen om att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Skälen till denna omflyttning har angetts i avsnitt 4.

3 kap. Allmänna skyldigheter

1 §

Bestämmelserna i detta kapitel skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap.

Bestämmelsen är ny. Den innehåller i sak ingen ny reglering. Motivering finns i avsnitt 4.

Kopplingen mellan å ena sidan de krav på arbetsmiljöns beskaffenhet som ställs upp i 2 kap. och å andra sidan bestämmelserna i detta kapitel om arbetsgivares med fleras skyldigheter när det gäller att skapa en god arbetsmiljö klargörs genom den nya bestämmelsen.

2 a §

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *leder till* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds *av detta*. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner skall därvid upprättas.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

I paragrafens första stycke har endast gjorts redaktionella ändringar. Skälen för detta finns i avsnitt 4.

I paragrafens tredje stycke har orden "på arbetsställe" strukits. Som framgår av motiveringen i avsnitt 9 är även den ändringen av redaktionell natur.

5 §

I fråga om arbete som arbetsgivare själv utför skall denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter iakttas i tillämpliga delar. Detsamma gäller när två eller flera för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan att ha arbetstagare anställd, dock ej om verksamheten bedrivs endast av medlemmar av samma familj.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd *av den* har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe.

Av 4 kap. 10 § framgår att föreskrifter får meddelas om skyldigheter även i andra avseenden.

Paragrafen har tillförts ett nytt *tredje stycke* i vilket det hänvisas till 4 kap. 10 §. Motiveringen finns i avsnitt 10.2.

6 §

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *ett gemensamt* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Vår och en av dem skall också se till att han inte genom sin verksamhet eller sina anordningar på det gemensamma arbetsstället utsätter någon som arbetar där för risk för ohälsa eller olycksfall.

I *första stycket* har den ändringen gjorts att uttrycket "samma arbetsställe" bytts ut till uttrycket "ett gemensamt arbetsställe". Bakgrunden till detta ges i avsnitt 9.

Andra stycket är nytt. Enligt ett propositionsuttalande (prop. 1973:130 s.172) avsågs med den ursprungliga bestämmelsen, som överensstämmer med nuvarande, bl.a. att uttrycka en skyldighet för företagen på ett gemensamt arbetsställe att inte genom sin verksamhet eller anordningarna där utsätta någon som arbetar där för risk för ohälsa eller olycksfall. I förtydligande syfte har därför nu ett nytt andra stycke införts. Det bör framhållas att bestämmelsen självfallet inte inskränker varje arbetsgivares ansvar gentemot sina egna arbetstagare.

7 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Om fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Ansvaret för samordningen kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,

2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar på *det gemensamma arbetsstället* skall följa de anvisningar som *den samordningsansvarige* lämnar.

Närmare motivering till ändringarna finns i avsnitt 5.1.

Tredje stycket är nytt. Det utgör ett förtydligande och har sitt ursprung i tidigare gjorda motivuttalanden (prop. 1973:130 s. 105 – 106 samt prop. 1976/77:149 s. 263).

Det föreslagna *fjärde stycket* motsvaras av sista meningen i det gällande tredje stycket. Det ansluter till samtliga punkter i det föreslagna tredje stycket.

12 §

Den som råder över ett arbetsställe skall se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller

olycksfall. Han skall även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk.

Prop. 1993/94:186

Den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet skall vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete.

Första stycket ersätter 7 kap 8 § arbetsmiljölagen. Den som råder över ett arbetsställe har tidigare, med stöd av sistnämnda bestämmelse, kunnat åläggas ett ansvar först efter ett föreläggande eller förbud från Yrkesinspektionen. Bestämmelsen i sin nya lydelse lägger ett direkt ansvar på den som råder över ett arbetsställe i dennes förhållande till arbetstagare som utför arbete där utan att vara anställda hos honom. Den närmare motiveringen finns i avsnitt 5.2.

Bestämmelsen tar sikte på anordningar över vilka bara den som råder över arbetsstället disponerar. Det kan röra sig om fasta anordningar såsom lastkajer som används av distributionsarbetare vid avlämnande av varor till butiker, varuhus, restauranger eller lager. Det kan också gälla mobila lastanordningar som tillhandahålls arbetstagare som utför lossnings- eller lastningsarbete utan att vara arbetstagare i förhållande till den som råder på arbetsstället. Ett annat exempel utgör fasta tillbehör till byggnader såsom utslagsvaskar, om dessa exempelvis används av utifrån kommande städpersonal. Även mer lösa föremål såsom lastkärror som främmande personal måste använda som ett led i den verksamhet som bedrivs på arbetsstället hör hit.

Det ansvar som åläggs den som råder på ett arbetsställe i denna bestämmelse är *dels* att se till att ur skyddssynpunkt nödvändiga fasta anordningar finns på arbetsstället *dels* att se till att dessa anordningar och de andra anordningar som tillhandahålls på arbetsstället är säkra från skyddssynpunkt.

Det finns här också anledning att framhålla att det finns ett samband mellan den nu föreslagna rådighetsbestämmelsen och bestämmelserna om gemensamma arbetsställen i 3 kap. 6 och 7 §§. Sistnämnda bestämmelser omfattar skyldigheter att se till att även sådan personal som nu avses, på arbetsstället skyddas mot risker för ohälsa och olycksfall.

Bestämmelsen i *andra stycket* är ny. Den tidigare gällande möjligheten för Yrkesinspektionen att med stöd av 7 kap. 8 § arbetsmiljölagen rikta föreläggande eller förbud mot den som råder över ett arbetsställe har också ansetts tillämplig då någon hyrt in arbetskraft. Här görs nu en särskild reglering beträffande dessa fall med ett lite annorlunda direkt ansvar än vad som avses i första stycket.

Bestämmelsen innebär ett särskilt skyddsansvar för företag som anlitar inhyrd personal att utföra arbete i sin verksamhet. Regeln tar främst sikte på sådan uthyrning av arbetskraft som avses i lagen (1993:440) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Ibland används dock, t.ex. inom byggbranschen, uttryckssättet att låna arbetskraft. Därmed avses vanligen ett slags uthyrning av arbetskraft. Utryckssättet hänger samman med att "utlånaren" ofta driver en liknande verksamhet som "inlånaren". Ersättning behöver då inte lämnas på annat sätt än att arbetskraft tillhandahålls. Även dessa fall träffas av bestämmelsen.

De långsiktiga arbetsmiljökraven ligger fortfarande kvar på arbetsgivaren, det vill säga den som hyr ut arbetskraften. När det gäller de arbetsmiljöåtgärder som behövs i det aktuella arbetet skall en rimlig fördelning göras mellan den arbetsgivare som hyrt in arbetskraften och den arbetsgivare som hyrt ut arbetskraften. Hur denna fördelning i detalj skall göras måste bli beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Bestämmelsen ger uthyrare och inhyrare anledning att precisera hur skyddsansvaret mellan dem skall vara fördelat.

13 §

I 7 kap 8 § föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme.

Som ovan anförts har det så kallade rådighetsansvaret i 7 kap. slopats och ersatts med ett direkt ansvar i 3 kap. 12 §. Med hänsyn till detta är det endast nödvändigt med en hänvisning till 7 kap. då det gäller det så kallade upplåtaransvaret. Denna hänvisning återfinns nu i denna bestämmelse.

4 kap. Bemyndiganden

8 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

Ändringen är föranledd av åtagandena enligt EES-avtalet och gör det möjligt att föreskriva om skyldighet att upprätta handlingar även för andra skyddsansvariga än arbetsgivare. Motiveringen till ändringen finns i avsnitt 10.1.

Regeringen har ansett att sanktionsavgifter är mindre lämpliga då det gäller en skyddsansvarigs skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt (se avsnitt 7). *Lagrådet* har därför föreslagit att möjligheten att meddela föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt förs in i ett nytt *andra stycke*. Samtidigt föreslår *Lagrådet* att det i kapitlet om sanktionsavgifter beträffande 4 kap. 8 § endast görs en hänvisning till första stycket. Därigenom kommer bemyndigandet i 8 kap. 5 § inte att omfatta föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssyn-

punkt enligt denna paragraf. Regeringen ansluter sig till Lagrådets synpunkter och har utformat lagförslaget i enlighet med detta.

Prop. 1993/94:186

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skall följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

Den allmänna motiveringen till denna bestämmelse finns i avsnitt 10.2. Ändringen är föranledd av åtagandena enligt EES-avtalet. Tillägget behövs för att kunna införliva de delar i byggsplatsdirektivet (92/57/EEG) som avser ensamföretagares skyldigheter, vilka går längre än vad som följer av arbetsmiljölagens nuvarande bestämmelser. Företagaren skall bl.a. vara skyldig att bära personlig skyddsutrustning, använda endast sådan arbetsutrustning som uppfyller vissa krav samt även i övrigt vidta direkta skyddsåtgärder.

6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.

10 §

Skyddsombud får *inte* hindras att fullgöra sina uppgifter.

Om ett skyddsombud företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket dennes arbetsgivare inte råder är den arbetsgivare som råder över arbetsstället skyldig att låta skyddsombudet få tillträde dit i den omfattning som ombudet behöver för att fullgöra sitt uppdrag.

Skyddsombud får ej med anledning av sitt uppdrag ges försämrade arbetsförhållanden eller anställningsvillkor. När uppdraget upphör skall arbetstagaren vara tillförsäkrad arbetsförhållanden och anställningsvillkor, vilka överensstämmer med eller är likvärdiga med dem som skulle ha rätt om han ej hade haft uppdraget.

Ändringen innebär att det i paragrafen införs ett nytt *andra stycke*. Genom det nya stycket ges skyddsombud rätt att få tillträde till främmande arbetsställen. Rätten skall gälla i förhållande till den som råder över arbetsstället. Med "den som råder" avses samma kategorier som i 3 kap. 7 och 12 §§. Det behöver dock inte här vara fråga om ett gemensamt arbetsställe. De arbetstagare som avses är nämligen inte bara anställda hos entreprenörer och liknande utan även inhyrda arbetstagare. I sistnämnda fall behöver det ju inte röra sig om ett arbetsställe där flera bedriver verksamhet.

Skyddsombudets befogenheter gentemot den som råder över arbetsstället är i paragrafen begränsad till en tillträdesrätt. Det är den ordina-

rie arbetsgivaren som skall svara för att skyddsombudet får underlag för sin verksamhet i form av deltagande i planering, utbildning, ledighet, information etc. Med stöd därav och sina iakttagelser på det främmande arbetsstället kan skyddsombudet vidta de åtgärder som står till buds enligt 6 kap., bl.a. hänvändelse till Yrkesinspektionen enligt 6 a § och avbrytande av arbete enligt 7 § i avvaktan på yrkesinspektionens ställningstagande. Skyddsombuds hänvändelse till arbetsgivare enligt nämnda paragrafer skall ske till den ordinarie arbetsgivaren även när det gäller missförhållanden på främmande arbetsställen.

Skyddsombudets tillträdesrätt förutsätter inte någon särskild under rättelse till den som råder över arbetsstället. Det är tillräckligt att skyddsombudet vid sitt besök visar att han som skyddsombud företräder de arbetstagare som utför arbetet på det främmande arbetsstället.

Bryter en arbetsgivare som råder över arbetsstället mot den skyldighet han har att bereda skyddsombudet tillträde kan han ådra sig skadeståndsskyldighet enligt 11 §. Det som i den paragrafen sägs om arbetsgivare träffar också den arbetsgivare som råder över ett arbetsställe.

13 §

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handläggs* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare *eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, mot den som råder över ett arbetsställe* gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

Lagen om rättegången i arbetstvister gäller för rättegången i tvister om kollektivavtal och andra tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Den innebär att talan i vissa fall inleds i Arbetsdomstolen som första instans och i övriga fall inleds vid tingsrätt med rätt att fullfölja talan till Arbetsdomstolen. Lagen om rättegången i arbetstvister skall inte tillämpas på en tvist som avser skyddsombuds tillträdesrätt enligt 10 § andra stycket eftersom tvisten inte gäller förhållandet arbetsgivare – arbetstagare. Talan i ett sådant fall mot den som råder över ett arbetsställe skall i stället prövas av allmän domstol.

15 §

Vad som sägs i 5 §, 10 § *första och tredje styckena samt 11–14 §§* skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Ändringen är föranledd av att den tillträdesrätt som tillerkänns skyddsombud i 10 § andra stycket inte skall gälla också för ledamot av skyddskommitté.

7 §

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 och 14 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan Yrkesinspektionen sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får Yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

Ändringen är endast redaktionell och föranledd av det direkta rådgivningsansvar som införs i 3 kap.

9 §

Även Arbetarskyddsstyrelsen får besluta om åtgärd enligt 6–8 §§.

Ändringen är föranledd av att nuvarande 8 § upphävs samt de redaktionella förändringar det medfört. Dessutom har gjorts en språklig ändring.

10 §

För att säkerställa förbud enligt 7 eller 8 § kan tillsynsmyndigheten meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg.

Ändringen är föranledd av att nuvarande 8 § upphävs samt av vissa redaktionella förändringar.

11 §

Den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8–10 §§ kan, om det finns särskild risk från arbetsmiljösynpunkt, åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt. Därvid skall bestämmelserna i 7, 8 och 10–12 §§ produktsäkerhetslagen (1988:1604) tillämpas. Vad som där sägs om Marknadsdomstolen skall dock i stället avse Arbetarskyddsstyrelsen och vad som sägs om näringsidkare i stället avse den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8–10 §§.

Åläggandet skall förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Bestämmelsen är ny. Den allmänna motiveringen finns i avsnitt 6.

Första stycket innehåller en hänvisning till relevanta delar av produkt-säkerhetslagen. Motiveringen till de paragrafer som det hänvisas till finns i propositionen till denna lag (prop. 1988/89:23 s. 88-99 och 102-108). Vad som anges där skall gälla också vid tillämpningen av denna paragraf.

Av *andra stycket* framgår att åläggandet skall förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövt. Avsikten är att utsättandet av vite bör underlåtas endast i undantagsfall. Ett exempel kan vara att det står helt klart att näringsidkaren lojalt kommer att följa vad som åläggs honom.

13 §

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbets-tagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I det allmänna verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

Ordet arbetsställe har tagits bort ur paragrafens första och tredje stycke. Motiveringen finns i avsnitt 9.

8 kap. Påföljder

Ansvar

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7-9 §§. Detta gäller dock *inte* om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Ändringen innebär att hänvisningen till vissa paragrafer i 7 kap. har ändrats. Bakgrunden är de redaktionella förändringar som har skett i 7 kap. mot bakgrund av att 8 § har upphävts.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitat en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1-8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

Till ansvar enligt denna bestämmelse skall inte dömas om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift enligt 5 §.

I paragrafens *första stycke* har den ändringen gjorts att möjligheten att för brott mot vissa föreskrifter döma till fängelse borttagits. Närmare motivering finns i avsnitt 7.

I paragrafens *andra stycke* anges att om för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift skall det inte vara möjligt att döma till ansvar enligt bestämmelsen. Därigenom förhindras förekomsten av två parallella sanktionssystem.

Sanktionsavgift

5 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1-3 eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften skall vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor.

Paragrafen är ny. I avsnitt 7 finns den allmänna motiveringen.

I *första stycket* anges att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse sker av föreskrifter på vissa områden. Avsikten är att Arbetskyddsstyrelsen genom föreskrifter efter hand skall införa sanktionsavgifter på de områden som bemyndigandet omfattar.

De bemyndighetsbestämmelser som återfinns i 4 kap. 1-3 och 8 §§ fanns tidigare intagna i andra lagrum. Möjlighet bör finnas att avgiftsbelägga även överträdelser av föreskrifter som har meddelats med stöd av äldre bemyndiganden. *Lagrådet* har föreslagit att det i bestämmelsen anges att det skall röra sig om föreskrifter som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i paragraferna. Rege-

ringen instämmer i Lagrådets förslag. Lagtexten bör därför förtydligas i förhållande till lagrådsremissens lagförslag så att det klart framgår att även äldre föreskrifter omfattas av bestämmelsen.

Lagrådet har också föreslagit att det beträffande 4 kap. 8 § endast görs en hänvisning till första stycket i denna paragraf. Närmare motive-ring ges i detta avsnitt under 4 kap. 8 § samt i avsnitt 7.

I *andra stycket* anges att en sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Underlåten besiktning, vilken utgör ett av områdena där sanktionsavgifter nu föreslås, utgör en förhållandevis stor andel av de brott mot direkt straffsanktionerade föreskrifter som i dag går till domstol. Kontroll är ofta förknippad med en avgift till det provande organet. I sådana fall kan exempelvis denna avgift tjäna som utgångspunkt för beräkningen av sanktionsavgiften.

Ett annat område utgör hanterande av asbest utan tillstånd. Den hanterade mängden kan i vissa fall utgöra en av utgångspunkterna för beräkningen av avgiften. I många fall kan det dock vara lämpligt att helt enkelt föreskriva en avgift för överträdelse av en föreskrift i visst avseende. Samtidigt kan föreskrivas exempelvis fördubbling av avgiften vid upprepad överträdelse.

I fråga om avgiftsbeloppets föreslagna gränser erinras om att i allvarliga fall kommer andra sanktioner i form av straff och företagsbot att kunna tillämpas. Det är därför här inte motiverat med högre avgift än 100 000 kronor. Härigenom indikeras också att vad som avses är relativt lindriga förseelser.

6 §

Avgiften skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelserna skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

Bestämmelsen är ny. I avsnitt 7 ges en allmän motivering.

I *andra stycket* anges att avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund. Sedan tillsynsmyndigheten konstaterat att överträdelse skett skall myndigheten ta ställning till om det föreligger förutsättningar för att jämka eller efterge avgiften. Möjligheten att jämka eller efterge avgiften finns även för länsrätten i den prövning som sker där.

7 §

Frågor om påförande av avgift prövas av länsrätten efter ansökan av Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen är ny. Ansökan om påförande av avgift kan göras antingen av Arbetarskyddsstyrelsen eller Yrkesinspektionen. Närmare regler härom kan vid behov meddelas av Arbetarskyddsstyrelsen. Länsrätten prövar frågan om påförande av avgift.

För prövning i kammarrätt krävs prövningstillstånd. Skälen för detta anges i avsnitt 7.

8 §

Avgift får påföras bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut varigenom någon påförs avgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt 58 § 2-5 mom. uppbördslagen (1953:272). Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften skall lämnas för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Bestämmelsen är ny. Vissa förebilder finns i 27 § arbetstidslagen (1982:673) och 10 kap. 28-29 §§ plan- och bygglagen (1987:10).

9 §

Frågor om påförande av avgift får prövas av Yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen genom avgiftsföreläggande.

Avgiftsföreläggande innebär att den som antas ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkännande omedelbart eller inom viss tid.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols lagakraftvunna avgörande varigenom avgift påförts. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

Bestämmelsen är ny och har motiverats i avsnitt 7.

10 §

En påförd avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att avgörandet vann laga kraft.

Bestämmelsen är ny. Förebild vad gäller preskriptionstid finns i 27 § arbetstidslagen (1982:673).

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

De äldre bestämmelserna i 8 kap. 2 § gäller fortfarande i fråga om överträdelse som har skett före den 1 oktober 1994, dock får ej dömas till annan påföljd än böter.

Sanktionsavgift som avses i 8 kap. 5 § denna lag får påföras endast för överträdelse som har skett efter lagens ikraftträdande.

Lagrådet har anfört följande. I lagrådsremissen föreslås att i arbetsmiljölagen införs en möjlighet att påföra sanktionsavgifter för överträdelse av vissa föreskrifter. Avgiften skall betalas även om överträdelserna inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Den skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Har för överträdelserna utfärdats föreskrift om sådan sanktionsavgift skall straff inte kunna dömas ut.

Administrativa påföljder av straffliknande art omfattas formellt inte av förbudet i 2 kap. 10 § regeringsformen. Att ge retroaktiv verkan åt regler om sådana administrativa sanktioner som trätt i stället för straffrättsliga påföljder skulle emellertid enligt förarbetena utgöra ett klart kringgående av förbudet i nämnda lagrum (prop. 1975/76:209 s. 125). Bestämmelserna om sanktionsavgifter bör med hänsyn till vad som har anförts inte ges retroaktiv verkan.

För sådana överträdelse av straffsanktionerad föreskrift som skett före den 1 oktober 1994 bör vidare endast böter kunna dömas ut (jfr 5 § andra stycket brottsbalkens promulgationslag).

Mot den angivna bakgrunden har *Lagrådet* föreslagit en övergångsbestämmelse. Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning och har utformat övergångsbestämmelsen i huvudsaklig överensstämmelse med *Lagrådets* förslag.

11.2 Kommunalskattelagen (1928:370)

20 §

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (bruttointäkt) som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret.

Avdrag får inte göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, så som vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

sådana kostnader för hälsovård, sjukvård samt företagshälsovård som anges i anvisningarna;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar eller kottar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

ränta enligt 8 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349), 52, 52 a och 55 §§ lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 32 § och 49 § 4 mom. uppbördslagen (1953:272), 5 kap. 12 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 13 och 14 §§ lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare, 30 § tullagen (1987:1065), 60 § fordonsskattelagen (1988:327) och 16 kap. 12 och 13 §§ mervärdesskattelagen (1994:000) samt kvarskatteavgift och dröjsmålsavgift beräknad enligt uppbördslagen;

avgift enligt lagen (1972:435) om överlastavgift;

avgift enligt 10 kap. plan- och bygglagen (1987:10);

avgift enligt 10 kap. 7 § utlänningslagen (1989:529);

avgift enligt 8 kap. 5 § arbetsmiljölagen (1977:1160);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982:673);

skadestånd, som grundas på lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;

företagsbot enligt 36 kap. brottsbalken;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953:272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

avgift enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift;

kontrollavgift enligt lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering;

överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978:268);

vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

avgift enligt 3 § lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor;

lagringsavgift enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol eller lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet;

avgift enligt 18 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

kapitalförlust m.m. i vidare mån än som särskilt föreskrivs;

avgift enligt 13 och 14 §§ lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter;

ingående skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:000) för vilken det finns rätt till avdrag enligt 8 kap. eller rätt till återbetalning enligt 10 kap. nämnda lag.

(Se vidare anvisningarna.)

Genom ett tillägg i *andra stycket* har angetts att avdrag inte får göras för sanktionsavgift. Därmed nås överensstämmelse med vad som gäller för liknande avgifter som förekommer på andra ställen i lagstiftningen.

Sammanfattning

De frågor, som Arbetsmiljölagsutredningen har behandlat, tas i sammanfattningen upp i den ordning de presenteras i betänkandet, som i sin tur följer arbetsmiljölagens uppläggning.

Grundläggande bestämmelser

I lagstiftningsärendet (prop. 1990/91:140) Arbetsmiljö och rehabilitering kritiserade lagrådet utformningen av vissa av de grundläggande bestämmelserna i 1-3 kap. arbetsmiljölagen. Lagrådets kritik ger enligt utredningen anledning till överväganden inte bara om bestämmelserna skall ges en mindre kategorisk utformning utan även om ändamålsparagrafen i 1 kap. 1 § fått en lämplig utformning. Efter att ha ställt samman kritiken i ett antal punkter föreslår utredningen följande ändringar.

1. Bestämmelsen i 1 kap. 1 § utformas så att den uttrycker hela syftet med arbetsmiljölagen. Detta sker genom att lagens ändamål anges vara att säkerställa att ohälsa och olycksfall i arbete förebyggs samt att även i övrigt en god arbetsmiljö uppnås.
2. Bestämmelsen om att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med vissa hänsynstaganden flyttas tillbaka till 2 kap. där den åter får inleda kapitlet om arbetsmiljöns beskaffenhet.
3. Den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 1 § flyttas till en ny 1 a §. Kapitlet inleds i stället med en bestämmelse om sambandet mellan 2 och 3 kap.
4. En redaktionell ändring görs i 3 kap. 2 a § första stycket så till vida att uttrycket "säkerställer" ersätts med "leder till". Ordet "säkerställa" används bara i ändamålsbestämmelsen i 1 kap. 1 §.

Med de föreslagna ändringarna avses framför allt att fylla igen luckor och korrigera inkonsekvenser som uppstått i arbetsmiljölagen till följd av 1991 års ändringar.

Gemensamma arbetsställen m.m.

I avsnittet beskrivs arbetsmiljöproblem som anknyter till situationer då arbete utförs på främmande arbetsställe, dvs. ett arbetsställe

över vilket någon annan råder än den arbetspresterande parten eller dennes arbetsgivare. I huvudsak rör det sig om följande olika slags fall.

Det kan vara fråga om entreprenadförhållanden.

Det kan gälla fall då någon annars i sitt arbete tillfälligt kommer i kontakt med arbetsställen, varöver den arbetspresterande parten eller hans arbetsgivare inte råder.

Det går inte att klart särskilja nämnda fall och inte heller de förhållanden under vilka vartdera arbetet bedrivs. I båda fallen utförs emellertid arbetet på ett arbetsställe som i större eller mindre utsträckning utgör gemensamt arbetsställe för flera företag.

Vidare avses arbetssituationer för anställda hos en arbetsgivare som hyr eller lånar ut arbetskraft till ett annat företag. De anställda står där till förfogande för att utföra arbetsuppgifter under det främmande företagets arbetsledning.

Efter en genomgång av de motivuttalanden, som ligger till grund för bestämmelserna om gemensamma arbetsställen, konstaterar utredningen att lagtexten är svävande i förhållande till den tillämpning som avsetts. Det är därför naturligt att bestämmelserna kan upplevas som oklara och att detta kan förstärkas allteftersom åren går.

En ändamålsenlig reglering kan enligt utredningens mening åstadkommas genom att skyddsansvaret på gemensamma arbetsställen preciseras med utgångspunkt i de motiv som uttalades vid tillkomsten. Utredningen föreslår följande förtydliganden i arbetsmiljölagens bestämmelser om gemensamma arbetsställen.

1. Var och en som driver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe skall se till att han inte genom sin verksamhet jämte anordningar utsätter någon som arbetar där för ohälsa eller olycksfall.
2. Den samordningsansvarige skall se till att samordning sker av arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall på ett gemensamt arbetsställe.

Av en bestämmelse med denna utformning framgår enligt utredningens mening klarare än för närvarande den samordningsansvariges skyldighet att allt efter behovet bygga upp och svara för en lämplig organisation för att bedriva skyddsarbete i samverkan.

3. Den samordningsansvarige skall se till att företagens verksamhet på arbetsstället tidsmässigt planeras så att hälso- och olycksfallsrisker inte uppstår på grund av att olika grupper arbeten stöter samman.

4. Den samordningsansvarige skall se till att de åtgärder vidtas som behövs från skyddssynpunkt med hänsyn till att flera bedriver verksamhet på arbetsstället.

Inom samordningsansvaret enligt en bestämmelse av sistnämnda slag faller bl.a. gemensamma ställningar, tillträdesleder och transportvägar. Andra exempel på skyddsåtgärder, som utgår från gemensamma behov, är utfärdande av allmänna ordnings- och skyddsregler för arbetsstället, underhåll av ställningar som behövs i flera av verksamheterna på arbetsstället och sandning av vägar inom arbetsstället. I den föreslagna bestämmelsen innefattas också bevakning av att arbeten inte utförs på ett sätt som innebär risker för övriga på arbetsstället.

5. Den samordningsansvarige skall se till att personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas i den omfattning som behövs med hänsyn till dem som kan antas uppehålla sig på arbetsstället.

Rådighetsansvaret

Utredningen tar därefter upp bestämmelsen i 7 kap. 8 § arbetsmiljölagen om ett särskilt skyddsansvar för den som råder över ett arbetsställe. Tanken bakom den bestämmelsen är att det behövs ett särskilt skyddsansvar med hänsyn till att de som arbetar på ett främmande arbetsställe kan vara beroende av anordningar över vilka bara den disponerar som råder på arbetsstället. Detta gäller i huvudsak anordningar som är fasta tillbehör till en byggnad, t.ex. utslagsvasker för städpersonal, eller till ett markområde, t.ex. lastkajer. Det kan också gälla t.ex. mobila lastanordningar som tillhandahålls dem som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till den som råder på arbetsstället.

Enligt utredningen är det angeläget att bestämmelsen i 7 kap. 8 § preciseras så att den kan tillämpas utan att den avsedda innebörden nödvändigtvis förmedlas av yrkesinspektionen via ett föreläggande eller förbud. Utredningen föreslår att bestämmelsen om ett särskilt rådighetsansvar får den utformningen att den som råder över ett arbetsställe åläggs se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den, som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom, inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han skall också se till att andra tillhandahållna anordningar kan användas utan sådan risk.

Beroende arbetstagare

I betänkandets bakgrundsmaterial berörs även frågor om uppdragstagares arbetsmiljö. I anslutning härtill hänvisar utredningen till att rättstillämpningen hittills kännetecknats av en fortgående utveckling mot en mer vidsträckt tillämpning av det arbetstagarbegrepp som används bl.a. i arbetsmiljölagen. Vidare framhåller utredningen att de föreslagna, preciserade och utvecklade bestämmelserna om gemensamma arbetsställen bör kunna förbättra arbetsmiljön även för uppdragstagare som är egenföretagare.

Inhyrd arbetskraft

När det gäller skyddsansvaret för inhyrd arbetskraft valde man vid arbetsmiljölagens tillkomst att i motiven hänvisa till bestämmelsen om ett skyddsansvar för den som råder över det arbetsställe där arbetet utförs. Bestämmelsen om rådighetsansvar har emellertid visat sig vara otillräcklig som stöd för arbetsmiljökrav till skydd för inhyrd arbetskraft. Utredningen föreslår därför att det i lagen införs ett särskilt skyddsansvar för den som hyr in arbetskraft. Den föreslagna bestämmelsen avser en skyldighet för den som i sin verksamhet anlitar uthyrd arbetskraft att vidta de skyddsåtgärder som behövs i arbetet.

Lokalupplåtelser

I avsnittet tar utredningen också upp frågor om lokalupplåtares ansvar för arbetsmiljön. Utredningen klarlägger med exempel omfattningen av upplåtaransvaret enligt arbetsmiljölagen men föreslår ingen ändrad konstruktion av ansvaret.

EG-direktiv

Utredningen konstaterar avslutningsvis att inriktningen av utredningens ovan redovisade förslag överensstämmer med gällande EG-direktiv om inhyrd och utlånad arbetskraft samt arbete på gemensamma arbetsställen.

Tillträdesrätt för skyddsombud

I avsnittet om gemensamma arbetsställen behandlas även frågor om skyddsombuds tillträdesrätt till de arbetsplatser som omfattas av uppdraget. I arbetsmiljölagen finns det ingen bestämmelse som uttryckligen ger skyddsombud denna rätt. Enligt utredningens mening bör denna lucka fyllas ut. Det finns härvid anledning att i arbetsmiljölagen ange att ett skyddsombud har tillträde till de arbetsplatser inom ett arbetsställe som ombudet behöver besöka för

att fullgöra sitt uppdrag. Detta får redan nu anses följa av 6 kap. 10 § såvitt gäller det egna arbetsstället. Men en markering kan vara värdefull inte minst med hänsyn till skyddsombudens behov av ledighet för att besöka olika arbetsplatser inom ett arbetsställe. Framför allt behövs en grundläggande bestämmelse som utgångspunkt för en motsvarande reglering i fråga om främmande arbetsställen.

Det är i princip två olika slags situationer som är aktuella när det gäller främmande arbetsställen. Det kan vara fråga om gemensamma arbetsställen där den egna arbetsgivaren inte råder. Det kan också vara fråga om ett arbetsställe där inhyrda eller inlånade arbetstagare utför arbete under lokal arbetsledning. I båda dessa situationer finns det i lika hög grad anledning att ge skyddsombud en särskild tillträdesrätt i förhållande till den som råder över arbetsstället. Utredningen föreslår att bestämmelser i dessa avseenden införs i arbetsmiljölagen.

Produktsäkerhet

Arbetsmiljölagen innehåller i 3 kap. 8 – 10 §§ vissa föreskrifter om skyldigheter för leverantörer av tekniska anordningar och farliga ämnen. Föreskrifterna gäller varje produkt som kan användas yrkesmässigt.

Produktsäkerhetslagen (1988:1604) gäller varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenter kan utnyttja för enskilt bruk. Produktsäkerhetslagen innehåller – förutom samma möjligheter som arbetsmiljölagen att ingripa mot leverans och ställa krav på information vid marknadsföring – även möjligheter att ingripa mot redan levererade produkter genom krav på varningsinformation eller återkallelse.

Arbetarskyddsstyrelsen har påvisat att det finns ett praktiskt behov av bestämmelser om varningsinformation och återkallelse även på arbetsmiljöområdet. Vidare följer av EG:s regler krav på marknadskontroll, dvs. hinder mot att farliga produkter släpps ut på marknaden och tas i bruk samt möjlighet att avlägsna sådana produkter från marknaden. Som en följd av EES-avtalet kan den omfattande förhandskontroll som finns i Sverige exempelvis i fråga om maskiner komma att försvinna och ersättas av ett tydligare ansvar för tillverkaren eller importören kombinerat med en marknadskontroll.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att instituten varningsinformation och återkallelse införs även på arbetsmiljöområdet. Det föreslås att bestämmelser härom i arbetsmiljölagen utformas i princip på samma sätt som i produktsäkerhetslagen.

Sanktioner

En genomgång görs i betänkandet av hur olika sanktioner enligt arbetsmiljölagen används.

Utredningen konstaterar att systemet med förelägganden och förbud ingår som en naturlig del i arbetsmiljölagstiftningen och utgör en fast grund för tillsynsmyndigheternas verksamhet. Det finns emellertid på arbetsmiljöområdet överträdelser där föreläggande eller förbud inte är några ändamålsenliga tillsynsinstrument. I arbetsmiljölagen finns därför ett antal föreskrifter med direkta straffsanktioner.

Överträdelser av arbetsmiljöbestämmelser begås ofta inom ramen för en verksamhet där många människor medverkar. För att straffansvar skall kunna ådömas måste utredning ske av den personliga skuld som en utpekad gärningsman har till det inträffade. Det är ofta svårt.

Mot denna bakgrund behandlar utredningen andra sanktioner som kan tillämpas mot företag, främst företagsbot och särskilda sanktionsavgifter.

Bestämmelser om företagsbot finns i brottsbalken och kan tillämpas på arbetsmiljöområdet. Den redovisning av användningen av företagsbot som lämnas i betänkandet visar att bestämmelserna tillämpas ytterst sällan. I allvarliga fall av företagsunderlåtelser bör dock enligt Arbetsmiljölagsutredningens uppfattning företagsbot kunna bli ett verksamt sanktionsmedel på arbetsmiljöområdet.

När det gäller brott mot bestämmelser om den yttre miljön har Miljöskyddskommittén (SOU 1993:27 Del 1 s. 666 ff.) föreslagit att lagstiftningen om företagsbot ändras för att möjliggöra en vidgad tillämpning av institutet. Miljöskyddskommitténs överväganden har enligt Arbetsmiljölagsutredningens uppfattning bäring även på brott inom arbetsmiljöområdet. Arbetsmiljölagsutredningen biträder därför det förslag till ändring av brottsbalkens bestämmelser som har framlagts av Miljöskyddskommittén.

Arbetsmiljölagsutredningen föreslår vidare att möjlighet att föreskriva sanktionsavgifter för företag införs i arbetsmiljölagen. Härvid avses en konstruktion med strikt ansvar där avgifter kan dömas ut när överträdelse har skett av en föreskrift. Avgörande för utredningens ställningstagande är den effektivisering av sanktionssystemet som kan vinnas om man kan begränsa erforderlig utredning till att gälla endast själva överträdelsen. Tanken är därvid att man inte skall behöva mer eller mindre resultatlöst satsa resurser på att belägga hos vem inom ett företag uppsåtet eller oaktsamheten bakom överträdelsen närmast är att söka. Administrativt och processekonomiskt vinnas motsvarande lättnader, och åklagarnas resurser kan användas på områden där större utsikter finns att nå påtagliga resultat.

Utredningen föreslår att Arbetarskyddsstyrelsen bemyndigas att föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av vissa direkt straffsanktionerade föreskrifter, bl.a. föreskrifter om provning, kontroll, produktinformation och anmälningskyldighet. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte

har skett uppsåtliga eller av oaktsamhet. Den skall påföras den verksamhet där överträdelsen skedde. När Arbetarskyddsstyrelsen föreskriver en särskild avgift skall styrelsen ange hur avgiften skall beräknas. Viktigt är att avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden.

Vad gäller förhållandet mellan sanktionsavgifter och företagsbot framhåller utredningen att utdömmande av företagsbot förutsätter att ett brott av allvarligt slag uppsåtliga eller av oaktsamhet begåtts i näringsverksamhet. Avgifterna å andra sidan avses utgå med schablonbelopp som påförs när överträdelsen är av relativt lindrig art och någon utredning om det personliga ansvaret och det subjektiva rekvisitet inte är påkallad. Utredningen förordar mot denna bakgrund en lägsta gräns av 1.000 kronor och en högsta gräns av 100.000 kronor för den särskilda avgiften.

Innan en sanktionsavgift av förordat slag påförs behövs en prövning om en överträdelse faktiskt har skett. Utredningen föreslår att frågan prövas av förvaltningsdomstol på talan av yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen.

Utredningen föreslår att avgift även skall kunna påföras efter ett föreläggande av den handläggande tillsynsmyndigheten, om föreläggandet godkänns av den det riktar sig mot.

Atal för en överträdelse, som omfattas av en föreskrift om avgift, får enligt förslaget väckas endast om det av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt.

Överklagande

Yrkesinspektionens beslut får enligt gällande ordning överklagas hos Arbetarskyddsstyrelsen. Styrelsens beslut får i regel överklagas hos regeringen.

Utredningens uppdrag har varit att pröva om det finns förutsättningar att ta bort möjligheten att överklaga till regeringen som tredje och sista instans. Utredningen har efter en genomgång av sådana besvärssärenden funnit att ärendena inte varit av den art eller omfattning att behovet av regeringsprövning varit särskilt framträdande. Utredningen anser därför att möjligheten att överklaga till regeringen som tredje eller sista instans bör tas bort. Utredningen har vidare funnit att beslut av Arbetarskyddsstyrelsen som första instans bör behandlas på samma sätt som treinstansärendena. Möjligheten att överklaga till regeringen bör alltså enligt utredningen avskaffas även i dessa fall.

Beslut enligt arbetsmiljölagen som riktar sig mot enskilda faller under Europakonventionens tillämpningsområde. Detta innebär att det måste finnas en möjlighet att få ett sådant beslut prövat av domstol. Utredningen föreslår att domstolsprövningen sker hos allmän förvaltningsdomstol och att den börjar i länsrätten. En nackdel med en sådan ordning är att instanskedjan blir lång, nämligen yrkesinspektionen – Arbetarskyddsstyrelsen – länsrätten –

kammarrätten – Regeringsrätten. Utredningen har därför övervägt olika möjligheter till begränsning i instanskedjan. Den begränsning som utredningen förordar är att prövningstillstånd införs i ledet länsrätt – kammarrätt. Utredningen lägger emellertid inte fram några konkreta förslag om prövningstillstånd. Det närmare utarbetandet av prövningstillståndsregler bör i stället samordnas med det inom regeringskansliet pågående arbetet att ta fram förslag om prövningstillstånd för vissa måltyper inom förvaltningsrättskipningen.

Om ett system med prövningstillstånd i kammarrätten inte införs förordar utredningen att överklagande av Arbetarskyddsstyrelsens beslut får ske direkt hos kammarrätten.

Arbetsställebegreppet

I betänkandet redovisas de bestämmelser i arbetsmiljölagen där ordet arbetsställe används samt källor med tillhörande motivuttalanden.

I fråga om organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet sägs i 3 kap. 2 a § tredje stycket arbetsmiljölagen att sådan verksamhet skall finnas på arbetsställe i arbetsgivarens verksamhet. Enligt utredningen finns det inte något som tyder på att härmed avsetts någon begränsning av arbetsgivarens skyldigheter. Utredningen föreslår därför att ordet arbetsställe slopas i bestämmelsen liksom i en anslutande bestämmelse om tystnadsplikt i 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen.

Uttrycket gemensamt arbetsställe används i arbetsmiljölagstiftningen för att uttrycka att bestämmelsen i fråga gäller på ställen där arbete i arbetsmiljölagens mening utförs av flera företag. Det kan vara förvillande om ordet arbetsställe samtidigt används i någon mera speciell betydelse i andra bestämmelser i arbetsmiljölagen. För att undvika oklarheter bör man emellertid enligt utredningens mening i så fall använda ett annat uttryck än arbetsställe där en speciell organisationsenhet eller liknande avses och bibehålla uttrycket gemensamt arbetsställe i 3 kap. 6 och 7 §§ arbetsmiljölagen.

1992 års arbetsrättskommitté skall enligt sina direktiv bl.a. se över samverkansreglerna i arbetsmiljölagen och deras förhållande till medbestämmandelagens inflytanderegler samt föreslå de ändringar som föranleds av översynen. I Arbetsmiljölagsutredningens uppdrag ingår bl.a. att utreda avgränsningen av arbetsställebegreppet. Att avgränsa arbetsställebegreppet i 6 kap. arbetsmiljölagen berör emellertid det sakliga innehållet i lagens samverkansregler. En sådan avgränsning bör enligt utredningens mening anknyta till de ändringar, som kan bli aktuella i dessa regler och bör sålunda anstå till dess Arbetsrättskommittén avslutat sitt arbete i denna del. Arbetsmiljölagsutredningen lägger därför inte fram något förslag på denna punkt. Av samma skäl bör enligt utredningens mening en

avgränsning av arbetsställebegreppet anstå även när det gäller Prop. 1993/94:186
övriga här ovan ej närmare berörda lagrum där ordet arbetsställe Bilaga 1
används.

Författningsförslag

Förslag till
Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att nuvarande 3 kap. 1 § skall betecknas 3 kap. 1 a §,
dels att 1 kap. 1 §, 2 kap. 1 §, 3 kap. 2 a, 6, 7 och 12 §§, 6 kap. 11, 13 och 14 §§, 7 kap. 7, 8 och 13 §§ samt 9 kap. 1 och 2 §§ skall ha följande lydelse,
dels att rubriken till 8 kap. skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas nio nya paragrafer, 3 kap. 1 §, 6 kap. 7 a § och 8 kap. 5-11 §, av följande lydelse,
dels att i 8 kap. skall införas före 1 § underrubriken *Ansvar* och före 4 § underrubriken *Förverkande* och före 5 § underrubriken *Sanktionsavgift*.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 §

Lagens ändamål är

1. att säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, och
2. att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Lagens ändamål är *att säkerställa att ohälsa och olycksfall i arbete förebyggs samt att även i övrigt en god arbetsmiljö uppnås.*

1 §

Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetsens natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetsituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska och psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneförmåner och förläggning av arbetstider beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

3 kap. Allmänna skyldigheter

1 §

De skyldigheter som avses i detta kap. gäller med utgångspunkt i kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap.

2 a §

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *säkerställer* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds därav.

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *leder till* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds därav. Åtgärder

Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

Arbetsgivaren skall i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner skall därvid upprättas.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det *på arbetsställe* i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

6 §

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *samma* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *ett gemensamt* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Vår och en av dem skall se till att han inte genom sin verksamhet eller sina anordningar på det gemensamma arbetsstället utsätter någon som arbetar där för risk för ohälsa eller olycksfall.

7 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Om fast driftställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Ansvaret för samordningen kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att samordning sker av skyddsåtgärder på arbetsstället. Övriga arbetsgivare och de som arbetar där skall följa de anvisningar som han lämnar i detta syfte.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till

1. att samordning sker av arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall på det gemensamma arbetsstället,

2. att arbete tidsplaneras på sätt som behövs för att förebygga ohälsa- och olycksfallsrisker till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. att de åtgärder vidtas som behövs från skyddssynpunkt med hänsyn till att flera bedriver verksamhet på arbetsstället,

4. att personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar på det gemensamma arbetsstället skall följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar i samordningssyfte.

12 §

Den som råder över ett arbetsställe skall se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den, som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom, inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han skall även se till att andra anordningar, som tillhandahålls på arbetsstället, kan användas utan sådan risk.

Den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet skall vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

I 7 kap. 8 och 9 §§ föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som råder över ett arbetsställe eller upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personlutrymme.

I 7 kap. 9 § föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som upplåter en lokal, ett markområde, eller ett utrymme under jord för arbete eller som personlutrymme.

6 kap

7 a §

Ett skyddsombud skall ha tillträde till de arbetsplatser inom ett arbetsställe som ombudet behöver besöka för att fullgöra sitt uppdrag. Detta gäller även i sådana fall då ombudet företräder en arbetstagare som utför arbete på arbetsstället utan att vara anställd av den som råder över arbetsstället.

11 §

Bryter arbetsgivare eller arbetstagare mot 10 §, skall han ersätta uppkommen skada. Vid bedömning om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndet nedsättas eller helt bortfalla.

Är flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Denna paragraf skall tillämpas också på den som råder över ett arbetsställe och bryter mot 10 § första stycket jämfört med 7 a § andra meningen.

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handlägges* enligt lagen (1973:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handläggs* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare *eller, i fall som avses i 11 § tredje stycket, mot den som råder över ett arbetsställe* gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

14 §

I förhållande till arbetsgivare vinner 4-7 och 10-13 §§ tillämpning när den organisation eller de arbetstagare, som har utsett skyddsombudet, har underrättat arbetsgivaren om valet eller, om arbetsgivaren icke har kunnat nås, sänt underrättelse om valet till arbetsstället.

Vad som sägs om underrättelse i första stycket skall i fall, som avses i 7 a § andra meningen, tillämpas också på den som råder över ett arbetsställe.

7 kap.

7 §

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 11 och 13 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 11 §, 12 § första eller andra stycket eller 13 §, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan yrkesinspektionen sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

8 §

Föreligger på arbetsställe förhållande som innebär risk för ohälsa eller olycksfall för någon som arbetar där, kan yrkesinspektionen rikta föreläggande eller förbud enligt 7 § mot den som råder över arbetsstället även när denne ej är arbetsgivare i förhållande till den som utsättes för risken.

Den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§ kan, om det föreligger någon särskild risk från arbetsmiljösynpunkt, åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt enligt 7, 8 och 10-12 §§ produktsäkerhetslagen (1988:1604). Härvid skall vad som sägs om Marknadsdomstolen i stället avse Arbetarskyddsstyrelsen och vad som sägs om näringsidkare i stället avse den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§.

Åläggandet skall förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

13 §

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet *på arbetsställe* enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i

organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I fråga om *arbetsställen* i det allmännas verksamhet tillämpas i stället för vad som sägs i första och andra styckena bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

8 kap. Ansvar

8 kap. Påföljder

Sanktionsavgift

5 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 1-3 eller 8 §. Avgiften skall betalas även om överträdelsen ej skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. Avgiften skall vara lägst 1 000 och högst 100 000 kronor.

6 § Avgiften skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får efterges om det till följd av straff, företagsbot eller förverkande, som följer på överträdelsen, eller av någon annan

orsak skulle vara oskäligt att påföra avgiften.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

Avgiften tillfaller staten.

7 § Frågor om påförande av avgift prövas av länsrätten efter ansökan av yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen.

8 § Avgift får påföras bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut varigenom någon påförs avgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt 58 § 2-5 mom. uppbördslagen (1953:272). Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften skall lämnas för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

9 § Frågor om påförande av avgift får prövas av yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen genom avgiftsföreläggande.

Avgiftsföreläggande innebär att den som antas ha gjort sig skyldig till en överträdelse föreläggs avgiften till godkän-

nande omedelbart eller inom viss tid.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

Har föreläggandet godkänts, gäller det som domstols laga-kraftvunna dom varigenom avgift påförts. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått ut är dock utan verkan.

10 § *En påförd avgift bortfaller om verkställighet inte har skett inom fem år från det att domen vann laga kraft.*

11 § *Åtal för en överträdelse, som omfattas av 5-10 §§, får väckas endast om det av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt.*

9 kap. Överklagande

1 §

Talan mot beslut av yrkesinspektionen föres hos arbetarskyddsstyrelsen genom besvär. *Yrkesinspektionens beslut i frågor som avses i 8 kap. 7 eller 9 § får inte överklagas.*

Andra beslut av yrkesinspektionen får överklagas hos Arbetarskyddsstyrelsen.

2 §

Arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärenden som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 2 § tredje och fjärde styckena, 3 § andra *Arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärenden som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 2 § tredje och fjärde styckena, 3 § andra stycket eller 5 § eller i frågor*

stycket eller 5 § får inte överklagas.

som avses i 8 kap. 7 eller 9 §
får inte överklagas.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 2

Andra beslut som arbetarskyddsstyrelsen i särskilda fall har meddelat enligt denna lag eller med stöd av regeringens *förordnande* enligt lagen, får överklagas hos *regeringen genom besvär*.

Andra beslut som *Arbetarskyddsstyrelsen* i särskilda fall har meddelat enligt denna lag eller med stöd av ett bemyndigande från regeringen enligt lagen, får överklagas hos *länsrätten*.

Arbetarskyddsstyrelsens beslut om föreskrifter till allmän efterrättelse får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den

Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet (SOU 1993:81) Översyn av arbetsmiljölagen

Svea hovrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kommerskollegium, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Statens Arbetsgivarverk, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetarskyddsstyrelsen, Arbetsmiljöinstitutet, Arbetsmiljöfonden, Arbetslivscentrum, Arbetslivsfonden, ILO-kommittén, Konsumentverket med Konsumentombudsmannen, Styrelsen för teknisk ackreditering (SWEDAC), Svenska Arbetsgivareföreningen, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation, TCO, Sveriges Akademikers Centralorganisation, SACO, Grossistförbundet Svensk Handel, Byggherreföreningen, Byggtreprenörerna, Arbetsgivareföreningen BOA, Kooperationens förhandlingsorganisation, Företagarnas Riksorganisation.

Sammanfattning

Inledning

Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) beräknas träda i kraft den 1 januari 1994. Avtalet omfattar rättsakter (förordningar, direktiv m.m.) som har antagits av EG fram till och med den 31 juli 1991.

Efter EES-avtalets ikraftträdande kommer Gemensamma EES-kommittén att ta ställning till vilka EG-rättsakter, antagna efter den 31 juli 1991, som skall tillföras EES-avtalet. Ett beslut av Gemensamma EES-kommittén kommer att innebära en skyldighet för Sverige att införliva dessa rättsakter i svensk rätt.

Arbetsgruppen har gått igenom de åtta direktiv som utgör de hittills nyttillkomna rättsakter som berör arbetsmiljöområdet. Arbetsgruppen har föreslagit de lagändringar som gruppen anser nödvändiga för att det skall vara möjligt att införliva vissa av dessa direktiv. Förslagen avser föreskriftsbemyndiganden i arbetsmiljölagen. Arbetsmiljöbestämmelserna i övriga direktiv kan enligt gruppens bedömning införlivas genom myndighetsföreskrifter utan att det behövs några lagändringar.

Planer och dokument

Arbetsgruppen föreslår att det genom en komplettering av bemyndigandebestämmelsen i 4 kap. 8 § arbetsmiljölagen blir möjligt att föreskriva om skyldighet att upprätta handlingar även för andra skyddsansvariga än arbetsgivare.

Kompletteringen av bemyndigandet behövs för att kunna införliva dokumentationskrav i EG:s byggsplatsdirektiv (92/57/EEG) och direktiven om utvinningsindustrin (92/91/EEG och 92/104/EEG). I dessa direktiv finns krav på att vissa närmare angivna planer och dokument skall upprättas. Kraven riktar sig mot bl.a. den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete, den som råder över ett arbetsställe och den som är samordningsansvarig. Med stöd av arbetsmiljölagen i sin gällande lydelse kan krav att upprätta sådana handlingar inte riktas mot andra än arbetsgivare.

Ensamföretagares skyldigheter

Arbetsgruppen föreslår vidare att det genom ett nytt andra stycke i 4 kap. 10 § arbetsmiljölagen blir möjligt att föreskriva om utvidgade skyldigheter för den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd (ensamföretagare).

Tillägget behövs för att kunna införliva de delar i byggplatsdirektivet som avser ensamföretagares skyldigheter, vilka går längre än vad som följer av arbetsmiljölagens nuvarande bestämmelser. Företagaren skall bl.a. vara skyldig att bära personlig skyddsutrustning, använda endast sådan arbetsutrustning som uppfyller vissa krav samt även i övrigt vidta direkta skyddsåtgärder.

Direktivet om gravida kvinnor

Ett av de direktiv som har ingått i översynen är *rådets direktiv nr 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa i arbetet för gravida arbetstagare och arbetstagar som nyligen fött barn eller som ammar*. Direktivet är ett minimidirektiv och det innehåller dels skyddsbestämmelser som avser säkerhet och hälsa, dels arbetsrättsliga bestämmelser om rättigheter och skyldigheter i anställningsförhållandet, om ledighet och omplacering m.m.

Skyddsbestämmelserna består bl.a. av regler om arbetsgivarens kartläggning och bedömning samt åtgärder när det gäller risker på grund av exponering för farliga ämnen, processer och arbetsförhållanden i övrigt. Vidare ingår i bestämmelserna ett förbud att låta den som är gravid eller den som ammar utföra vissa arbetsuppgifter. Direktivet innehåller i den här delen också regler om begränsningar av nattarbete.

De arbetsrättsliga bestämmelserna innehåller regler om ledighet i samband med nedkomsten och för undersökningar under graviditeten, förbud mot uppsägning i samband med graviditeten samt regler om lön och andra anställningsförhållanden under ledighet och omplacering m.m.

Arbetsgruppen gör den bedömningen att det inte behövs några ändringar i arbetsmiljölagen för att kunna införliva de angivna skyddsbestämmelserna. Gruppen har i det här sammanhanget behandlat en av LO väckt fråga om skydd för fostret.

När det gäller övriga bestämmelser i direktivet har gruppen funnit att det finns ett behov av ytterligare översyn i vissa avseenden. Behovet gäller rätten till obligatorisk ledighet i samband med förlossning, rätten till omplacering eller till betald ledighet om förhållandena är sådana att gravida kvinnor, kvinnor som nyligen fött barn eller som ammar inte utan risk kan fortsätta sitt arbete samt rätten för dem att vara frånvarande från arbetet utan löneavdrag för undersökningar under graviditeten. En sådan översyn ligger inom ramen för det arbete som utförs av den särskilde utredare som tillsatts för att se över ledighetslagstiftningen (A 1993:01, dir. 1992:98).

Författningsförslag

Förslag till
lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 8 och 10 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) skall ha följande lydelse.

4 kap. Bemyndiganden

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att *upprätta eller* förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrelsen får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skall följa vad i denna lag och med stöd därav har föreskrivits om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

Förteckning över remissinstanser avseende rapporten (Ds 1993:82) Nya EG-regler på arbetsmiljöområdet

Svea hovrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kommerskollegium, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Statens Arbetsgivarverk, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetarskyddsstyrelsen, Arbetsmiljöinstitutet, Arbetsmiljöfonden, Arbetslivscentrum, Arbetslivsfonden, ILO-kommittén, Styrelsen för teknisk ackreditering (SWEDAC), Svenska Arbetsgivareföreningen, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation, TCO, Sveriges Akademikers Centralorganisation, SACO, Byggherreföreningen, Byggtrepprenörerna, Arbetsgivareföreningen BOA, Kooperationens förhandlingsorganisation, Företagarnas riksorganisation.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)⁴

dels att nuvarande 7 kap. 8 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 3 kap. 1 § skall betecknas 3 kap. 1 a §, att nuvarande 3 kap. 12–13 §§ skall betecknas 3 kap. 13–14 §§ samt att nuvarande 7 kap. 9–11 §§ skall betecknas 7 kap. 8–10 §§,

dels att nya 3 kap. 13 § och nya 7 kap. 9–10 §§ skall ha följande lydelse,

dels att 1 kap. 1 och 3 §§, 2 kap. 1 §, 3 kap. 2 a och 5–7 §§, 4 kap. 8 och 10 §§, 6 kap. 10, 13 och 15 §§, 7 kap. 7 och 13 §§, 8 kap. 1 och 2 §§ samt rubriken till 8 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen införs nio nya paragrafer, 3 kap. 1 och 12 §§, 7 kap. 11 § samt 8 kap. 5–10 §§ samt närmast före 1 § underrubriken *Ansvar* och före 4 § underrubriken *Förverkande* och före 5 § underrubriken *Sanktionsavgift*.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 §

Lagens ändamål är

1. att säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, och

2. att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.

⁴Lagen omtryckt 1991:677.

3 §

Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1-13 §§, 4 kap. 1-5 §§ och 8-10 §§ samt 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1-14 §§, 4 kap. 1-5 §§ och 8-10 §§ samt 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om elever finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet

1 §

Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetsstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetsituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetsstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och för-

läggning av arbetstider beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 7

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

3 kap. Allmänna skyldigheter

1 §

De skyldigheter som avses i detta kapitel skall tillämpas med beaktande av kraven på arbetsmiljöns beskaffenhet enligt 2 kap.

2 a §

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *säkerställer* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds *därav*. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som *leder till* att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds *av detta*. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner skall därvid upprättas.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det *på arbetsställe* i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag

Arbetsgivaren skall vidare se till att det i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22

och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

Prop. 1993/94:186
Bilaga 7

5 §

I fråga om arbete som arbetsgivare själv utför skall denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter iakttagas i tillämpliga delar. Detsamma gäller när två eller flera för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan att ha arbetstagare anställd, dock ej om verksamheten bedrivs endast av medlemmar av samma familj.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd *därav* har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe.

Den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd är skyldig att följa vad i denna lag och med stöd *av den* har föreskrivits i fråga om teknisk anordning och ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, samt beträffande gemensamt arbetsställe. *Av 4 kap. 10 § framgår att föreskrifter får meddelas om skyldigheter även i andra avseenden.*

6 §

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *samma* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på *ett gemensamt* arbetsställe, skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

De skall också se till att de inte genom sin verksamhet eller sina anordningar på det gemensamma arbetsstället utsätter någon som arbetar där för risk för ohälsa eller olycksfall.

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Om fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Ansvaret för samordningen kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att *samordning sker av skyddsåtgärder på arbetsstället*. Övriga arbetsgivare och de som arbetar där skall följa de anvisningar som *han lämnar i detta syfte*.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,

2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. det görs klart vem som skall stå för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar *på det gemensamma arbetsstället* skall följa de anvisningar som *den samordningsansvarige lämnar i syfte att samordna*.

12 §

Den som råder över ett arbetsställe skall se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den, som arbe-

tar där utan att vara arbets- tagare i förhållande till honom, inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han skall även se till att andra anordningar, som finns på arbetsstället, kan användas utan sådan risk.

Den som anlitar inhyrd arbets- kraft för att utföra arbete i sin verksamhet skall vidta de skydds- åtgärder som behövs i detta arbete.

13 §

I 7 kap. 8 och 9 §§ föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som råder över ett arbets- ställe eller upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme.

I 7 kap. 8 § föreskrivs om skyddsansvar i vissa fall för den som upplåter en lokal, ett mark- område eller ett utrymme under jord för arbete eller som perso- nalutrymme.

4 kap. Bemyndiganden

8 §

Regeringen eller, efter rege- ringens bestämmande, Arbetar- skyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna upp- gifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssyn- punkt.

Regeringen eller, efter rege- ringens bestämmande, Arbetar- skyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna upp- gifter till en tillsynsmyndighet eller att *upprätta eller* förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

10 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetarskyddsstyrel- sen får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffen- het och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om att den som ensam eller gemensamt med familjemedlem driver yrkesmässig verksamhet utan anställd skall följa vad i denna lag och med stöd av den har föreskrivits om skyldigheter i andra avseenden än som framgår av 3 kap. 5 § andra stycket.

6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m.

10 §

Skyddsombud får *icke* hindras att fullgöra sina uppgifter.

Skyddsombud får *inte* hindras att fullgöra sina uppgifter.

Om ett ombud företräder en arbetstagare som utför arbete på ett arbetsställe över vilket den egna arbetsgivaren inte råder är den arbetsgivaren som råder över arbetsstället skyldig att låta skyddsombudet få tillträde dit i den omfattning som ombudet behöver för att fullgöra sitt uppdrag.

Skyddsombud får ej med anledning av sitt uppdrag ges försämrade arbetsförhållanden eller anställningsvillkor. När uppdraget upphör skall arbetstagaren vara tillförsäkrad arbetsförhållanden och anställningsvillkor, vilka överensstämmer med eller är likvärdiga med dem som skulle ha rätt om han ej hade haft uppdraget.

13 §

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handlägges* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

Mål om tillämpning av 10 och 11 §§ *handläggs* enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I fråga om talan mot arbetstagare *eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, mot den som råder över ett arbetsställe* gäller dock vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

15 §

Vad som sägs i 5 § och 10-14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje stycket samt 11-14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

7 kap. Tillsyn

7 §

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 11 och 13 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Yrkesinspektionen får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2 - 12 och 14 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan yrkesinspektionen sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

9 §

Även Arbetarskyddsstyrelsen äger besluta om åtgärd enligt 6-9 §.

Även Arbetarskyddsstyrelsen får besluta om åtgärd enligt 6-8 §§.

För att säkerställa förbud enligt 7-9 § kan tillsynsmyndighet meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg.

För att säkerställa förbud enligt 7-8 §§ kan tillsynsmyndigheten meddela beslut om försegling eller annan avstängning av anläggning, utrymme eller anordning. Sådant beslut verkställs genom myndighetens försorg.

11 §

Den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§ kan, om det finns särskild risk från arbetsmiljösynpunkt, åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt. Därvid skall bestämmelserna i 7, 8 och 10-12 §§ produktsäkerhetslagen (1988:1604) tillämpas. Vad som där sägs om Marknadsdomstolen skall dock i stället avse Arbetarskyddsstyrelsen och vad som sägs om näringsidkare i stället avse den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 8-10 §§.

Åläggandet skall förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

13 §

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet *på arbetsställe* enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, affärsförhållande, enskilda personliga för-

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhål-

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I fråga om arbetsställen i det allmänna verksamhet tillämpas i stället för vad som sägs i första och andra styckena bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

I det allmänna verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

8 kap. Ansvar

8 kap. Påföljder

Ansvar

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7-10 §§. Detta gäller dock *ej* om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 7 kap. 7-9 §§. Detta gäller dock *inte* om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

2 §⁵

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av 4 kap.

⁵Senaste lydelse 1990:973.

1, 2 eller 4 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 3 eller 5–8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §,

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

Till ansvar enligt denna bestämmelse skall inte dömas om det för överträdelsen har utfärdats föreskrift om sanktionsavgift enligt 5 §.

Sanktionsavgift

5 §

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 1–3 eller 8 §. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

En sådan föreskrift skall ange hur avgiften beräknas för olika slag av överträdelser. Avgiftsbeloppet skall kunna fastställas direkt med ledning av den angivna beräkningsgrunden. A v -

6 §

Avgiften skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde.

Avgiften får jämkas eller efterges om det skulle vara oskäligt att påföra avgiften enligt angiven beräkningsgrund.

Avgiften tillfaller staten.

7 §

Frågor om påförande av avgift prövas av länsrätten efter ansökan av yrkesinspektionen eller Arbetarskyddsstyrelsen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

8 §

Avgift får påföras bara om ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen skedde.

Ett beslut varigenom någon påförs avgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i andra stycket, skall dröjsmålsavgift tas ut enligt 58 § 2-5 mom. uppbördslagen (1953:272). Den obetalda avgiften och dröjsmålsavgiften

skall lämnas för indrivning. Prop. 1993/94:186
Bestämmelser om indrivning Bilaga 7
finns i lagen (1993:891) om
indrivning av statliga fordringar
m.m. Vid indrivning får verkstäl-
lighet enligt utsokningsbalken
ske.

9 §

*Frågor om påförande av avgift
får prövas av yrkesinspektionen
eller Arbetarskyddsstyrelsen
genom avgiftsföreläggande.*

*Avgiftsföreläggande innebär
att den som antas ha gjort sig
skyldig till en överträdelse före-
läggs avgiften till godkännande
omedelbart eller inom viss tid.*

*Har föreläggandet godkänts,
gäller det som domstols laga-
kraftvunna avgörande varige-
nom avgift påförts. Ett godkän-
nande som sker sedan den i
föreläggandet utsatta tiden har
gått ut är dock utan verkan.*

10 §

*En påförd avgift bortfaller om
verkställighet inte har skett
inom fem år från det att av-
görandet vann laga kraft.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen
(1928:370)

Härigenom föreskrivs att 20 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §⁶

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (bruttointäkt) som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret.

Avdrag får inte göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, så som vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

Sådana kostnader för hälsovård, sjukvård samt företagshälsovård som anges i anvisningarna;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar eller kottar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

ränta enligt 8 kap. 1 § studiestödslagen (1973:349), 52, 52 a och 55 §§ lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 32 § och 49 § 4 mom. uppbördslagen (1953:272), 44 a och 46 §§ lagen (1968:430) om mervärdeskatt, 5 kap. 12 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 13 och 14 §§ lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare, 30 § tullagen (1987:1065) och 60 § fordonsskattelagen (1988:327) samt kvarskatteavgift och dröjsmålsavgift enligt uppbördslagen;

avgift enligt lagen (1972:435) om överlastavgift;

avgift enligt 10 kap. plan- och bygglagen (1987:10);

⁶Senaste lydelse 1993:848.

avgift enligt 10 kap. 7 § utlänningslagen (1989:529);

Prop. 1993/94:186
Bilaga 7

*avgift enligt 8 kap. 5 § arbets-
miljölagen (1977:1160);*

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982:673);
skadestånd, som grundas på lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;

företagsbot enligt 36 kap. brottsbalken;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953:272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

avgift enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift;

kontrollavgift enligt lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering;

överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978:268);

vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

avgift enligt 3 § lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor;

lagringsavgift enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol eller lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet;

avgift enligt 18 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

kapitalförlust m.m. i vidare mån än som särskilt föreskrivs;

avgift enligt 13 och 14 §§ lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-03-10

Närvarande: f.d. justitierådet Ulf Gad, regeringsrådet Leif Lindstam och justitierådet Bengt Lambe.

Enligt en lagrådsremiss den 24 februari 1994 (Arbetsmarknadsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160), m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Bo Barrefelt och hovrättsassessorn Gösta Ihrfelt.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen

1 kap. 3 §

I paragrafen föreskrivs att vissa personkategorier skall likställas med arbetstagare vid tillämpning av särskilt angivna bestämmelser i lagen. Vad som föreskrivs i 4 kap. 6 och 7 §§, som inte ingår bland dessa bestämmelser, synes motivera att hänvisning görs även till dessa paragrafer.

1 kap. 3 § första stycket kan då, eftersom hänvisningarna kommer att avse samtliga paragrafer i 4 kap. liksom för övrigt i 3 kap., utformas på följande sätt.

”Vid tillämpning av 2-4 och 7-9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.”

4 kap. 8 §

I paragrafen föreslås den ändringen att föreskrift skall kunna meddelas även om skyldighet att *upprätta* handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt. Överträdelse av sådan föreskrift faller under ansvarsbestämmelsen i förslagets 8 kap. 2 § första stycket 2.

Det sanktionsavgiftssystem som nu föreslås kan, efter vederbörligt beslut, omfatta även denna typ av överträdelser (8 kap. 2 och 5 §§).

Prop. 1993/94:186
Bilaga 8

I den allmänna motiveringen sägs dock att visserligen har Arbetskyddsstyrelsen formellt givits bemyndigande att utfärda föreskrift om sanktionsavgift även när det gäller upprättande av handlingar men detta är ett område som inte lämpar sig för sanktionsavgifter.

Mot bakgrund av detta uttalande bör överträdelse av en föreskrift att upprätta handlingar ej medtagas i den bestämmelse som utgör grund för föreskrifter om sanktionsavgifter (8 kap. 5 §).

Den föreslagna lagtexten föreslås jämkad enligt följande:

"Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

I samma ordning får meddelas föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt."

Av Lagrådets förslag till 8 kap. 5 § framgår en följdändring i anslutning till Lagrådets förslag rörande 4 kap. 8 §.

8 kap. 5 §

Enligt paragrafen skall kunna föreskrivas att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som meddelats med stöd av 4 kap. 1-3 eller 8 §. Även före den ändring i lagen som trädde i kraft den 1 juli 1991 (SFS 1991:677) fanns möjlighet att meddela föreskrifter av sådana slag men bestämmelserna härom var intagna i andra lagrum. För att göra det möjligt att avgiftsbelägga även överträdelser av föreskrifter som meddelats med stöd av äldre bemyndiganden bör 8 kap. 5 § första stycket ändras. Därvid bör, till följd av den ändring av 4 kap. 8 § som Lagrådet föreslagit, också hänvisningen till sistnämnda paragraf ändras så att den gäller endast paragrafens första stycke. 8 kap. 5 § första stycket kan då ges följande utformning.

"Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetskyddsstyrelsen får föreskriva att en särskild avgift skall betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av ett bemyndigande i något avseende som anges i 4 kap. 1-3 §§ eller 8 § första stycket. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet."

Enligt paragrafen krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten av ett länsrätts beslut i mål som rör påförande av sanktionsavgift.

I lagrådsremissen redovisas icke några skäl varför ett krav på prövningstillstånd uppställs. Under föredragningen i Lagrådet har hänvisats till att förslaget utgår från de allmänna principer om dispensprövning hos kammarrätterna som upptagits i prop. 1993/94:133.

Av propositionen (s. 34) framgår att det inte är fråga om att införa ett generellt system om prövningstillstånd. Frågan skall i stället prövas för varje måltyp, under beaktande av vissa allmänna principer. Ett krav på prövningstillstånd bör användas främst i de fall målet prövats av en förvaltningsmyndighet innan det prövats av länsrätt.

Situationen är dock ej här den att länsrätten prövar besvär över ett beslut om sanktionsavgift. Länsrätten är första instans. Dispensprövning i kammarrätten bör alltså icke vara aktuell på angiven grund. I det allmänna uttalande som redovisas i ovan nämnda proposition utesluts dock inte att det finns måltyper som lämpar sig väl för ett system med prövningstillstånd, även om det inte prövats av en förvaltningsmyndighet innan det når länsrätt.

Mot bakgrund av vad ovan redovisats är det påkallat att skälen för dispensprövning i de nu aktuella målen närmare övervägs och redovisas i propositionen.

Övergångsbestämmelser

I lagrådsremissen föreslås att i arbetsmiljölagen införs en möjlighet att påföra sanktionsavgifter för överträdelse av vissa föreskrifter. Avgiften skall betalas även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Den skall påföras den fysiska eller juridiska person som drev den verksamhet där överträdelsen skedde. Här för överträdelsen utfärdats föreskrift om sådan sanktionsavgift skall straff inte kunna dömas ut.

Administrativa påföljder av straffliknande art omfattas formellt inte av förbudet i 2 kap. 10 § regeringsformen. Att ge retroaktiv verkan åt regler om sådana administrativa sanktioner som trätt i stället för straffrättsliga påföljder skulle emellertid enligt förarbetena utgöra ett klart kringgående av förbudet i nämnda lagrum (prop. 1975/76:209 s. 125). Bestämmelserna om sanktionsavgifter bör med hänsyn till vad som har anförts inte ges retroaktiv verkan.

För sådana överträdelser av straffsanktionerad föreskrift som skett före den 1 oktober 1994 bör vidare endast böter kunna ådömas (jfr 5 § andra stycket brottsbalkens promulgationslag).

Prop. 1993/94:186
Bilaga 8

Lagrådet föreslår att bestämmelserna ges följande lydelse:

”Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1994.

De äldre bestämmelserna i 8 kap. 2 § gäller fortfarande i fråga om överträdelser som skett före den 1 oktober 1994, dock får ej dömas till annan påföljd än böter.

Sanktionsavgift som avses i 8 kap. 5 § denna lag får påföras endast för överträdelse som skett efter lagens ikraftträdande.”

Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde
den 17 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden
B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Hörnlund, Olsson, Svens-
son, Hellsvik, Wibbe, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Ask

Föredragande: statsrådet Hörnlund

Regeringen beslutar proposition 1993/94:186 Ändringar i arbets-
miljölagen.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsmyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	4 kap. 8 och 10 §§ samt 8 kap. 5 §	392L0057 392L0091 392L0104
